

De tabaco exercitationes quatuordecim / authore Joanne Chrysostomo Magneno.

Contributors

Magnen, Jean Chrysostôme, active 17th century.

Publication/Creation

Hagae-Comitis : Ex typographia Adriani Vlacq, 1658.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/syzcz4gv>

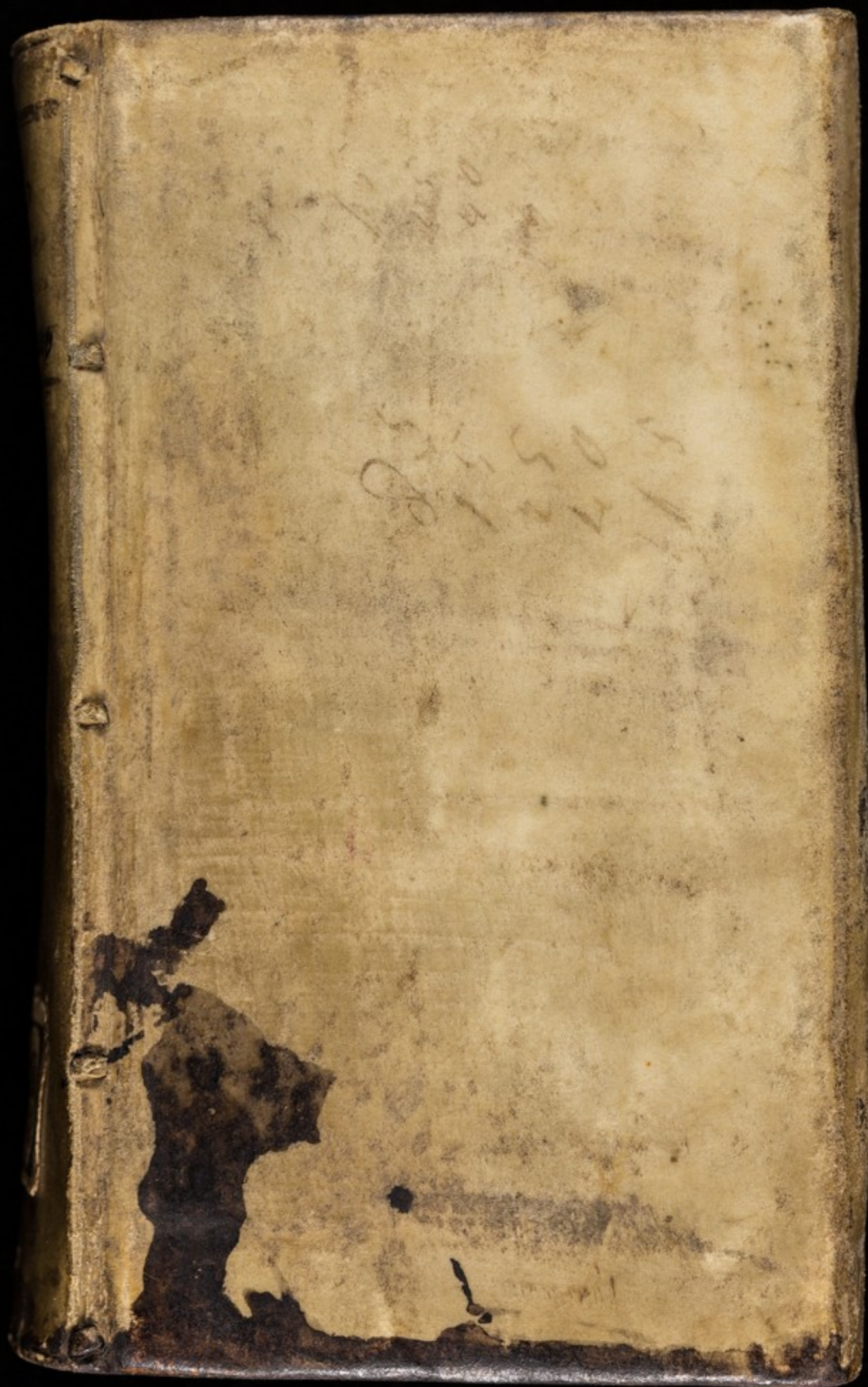
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

~~A. G. I.~~

$\frac{e}{d} \vee$

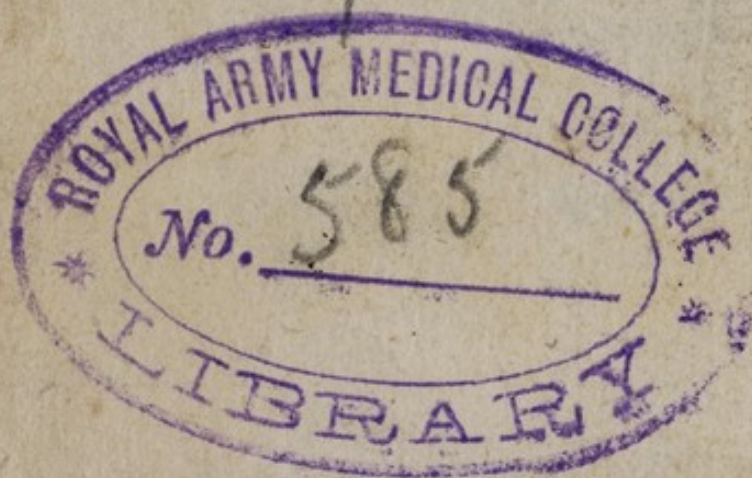
John Gordon Smith, M.D.
to the Library
Fort Pitt

~~5/7~~

10

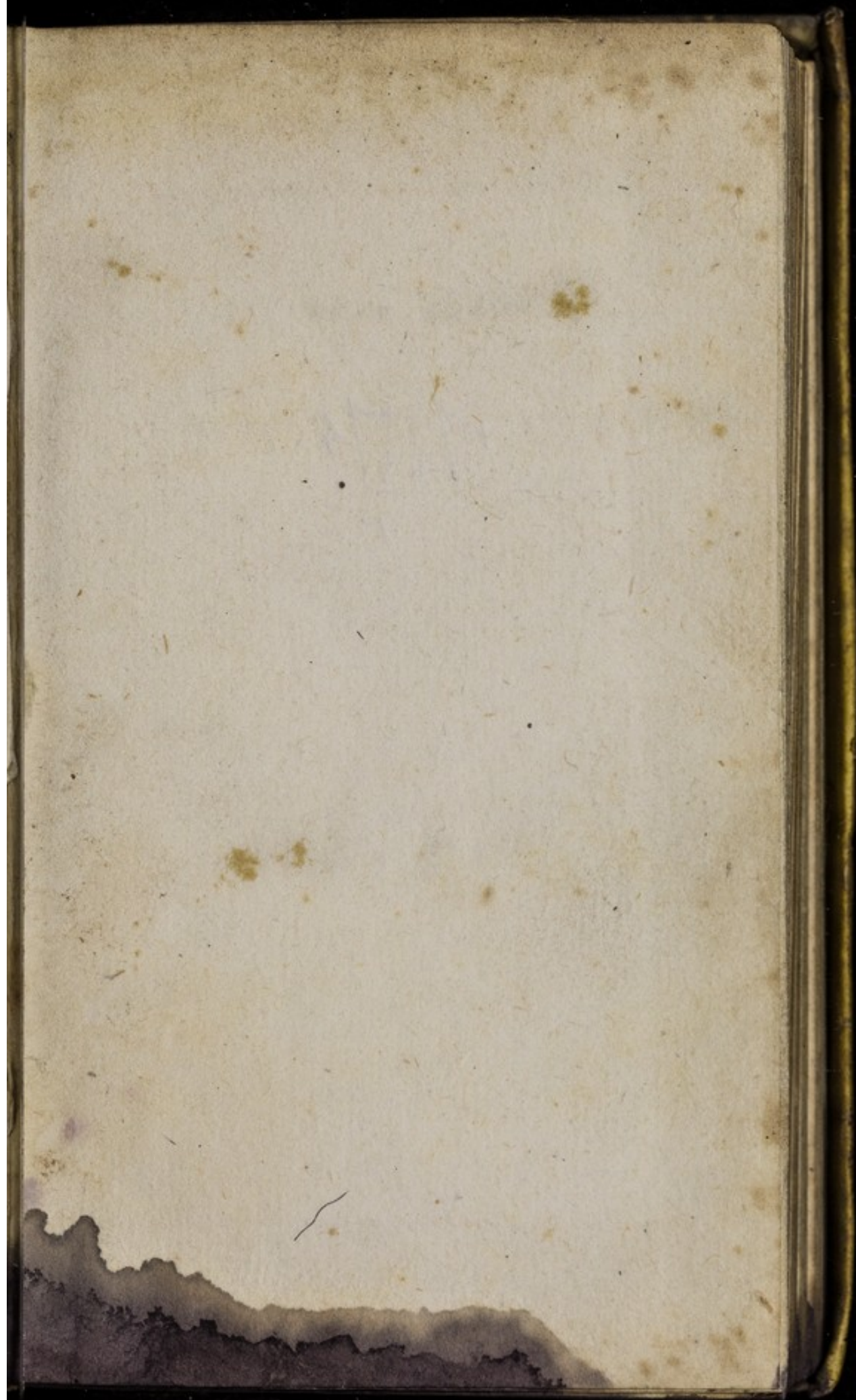
9

Materna Med

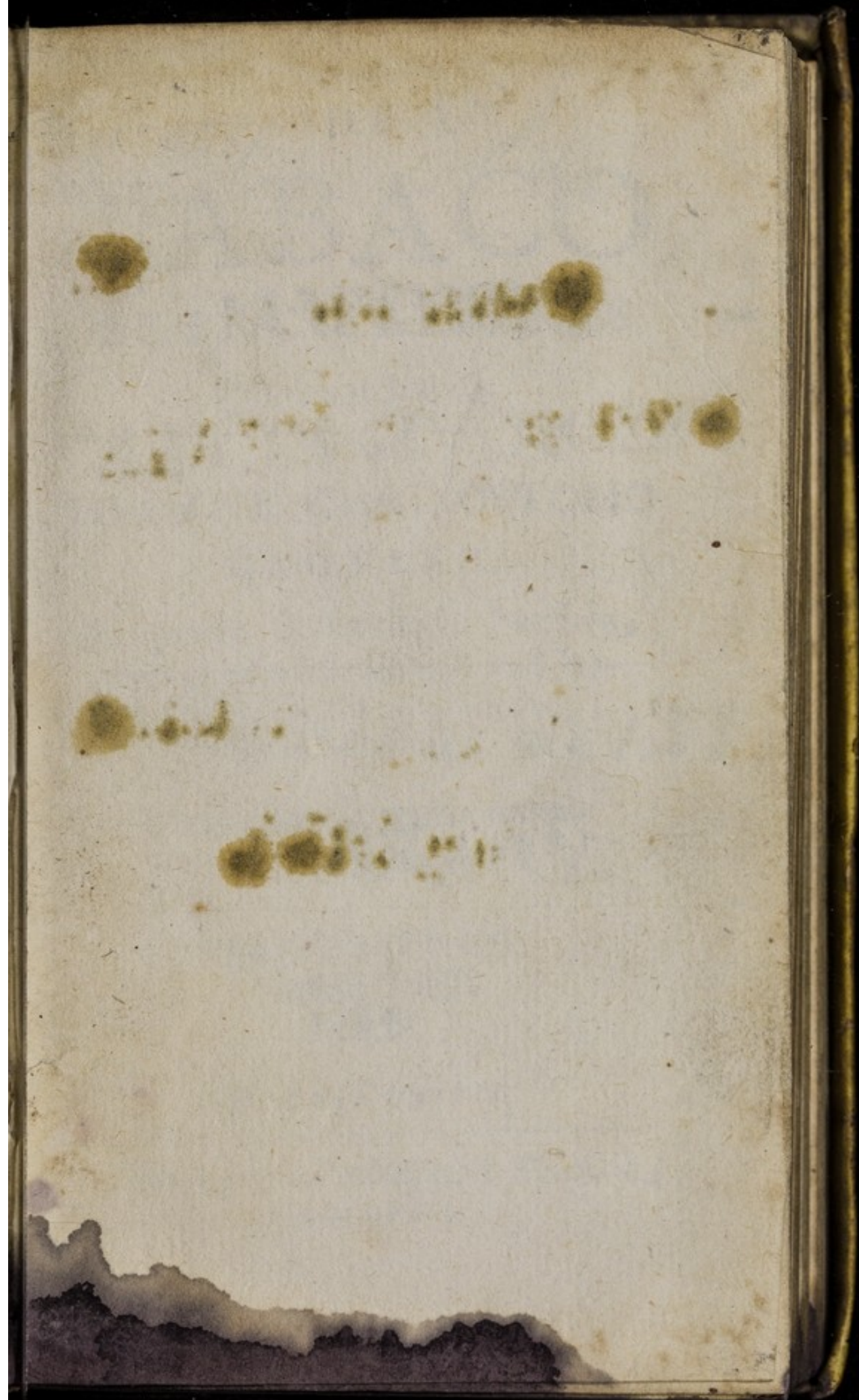

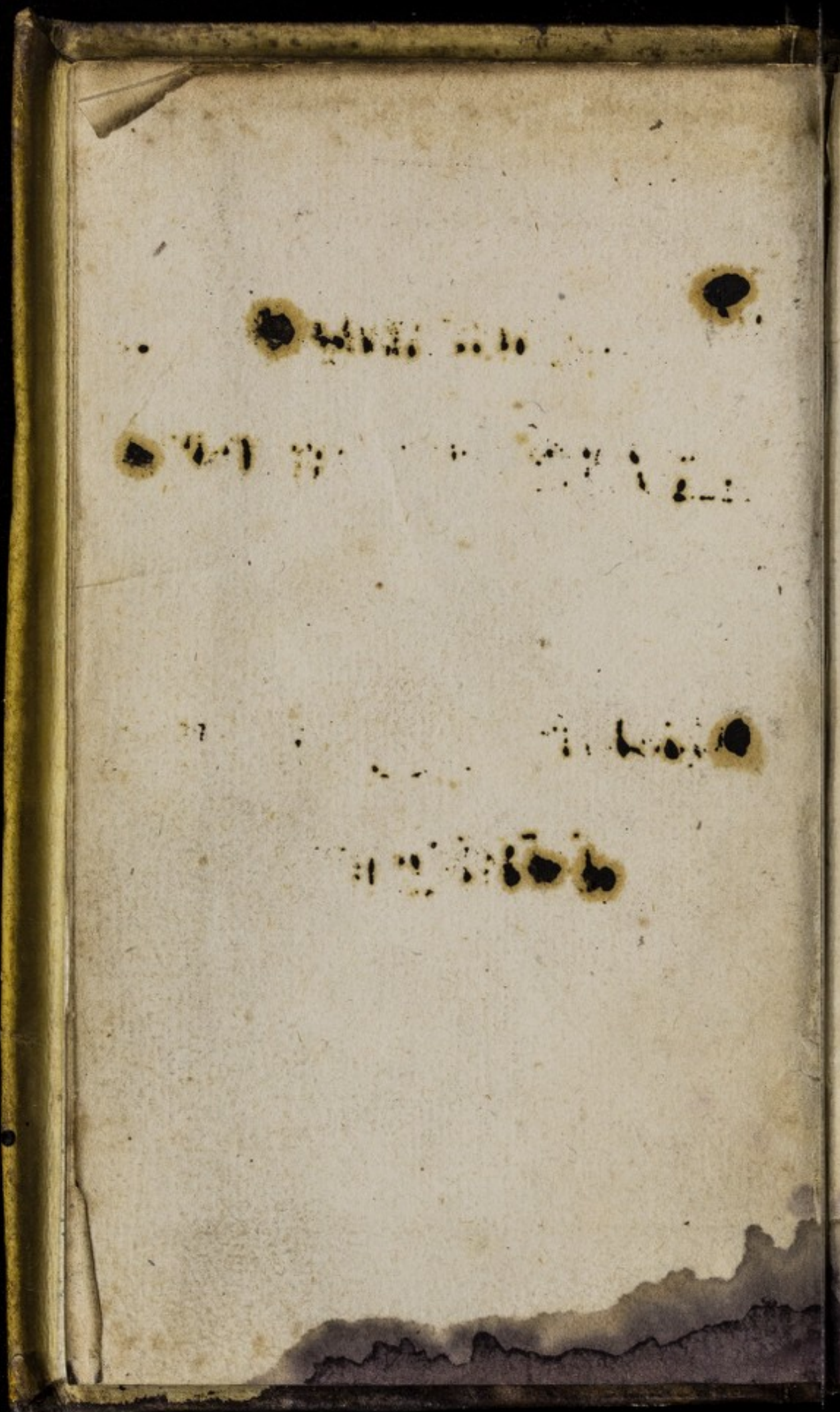
TRO
Strangroom
RAMC
Col.
/MAG

22101950634

10/55/4.1
64.
1-

DE
TABACO
EXERCITATIONES

Quatuordecim.

Authore

JOANNE CHRYSOSTOMO

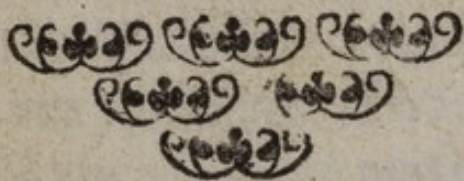
MAGNENO,

Burgundo Luxoviense Patritio,
Philosopho, Medico, & in Uni-

versitate Ticinensi Regio Me-
dicinæ Professore.

Editio ultima à multis mendis

LIBRARY.

HAGÆ-COMITIS

Ex Typographia ADRIANI VLACQ;

M. DC. LVIII.

DE
TABACO

ESTABLISHMENT

OF THE VIRGINIA

TOBACCO COMPANY

MAGNIFICENT

Barbours & Son's Tobacco
Philosophy, Medicine & in Unions

ESTABLISHED

ESTABLISHED

ESTABLISHED

HAGG & Co. Limited

EX-TYPEGRAPHY ADRIAN ALCO
M. BOLIVAR

ILLUSTRISSIMO ET NOBILLISSIMO

HEROI

ROTHONI CALMO
MEDICAL STAFF.
T. C. MEDIOLANENSI

COLLEG. REGIS CATHOLICI

CONF. AR. P. SUP. M. AL. V.

LIBRARY.

REGENTI INCLYTO

EQUITI COMITIQUE

IO: CHRISOSTOMI MAGNENVS

Immortale nomen P.

I Ngens ausum est meum te-
meritatieque affine, quod elu-
cubrations istas sub tuum
conspectum venire sinam,
HEROS INCLYTE, protecto-
rem non habituras, quin prius
sustinuerint iudicem. Tanta tui
ingenii est vis adeoque perspicax
Genius, ut non civilia modo Re-
gum arcana noscat, verum etiam
in intimos naturæ recessus pene-
tret,

tret, & quod sibi optabat Seneca non ea parte videat naturam quæ publica est, sed quidquid oculis sensibusque aliis subduxit, illud facillima mente assequeris: quod non semel miratus sum familiaritatis doctissimæ jucundissimæque adhibitus tuæ: siue enim de siderum momentis horoscoporumq; vi differis, audiendus esses, vel à Ptolomæo; siue philosophiæ naturalis quæstiones minus lustratas attingis, ipsis professoribus moves stuporem; siue æqua lance negotiorum civilium momenta libras, plus solvis difficultatum uno mentis ictu, quam alii longo studio præviderint. Hoc mehercule Ptolomæi effatum in Centiloquio inter alias sententias pro te oraculum est, *Anima ad aliquam rem apta seipsa plus veri assequitur, quam qui diutissime in illa se exer-*

exercuerunt. Tuus itaque Genius ad scientiarum omnium vastitatem complectendam natus ita in singulis eminet, ut sit exercitissimis admirationi. Res enim miraculi plena est, virum qui à juventute è forensi arena ad Regios Magistratus emerfit, gravissimis Quæsturæ, Senatorii ordinis, Consiliorumque Regionum negotiis undiquaque emanantibus implicitum, infaustissima adhæc usum valetudine, tantam rerum, tum gerendarum, tum etiam contemplandarum obtinuisse artem, ut in ætatis suæ curriculo medio singularium hominum dotes, vel exæquet, vel superet. Quis. n. commodius tempora conficiendæ rei captare, copiosas & accommodas negotiorum secundum optata conficiendorum vias inire, ingenia

EPISTOLA

quævis ad veriolem faniolemque
partem trahere, & renitentes im-
perante occulto Genii lenocinio
blandiffimè dum flectantur de-
mulcere melius novit? Habe-
mus, quod PHILIPPO IV. RE-
GI nostro Opt. Max. gratule-
mur, & applaudamus Mediola-
no patriæ tuæ, quod grandes Re-
gentis honores, qui CALM O-
RUM familiam jam pridem in
Patruo tuo Hieronymo decora-
runt, tibi tanto omnium ordi-
num gaudio contulerit. Sed dum
te in eo dignitatis gradu posi-
tum veneror, pene exciderat mi-
hi, quod offerebam tabacum,
cujus herbæ natura optimè tibi
perſpecta eſt, notæque ex quoti-
diano uſu vires. At licet tantum
ingenio etiam in re medica va-
leas, ut acutiſſimum habiturus
ſim in te judicem, præſertim in
hac,

DEDICATORIA

hac, quam omnium optimè novisti materia, non repugno tamen tuæ sisti censuræ, cum is qui sæpius hortatus est ut de Tabaco scriberem Vir Illustriss. D. Gaspar Alifer Patritius, & l. C. Mediolanensis Collegiatus, Ticinensis Civitatis, & Principatus Judex., Eques, & Comes tui meique amantissimus simul author fuerit, ut opus tibi consecraretur: Quod omni ratione debui face e cum tibi tantum debeam quantum mortalium nulli: Te nempe ejus qua fruor fortunæ præcipuum fidus, & quasi horoscopantem felicitatis meæ certissimum in Ex. mi Senatus Mediolanensis Zodiaco gradum persenssi. Atqui hercule ab immensa longinquitate Iovis instar agis, favorabilesque influxus erga me tuos nulla hebetat, vel remora-

8 EPIST. DEDICATORIA.

tur distantia, nam licet interno
 mari, terrisque dividamur, tua
 tamen amabilis mens mei non
 immemor, commendationibus,
 protectione, autoritate, litte-
 ris fovere, augereque non cessat.
 Fumum ergo cum nihil Numini-
 bus sanctius habeamus offeren-
 dum, veluti Genio tutelari ado-
 leo; pulverem scientiarum om-
 nium arbitro conspergo; her-
 bamque ingeniorum victori por-
 rigo: Dignitati tuæ munus planè
 impar, excideretque offerentis
 manu, nisi tuo jussu conscripta
 anno superiori de Lathyri, seu ca-
 taputia Disquisitio physico-me-
 dica, qua non indelectatus es,
 spem daret, placituras aliquanto
 magis de tabaco Exercitationes.
 Vale. Ticini Regii VI. Kl. Maij
 M. DC. XLVII.

Præ-

9

P R Æ F A T I O

A D L E C T O R E M.

T Abacum herbam adeo familia-
rem ad medicina philosophiaque
trutinam revocare opera pretium esse
censuerunt viri è quorum nutu pen-
deo. De hoc argumento scripsere qui-
dem complures, breviter hercule Ca-
rolus Stephanus in sua villa, prolixè
Monardes, prolixius Everartus Ant-
verpianus commentariolo de herba pa-
nacea anno 1587. Non omisere inter
alias herbas illius mentionem Iacobus
Dalechampius, Rembertus Dodonæus,
Matthias Lobellius, Castor Durantes,
& alii. Hanc tamen provinciam om-
nium acuratissimè, & fusissimè susce-
pit Ioannes Neander Bremanus Vest-
faliensis, qui librum inscripsit, Ta-
bacologia, hoc est Tabaci seu Ni-
cotianæ descriptio Medico-Chi-

P R Æ F A T I O

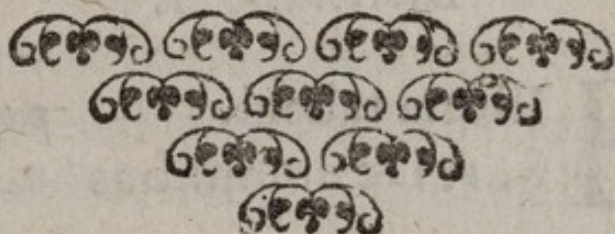
rurgico Pharmaceutica, vel ejus
 præparatio, & usus in omnibus
 fermè corporis humani incom-
 modis. Iam autem quid me moverit
 ut post hos authores huic materiae ad-
 moverim calamum, fuere primò illu-
 strissimi viri Domini mei Gasparis
 Aliferi I. C. Mediolan. Colleg. quoti-
 dianæ adhortationes. Deinde ipsa
 medicamenti familiaritas, nam do-
 cti sumus non cum multa sed cum utilia
 novimus. Tertiò ipsa naturæ lasci-
 vientis majestas, quam nemo aliter
 quam per partes complecti potest, &
 animadversiones in alios factæ. Ipse
 enim Neander extra orbitam currit,
 & juvenili impetu hinc, & inde con-
 quirit quibus sese diffundat, omisis
 interea propriis disquisitionum mo-
 mentis. Adde quod a plurimis à tabaci
 natura dissideo; cum ergo unicuique
 voti sit in litterarum senatu, meam
 etiam symbolam asferre libuit. Quid
 supra

AD LECTORUM.

supra reliquos habere, tuum, mi lector, judicium sit. Videbis certe quantis cautionibus utar in asserendis experimentis. Nihil enim me hercule in natura absque plurium causarum concursu sit, difficillimumque est unicuique vim suam, & effectus portionem assignare, & casum ab arte distinguere. Revera si exacte essent allata ab authoribus pro viribus tabaci commendandis experientia, plus ego tabaco quam quisquam alius tribuerem: Verum calamitosum est tot vanitatibus ad agrorum damna, & juniorum medicorum ludibria refertos quorundam medicinae scriptorum libros videre, qui non ut authores veritatis, judicesque naturae, sed tanquam medicamentorum à se inventorum patroni illa laudibus immeritis fferunt mendacibusque non raro experimentis ultro intrudunt. Queres a me lector amabilis quod plerique sciscitantur, laudemne an
vero

vero damnum tabaci usum? Respondeo
tabacum optimum esse ut cetera medi-
camentum, vires prorsus obtinere
mirabiles, sed suis non carere navis,
quos inter mihi videtur summopere
herbam dedecorare vis illa acris, quæ
& ventriculo inimica, & debiliori
capiti infesta est: at cum preparatio-
ne vel corrigi vel tolli possit acrimo-
nia, si, ut medicamentum decet, raro
sumatur, proficuum dubio procul erit
consentiente corporis temperie. Ten-
tavi ergo, qui non raro morbo litte-
raris familiari, catharro scilicet,
vexor; illius usum exsiccando capiti
mihi familiarem reddere, pulveremq;
divertendæ per nasum fluxioni ali-
quandiu adhibui molestia tolerabili,
verum folia non aliter adhibere potui,
quã illa pileolo dum dormire inserens,
quod profuisse non diffiteor. Tu, mi le-
ctor, tabaco utere, non abutere, & uti
meo de Atomis disputanti Democrito
favisti,

*favisti, ita ne post atomos pulverem
tabaci recuses mei causa naso suspen-
dere, ut celebrata ab Aristotele
l. i. c. ii. de hist. animal. consue-
tudine felicitatem possimus augurari,
dum sternutabis.*

SYLLABVS
EXERCITATIONUM,
Et Paragraphorum
DE TABACO.

Exercitatio I.

H	Istoria tabaci.	<i>pag. 1</i>
	§. 1. De nominibus tabaci	1
	§. 2. De differentiis tabaci	4
	§. 3. De forma tabaci masculi	7
	§. 4. Cultura tabaci	15
	§. 5. De collectione, præparatione, & mercimonio tabaci	20
	§. 6. De tabaco feminæ, & tabaco minimo	24

Exer-

S Y L L A B U S.

Exercitatio I I.

Problemata, quæ circa tabaci historiam occurrunt solvenda 25

§ 1 Cur apud Indos perpetui viroris sit tabacum, in Europa non item? 26

§ 2 Cur tabacum mas in feminam degeneret? 29

§ 3 Cur tabacum femina sine semine nascatur furculo, vel summitate masculi in terram deciduo, ibique fruticante? 31

Scholium pro explicatione loci Aristotelis 33

§ 4 Cur tabacum aqua gaudeat cum tamen siccum sit? 35

§ 5 Cur infima tabaci folia deteriora 36

Propositio. Infima tabaci folia esse deteriora 37

§ 6 De astrorum habenda ratione in cultura, & collectione tabaci 41

Exer-

Exercitatio III.

De temperamento tabaci	43
§ 1 De substantia tabaci	43
§ 3 De qualitatibus primis tabaci	44
§ 3 De qualitatibus secundis tabaci	46
§ 4 De qualitatibus tertiis tabaci	47
§ 5 De qualitatibus quartis tabaci	48
§ 6 In quo purgantium ordine reponi debeat tabacum, & quam re corrigi.	49

Exercitatio IV.

Quibus hominibus utendum sit, vel abstinendum tabacum	51
§ 1 Vsum tabaci non esse utilem biliosis, melancholicis, sicciorive corporis habitudine hominibus, nisi in certis quibusdam casibus	52
§ 2 Cor-	

S Y L L A B U S. 17

§ 2 Corporibus præhumidis usum
tabaci convenire 53

§ 3 An pueris, & mulieribus gra-
vidis exhiberi possit tabacum. 54

§ 4 An tabacum exigat corporis
præparationem, ut exhibeatur 55

§ 5 Cautiones universales pro
tabaci usu 57

Exercitatio V.

Adversus Ioannem Neandrum

§ 1 De ΚΑΡΒΗΒΑΡΙΑ quam ta-
bacum facit 62

§ 2 De relatione, & analogia,
quam tabaci semen habet cum
Aquario, & Marte secundum
Neandrum 62

§ 3 Tabacum senibus exhiberi
posse 65

§ 4 De formis medicinalibus à
Neandro in sua Tabacologia
congestis 68

§ 5 De

SYLLABUS.

- § 5 De delectu, & sophisticatione tabaci, 70

Exercitatio. VI.

De fumo tabaci 72

§ 1 Origo prima usus fumi tabaci 72

§ 2 De variis hauriendi fumi ritibus 79

§ 3 Cur tabaci fumus sit soporiferus si copiosè hauriatur. ? 81

§ 4 Cur fumus tabaci inebriet 86

§ 5 Cur fumus tabaci varia infirmitas excitet 88

§ 6 De Indorum divinatione per tabacum 92

§ 7 Cur tabaci fumus ebrietatem à vino reprimat 102

§ 8 Cur pituitam è capite subducit tabaci fumus 103

§ 9 An lassitudinem tollat viresque reficiat tabaci fumus, & quomodo 108

§ 10 De magni Turcarum Domini

S Y L L A B U S.

- mini edicto circa tabaci usum,
an scilicet fumus tabaci no-
ceat fœcanditati 111
- § 11 De Regis Jacobi Britan-
niæ odio ergo tabacum 118
- § 12 An tabaci fumus memoriæ
prosit, vel obsit 119
- § 13 De legitimo fumi tabaci usu,
deque damnis immoderati ejus
inordinatique abusus 124
- § 14 Agitur illa celebris quæ-
stio, an scilicet nimio fumi ta-
bacini usu possint atræ fuligines
crustave nigra in capite conge-
ri 128
- § 15 An nimius tabaci usus possit
exsiccare, & abolere processus
mamillares in quibus est ol-
factus organum 135
- § 16 De tubulis asthmaticorum 136

Exercitatio. VII.

De hauriendis tab. vaporibus 138
§ 1 Me-

- § 1 Methodus nova utendi tabaco 138
- § 2 Demissos ad ventriculum, aut ductos ad caput tabaci vapores minus nocere, & plus agere, quam fumum 139
- § 3 Canones, seu praxis utendi tabaci vaporibus 141

Exercitatio VIII.

- De pulvere tabaci 141
- § 1 Quæ sit origo usus fumi tabaci 142
- § 2 Cur tabaci usus excitet in solitis sternutamentum, assuetos non moveat.
- § 3 Quid fiat de tanta pulveris copia, quæ à quibusdam absumitur. 145
- § 4 Quid damni, aut utilitatis afferat pulveris tabaci usus. 146
- § 5 Legitimus pulveris tabaci usus in errhino, & ptarmico 149

Exer-

Exercitatio IX.

De foliorum tabaci masticatione

- § 1 Cur folia fumusque tabaci
famem, & sitim sedant 153
- § 2 Cur folia tabaci ore detenta
masticatione aquas & pituitam
è capite, thorace, ventriculo
educant per sputa. 164
- § 3 Usus foliorum tabaci legi-
timus 165
- § 4 Quid virium contra arthriti-
dem seu podagram tabaci folia
obtaineant. 166

Exercitatio X.

- De succo tabaci 175
- § 1 De virtute purgante succi ta-
bacini 175
- § 2 De succi tabacini usu pro
vulneribus, & ulceribus 184
- § 3 De alexipharmacica succi ta-
bacini virtute, & quibus vene-
nis fit appropriatus 185
- § 4 Cur inebriet tabaci succus
copio-

SYLLABUS

copiosè haustus

188

Exercitatio XI.

De formis tabaci præparandi magis obviis in medicina 189

§ 1 De scuto, sacculo, & pileolo ex tab. foliis 196

§ 2 De Balneo tabaci 191

§ 3 De pillulis tabaci earumque usu 192

§ 4 De conserva tabaci ejusque usu 193

§ 5 De sirupo tabaci simplici ejusque usu 194

§ 6 De unguento tabaci & ejus usu 197

§ 7 De aliis formulis tabaci præparandi 199

Potio ex infusione purgativa.

200

Decoctum tabaci. Ibid.

Oximel tabaci Ibid.

Glans tabaci.

201

Clyster tabaci. Ibid.

Pessarum tabaci. Ibid.

Exera

SYLLABUS.

Exercitatio XIII.

De chymicis circa tabacum operationibus 202

§ 1 De aqua tabaci ejusque viribus 203

§ 2 De oleo tabaci ejusque viribus 204

§ 3 De balsamo tabaci, & ejus virtute 205

§ 4 De essentia, tinctura, spiritu, & æthere tabaci 207

§ 5 De sale tabaci fixo, & volatili 212

§ 6 De variis succi tabacini foliorumque condituris, ut sirupo de essentia, sirupo digesto, manna tabaci 215

Exercitatio XIII.

De radicibus, floribus, & semine tabaci 217

§ 1 De radicibus tabaci 218

§ 2 De floribus tabaci 219

§ 3 De semine tabaci. Ibid.

Ex.

Exercitatio XIV.

Enarratio omnium tabaci virium
earumque censura 220

§ 1 Census Morborum univer-
versalium, & à tota substantia
quibus tabacum subvenit 223

§ 2 Morbi particulares interni
quibus tabacum confert 231

Problema. Cur tot vires tabaco
tributæ, & in tot morbis adhi-
bitum. 254

§ 3 Morbi particulares externi
quibus utilis est tabaci usus. 255

§ 4 Cosmetica è tabaco remedia,
sive ad ornatum 260

§ 5 Censura severior virium ta-
baci 261

§ 6 Quodnam sit eligendum ta-
bacum, Indicum, an Europæa-
num; 262

CONCLUSIO 263

EXERCITATIO I.
HISTORIA
TABACI.

Plantæ historia complectitur Nomina, differentias, formam, locum in quo nascitur libentius, culturam, tempus sationis, collectionis, præparationem, ætatisque curriculum quo planta manet illibata, & vegetæ virtutis.

§ I. De nominibus Tabaci.

Aρχὴ παιδείσεως ἢ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις. *Principium cognitionis est nominum consideratio, inquit Epictetus; nomina enim tanquam essentiarum vehicula considerabat Plato in Cratylo: & ne in æquivocis obscuretur oratio, de nomine primo loco agendum*
A esse

EXERCITATIO I.

esse docuit Cicero ad Her. *Aristoteles* multis in locis. Herba itaque quam vulgo *Tabacum* dicimus, proprio apud Indigenas Americanos vocabulo *Picielt* vocatur, ut ait Monardes l. 1. Medic. Americ. In Hispaniola *pete be cenuc* dicitur teste Oviedo. Ab Novæ Franciæ barbaris sub *peti* nomine celebratur, *petumg*, & *petunum* dicunt. *Nicotiana* appellata est à Ioanne Nicotio Regis Galliarum Legato in Lusitania anno 1559. qui primus hanc plantam Galliis transmisit Reginæ, hinc *herba Reginæ*, & quod illa ab Etruriæ Magnis Ducibus profapiam duceret, *herba Medicea* est facta, & *herba legati* ab eo, qui transmiserat Legato. *Magni prioris herba* multis in Galliæ locis, Romæ verò *herba sanctæ Crucis* aliquamdiu dicta est, quod plurimam horti partem magnus Galliæ Prior illi devovisset, & Cardinalis à Sancta Cruce Nuncius in Hispania Lusitanica Apostolicus inde transtulisset Romam, ut olim illius Cardinalis majores lignum Sanctæ Crucis Romam detulerant: hinc Castor Durantes hanc Illustrissimam familiam salutis animæ corporisque studiosam vocat in Epigrammate de tabaco. Multis *herba sacra*, *herba sancta*, *herba divina* vocatur, ob divinos mirandosque
ejus

ejus affectus, aut ob singularem inter
 herbas proceritatem, ut os sacrum ob
 magnitudinem, ita dictum, & in scri-
 ptura sacra, cedri Dei, montes Dei sunt
 elatiores, hinc *divina* appallata. Malè à
 nonnullis *hyoscyamus* creditur, absur-
 dumque est rebus novis & antiquitati
 minimè notis vetera nomina conquire-
 re: *buglossum* tamen *antarcticum* dici
 posse, ait cultissimus *Iacobus Dalecampius*
l. 18. hist. plant. c. 128. exiguo viroris
 utrobique supparis fundamento. *pana-*
ceam nuncupavit Everartus elogio po-
 tius quam propria nomenclatura. Omit-
 to alias appellationes minus notas, ut
 Virginiis dici *Vppuvoc*, hispaniolis *Co-*
zobba, Cæsalpino *Tonnabonam* ab Al-
 phonso Tornabono Antistite Burgenfi;
 Camerario *Vulerariam Indicam*, Dodo-
 næo *hyoscyamum Peruvianum*; Onosmion
Eginatæ Guilandino in Synonimicis
 plantarum. Primus in Galliam semen
 detulit Thevetus, in Lusitaniam hispa-
 niamque misit Doctor Franciscus her-
 nandes de Toledo, qui tomos 17. de A-
 mericana historia naturali civilique con-
 scripsit Philippi I I. jussu, cujus auspiciis
 Americam lustrabat: extant ornatissimi
 in bibliotheca Regia Escurialis figuris,
 picturis, coloribusque nativis singula di-

4 EXERCITATIO I.

stinguentibus illustrati : quod opus , nisi authoris morte fuisset mutilatum , Philip. II. Alexandri , Hernandez Aristotelis famam fecissent suam ; In Angliam ab Virginia detulit tabaci semen Franciscus Draeck angliae argonauta , & isti omnes aliquam nominis umbram fecerunt tabaco : nostrae tamen Europae fuisse non hospitem , sed indigenam & patriam plantam voluere aliqui ex eo , quod Libavius inventas esse tabaci plantas in Hercinae silvae locis magis invisiis scripserit : at quis negat à ventis semina hinc & inde deferri ? certè ante Libavium nullus eam sponte natam , vel Europæanam dixit. Iis ergo nominibus , vel obsoletis , aut minustritis , *Tabacum* generaliori consensu appellatur , quod nomen illi ab Hispanis inditum ab suo naturali solo , Insula scilicet *Tabaco* , cognominis sibi herbae feracissima , quod nomen quia toti Europæ natum , magis arridet ; loquimur enim ut intelligamur.

§ 2. De differentiis Tabaci.

Tabacum quadruplex est ; masculū , foemina , tabacum minus , & tabacum arabicum , pro qua divisione in Tyronum gratiam annoto , philosophos

EXERCITATIO I. 5

phos naturales sexum affinxisse plantis :
 licet enim *Aristotel. l. 2. de gen. anim. c. 1.*
& lib. 1. c. 20 plantas quasvis utriusque
 sexus participes dicat, ideoque speciem earum
 propagari, quia generationis principium
 activum passivumque habeant : mares ta-
 men dicuntur à physicis plantæ, quæ vel
 steriles sunt, sua tamen vicinia veluti fe-
 mine transfuso, aliis causa essent fœ-
 cunditatis; aut quibus hispidior est, ob-
 scurior, seueriorve forma exterior; vel
 quibus ad alias amicitia est sympathiae
 activa; aut queis melior insita ferocior-
 que in grandiori specimine virtus. Ob
 primam distinctionem palmis sexus af-
 fingitur; ob secundam colocynthis est
 duplex mas durior, nigricans, asperior
 gravior; femina mollior, levior, can-
 dida; ob terram rationem datur fici, &
 caprifici discrimen, caprificus enim fi-
 cum maturitatem promovet ex *Theo-
 phrasto l. 2. de causis plant. c. 12*. Quarta
 verò ratio tabacum feminam maremq;
 facit : Mari enim opulentior est species,
 femina à maris semine spontanea gene-
 ratione orta degenerans, illi tantum est
 suppar : unde cum femina sit παραβούσις
 idest aberratio naturæ, ut ait Aristot. & ex
 Gal. occasionata, accessoria, fortuitaque
 productio, rectè tabacum femina dictum
 est.

6 EXERCITATIO I.

Alii tamen triplex statuunt tabaci genus, majus, minus, minimum. Cluius *peti* quatuor genera ponit. Ioannes Neander Masculum *πηκτιν* Discoridis esse suspicatur; foemina *μιοχων* dicitur Renealmo; tabacum minimum, *prinpe-ia* Gesnero, sana sancta Lobellio, aliis aliter dicitur: Dalechampius negat inter hyoscyami genera recensendum contra Bauhinum, Mathiolum. Dodonæum, ob discrepantes facultates. Nos hic de tabaco mare tantum acturi sumus, feminæ enim vires sunt suppare, differtque à mare 1. ratione sationis, 2. quod mas sit procerius, 3. quod virium sit firmiterum, 4. quod diutius vivat. 5. quod possit esse perpetui viroris, quod feminæ vix est concessum. Tabacum autem Arabicum herba non satis nota, quam curiosissimus Fabius Columna illustrare tentat pag. 142. operis, quod plantis minus cognitis dedicavit. Ioannes Neander pag. 5. Tabacologiae Tabacum marem vocat Tabacum majus latifolium, feminam Tabacum minus angustifolium, sed adverti in fato à me tabaco hanc foliorum differentiam in uno mare reperiri, quare mihi magis arridet aliorum distinctio. Imagines non apposui, quod eæ in sexcentis authoribus sint obvis.

§. IIII. De Forma Tabaci masculi.

Forma plantæ altitudine, colore, foliis, floribus, semine, radicibus, caule, cortice, medulla, fibris, figura exteriori, signaturis, interiorique anatomia distinguitur.

Tabacum ut plerisque plantis contingit, pro soli coelique varietate, & culturæ modo ad variam altitudinem emergit, quia scilicet alimento copiosiori sursum evehitur, calidiorique cælo viscidæ plantarum partes fibræque duriores quæ ipsis sunt tanquam ossa, & fulcra, facilius extenduntur. Recte enim Aristoteles c. 4. de somno & vigilia, *nutrimentum sursum fertur omne, & calidum cuiusque animalium ad superiora natum est ferri*: quod itidem de plantis arbitrandum, altitudinem enim assequuntur giganteam si tepenti cælo accedat alimentæ copia. Limoniam itaque malum proceritate sua in Indiis æquat tabacum, in Belgio duum est triumve cubitorum, In Aquitania Narbonensique Gallia accedit ad cubitos quinque, Ticini plures plantas habui cubitorum quatuor, at si oportunè feratur commodeque foveatur, altius exfurget, quamvis in Gallia Cisalpina vix ea felicitate, qua in Narbo-

8 EXERCITATIO I.

bonensi luxuriabitur, cælum enim hic aliquanto sæviori hyeme adversatur.

Totius plantæ viror dilutior est, & plurimum ad buglossi viriditatem accedens, nulla verò planta est quæ eundem viriditatis gradum cum alia obtineat, quod annotavit *Mediolanensis Rhetor D. Augustinus in lib de civitate Dei*, & quotidiana experientia curiosis oculis deprehenditur; jucundius autem est in virore suo tabacum, quam buglossum, tristius quam vitis.

Folia numerosa habet ampla longa-que carnosa, succi plenissima, subhirsuta, colore viridi minus saturo, succo lento, texturaque parum fibrosa, venis raris, sed grandibus, quæque ab media majori, medium folium disterrimante oriuntur disparibus intervallis, alternata tamē propagatione. Duo in foliis naturę providentis miracula annotavi. Primum est ipsas foliorum alias pediculo diffusiores adhærere tunco, ut scilicet ea fulcri additione prolixius folium firmitus adhæresceret, cæteroqui proprio pondere minaretur ruinam. Secundum perpetuis anastomosib. venas inter se communicari ad majorem perfectioremq; succi elaborationem, & folii nutrimentum. Porro cubitalia folia tabaci hic habuimus, pal-
rumq;

rumq; duarum latitudinis. Plantam autem istam perpetui viroris esse appetentem colligimus ex foliorū quotidie subnascentium multitudine, & omniformi plantæ statu. Siquidem in eadem planta folia matura, furculos, foliorū rudimenta, mediæ ætatis folicula, flores, semen, caliculos eodē tempore videbis, ramuli enim aliqui sub grandiorū foliorum internodiis tenerrima lanugine sese promunt, unde æterni viroris appetens tabacum perpetua generatione occiduas sui partes novo ortu conatur reparare.

Summis in ramis qua folia cauli altiorē aërem dedunt, flores gestat numerosos ex albo purpurascētes, supernè pentagoniformam repandis labris, & longo canali suffulti capiti inhærent conoideo, foramenq; in sui medio relinquūt, unde odor non ingratus aspirat. Quamdiu autem suo caliculo tanquā fasciis obvolutus est flos immaturus, viridis est in metę formam, sive coni instar turbinatus, basi tamen sphæræ segmento circinata.

Excisis floribus succedit caput, ut dixi conoideum, exiguæ tamen areæ, ibique generatur semen minutissimum, cui color est ex rufo fuscus, seu nigricans cum maturuit, immaturum cæterorū seminū more albescit virescitque, at figuræ est,

10. EXERCITATIO I.

quæ ad ciceris rubri formam accedit superficie annulatim, & squammatim asperata, quod per omphaloptram depræhendit: magnitudine papaveris semen æquat, sapore haud absimili.

Radix multifida crassaque satis, variis fibris fruticans, cæterarum plantarum more radix ferè ramosa est, si quod è terra emergit ramis luxuriat, nam inferiora plantarum superioribus respondent. Plurimis itaque ex fugendo alimento fibris circumvestitur: quia voracissima herba tabacum cum plurimo debeat saginginari succo ob magnitudinem, & pinguedinem, multis indigebat illi conqui-
rendo radicum propaginibus. Corticem facilè relinquit, quod succulentioribus plantis est familiare, nam cohærentiam corticis cum radice interiori præpedit succi copia inter utriusque commissuras deducta. Lignosa præterea est colore subflavo, quod quibusdam ansam dedit conjiciendi vires ad bilem evacuandam obtinere. Sapore tamen est subdulci cum tardo quodam acumine linguæ cacumen divexante. Cæterum frequentissimæ radicis fibræ terram undequaque suam ambiunt, suntque instar lanuginis illius, quæ vasturtii radices circumvestit, colore albicanti, dum teneræ sunt, subflavo
cum

DE TABACO. 11

cum adoleverunt, iis sapor est nullus, quia crudo abundant minimeque concocto succo, qui postquam firmiori radice est digestus, incipit aliquid acquirere saporis, qui per caulis foliorumque filtrationes statum maturitatis multis concoctionis gradibus acquirit.

Caulis est rectus, ramosusque cortice præpingui, ita ut illitus melle videatur tangenti ob villorum frequentiam quibus circumvestitur. Arundinis instar lignosus est cum adolevit, medullamque circumplectitur, & protegit; illa qua radicibus emergit exigua est, & angusta, quo vero altius per truncum repit ampliori est sinu; ita ut eleganti analogia dicere possimus medullam esse plantarum ventriculum, cujus orificium angustum, sinus capacissimus, propagationes intestinorum instar oblongæ, sed exiles: rectè natura ita providit, ne scilicet dilatatum orificium medullæ, terrestres, crassosque succos ebiberet, iisque veluti morbo à cruditate, & obstructionibus planta laboraret; capacem autem medullam fecit in medio, ut copia majori alimentum concoqueretur. Caulis fibræ sunt rectæ, quod facile deprehendes si deorsum versus secare siccum tentes. At medulla variis sinubus fibratim annexis

annexis componitur; illa post maturum semen maximè conspicua est.

Figura autem exterior plantæ quid det in sua physiognomia, indicii curiositatis est fortasse majoris, quam utilitatis, vel certitudinis explorare; verum cum omnia animalia suas voces suosq; gestus habeant quibus internas affectiones promunt, ita inditi videntur plantis certi quidam characteres externi, qui crassa Minerva quid obtineant virium manifestant hinc nobiscum plantas loqui Magi quondam Persarum voluerunt post quos Crollius in præfatione de signaturis p. 18 *magicæ plantarū sermocinationis meminit.* Figura ergo exterior speciesq; tabaci rei istius arcana expertis referri debet ad Martem, & utriusq; proprietates analogæ sunt: rubigo ferri tabaco inimica, ferri venenum rubigo, Marti ferrum addictum ab astrologis, & chymicis: hinc militibus castrensiq; turbæ utile diceretur tabacum ab nugarum istarum adoratoribus.

Majoris aliquanto apud me momenti est plantarum signatura, quam configuratio, relatio, figurave stellis relata, licet enim Medicorum abortus ille Paracelsus asserat *stellas terrenas esse plantas, quæ cælestes plantas, id est stellas respiciant,*
ita

ita ut quævis planta suam habeat stellam specificam, id tamen nullo fundamento dictum, cum certum sit easdem herbarum species in australibus plagis reperiri, quæ in meridionalibus, licet stellis longè diversis foveantur. Vanior est ergo plantarum figura, & astrologismus, quam signatura; ergo huic puncto majori utilitate insistemus, quodque ab iis omnibus, qui de tabaco pertractarunt, omnino prætermisum est.

Prima itaq; signatura tabaci in florib. manifesta est, illi enim suo adhærentes capiti infundibulum cerebri glandemq; pituitariam repræsentant: & nescio, an exonerando capiti à pituita gravato fidelius remedium possit exhiberi, quam florum foliorumque conserva æquâ proportionē commixtorum.

Secunda signatura est in foliis, quibus ut ventriculo triplex est tunica, exteriores duæ hinc & inde pellucida, & albicantes, interior autem puri viroris, quæ quidem membranæ diligenti sectione ab media vena inchoata opus habent, ut dividantur; feliciusque separantur in foliis tabaci in umbra ficcatis. Et id ventriculo aptari tabacum prodit, illi enim tuniæ sunt tres sicuti tabaci folio duæ propriæ, exterior autem cauli folioque communis esset abjicienda.

Tertia signatura anatomica sectione eget, latetq; in capite plantæ ubi semen

est. Accipe igitur conum ubi semen conservatur, illum per sectionem rectam, quæ in cono circulum generat dissecas, hanc expressam videbis figuram nigro, & candido distinctam, ita ut, quod candidum vides, caro sit, medium capitis finem perreptans, nigrum autem sibi invicem contigua granula exhibeat, circulusque membranam totum caput circumcingentem. Sic ut membrana exterior cranium, lanugo capillos figuret, sub cortice duæ sunt membranulæ, durior extrinseca duram meningem, interior mollis & tenuis piam matrem exhibet: discriminatas postea cellulas rimare, quatuor cerebri ventriculorum ejusque infundibili crassa rudiaque vestigia reperiēs.

4. Signatura est in ipso caule, & medulla instar pulmonum spongiosa, caulis vero tracheæ laringisque vestigia deorsum

fum contemplata exhibet. Hæc pauca in curiosiorum gratiam subdidi de signatura anatomiaeque particulari tabaci, quæ quod à Chymicis in singulis pene plantis celebretur, & nunc temporis à curiosioribus Germaniæ præsertim scriptoribus non omittatur, meas volui animadversiones in medium afferre.

§ IV. Cultura Tabaci.

Culturam inter materiales plantarum causas recensuit Theophrastus, unde non spernenda earum dignotio sumi possit. *Omnis autem planta. ex Aristot. l. 2, de plantis quatuor quibusdam indiget, semine terminato, loco conveniente, aqua moderata, aere consimili: cum itaque omnia hæc perfecta fuerint, nascitur planta, & crescit, quæ si abfuerint, imbecillior pro defectu scilicet planta fit, quam doctrinam expressius diffusiusque tradit dulcissimus Theophrastus l. 2. de causis plant. c. 9. Cultura autem naturæ imitatrix laborioso apparatu operosoq; & peculiari habitudine plantas iis in locis conservat, & progignit, ubi nulla naturæ indulgentia nascerentur; quare illa sibi locum opportunum eligit, tum ratione soli, tum ratione æris, cœlique aspectuum: deinde studet fatio.*

16 EXERCITATIO. I.

stationis tempori. 3. ingenti sollicitudine
femini satoprovidet irrigatione, & aliis
munimentis 4. plantam natam conser-
vare diutissime conatur.

Nascitur tabacum ultronea naturæ vi
in America solo non ita compacto, at
leviori, umbrosis locis gaudet in Indiis
ubi potentioribus solis radijs expositum
flacesceret: at in Europa ubi mitius est
cœlum, eligendus erit locus qui solis
meridiani radios excipiat, habeatque
oppositum Boreæ murum tum retun-
dendis frigidis ventorum impressioni-
bus, tum reflectendo solis lumini, au-
gendoque calori; Illa horti plaga fimo
ovino equinove faginanda, fermentata
per plures menses terra, & ea semper
acurate ab aliis herbis munda servata, ne
præparatum tabaco alimentum præci-
piatur, uni eidemque foramini plura
grana committes, ne ob sui tenuitatem
suffocentur, & ut adunato caule terram
facilius dividant: feresque crescente Lu-
na.

Tempus autem istius plantationis
Septembrem præscribit *Everartus*, ex-
perientia compertum esse felicius Apri-
li seminari scripsit *Neander*, Nullum an-
ni tempus illi non opportunum voluit
Florianus Canalis offic. med. n. 5. c. 3. Mi-
hi

hi magis placet Everarti sententia, quia scilicet opportune, primo vere pullulat, & maturitatem omnimodam per æstatem acquirit; si autem Aprili seminetur, nullum unquam semen in istis partibus ad maturitatem perducet, frigoris enim hyemalis vi præpropere aduretur.

Dum autem primum caulis eruperit rudimentum, cavendum ei à frigore, & vere provecto transplantatio facienda, singulisque plantis sesquipedalis ad minimum bipedalisve area detur, *nam quæ ampla diffusaque sunt radice amplis consideranda sunt intervallis* ex Theophrast. l. 3. de caus. plant. c. 8. Addo etiam, quæ ramos diffundunt, ne vicina folis radios sibi subducant, legitimis spatiis sunt dividenda; præterea si herba voracior est, illi copiosus solum concedendum, ut ad magnitudinem convenientem assurgat: atqui tabacum luxurianti est radice, repandis ramis, & copioso succo eget, ergo legitimis est intervallis plantandum. Quæ folia Aprili Majoque eruperunt matura erunt Iulio mense. Semen itidem variis mensibus excoquetur, perpetuos enim furculos successivè fundit tabacum, neque aliarum plantarum more, de quibus eleganter pronuntiavit Theophrastus l. 1. de causis plant. c. 14. *prægnantes*

EXERCITATIO I. 18

gnantes esse hyeme parturientes æstate, sed quod Empedocles apud eundem canit.

Perpetuis foliis, & toto fructibus anno Vbertate viget.

Immortali ergo foliorum honore tabacum, superbit in Indiis, & Lusitania calidioribusque plagis, & eo potissimum nomine expetita initio planta, teste Everarto, ut hortorum parietes circumvestiret ad pompam, ejus dotibus non satis notis. At in his tractibus nisi cura diligenti in vasculis transferatur afflante hyeme ad cellam vinariam, vel aliquod cubiculum temperatum, folia in ipso caule computrescent, ut expertus sum.

Duo insuper circa plantam sunt procuranda: primo ut ab omni violento turbine sit immunis, neq; ventis furiosis exposita, cum habeat teneram compaginationem magnitudini conjunctam, quæ autem magna sunt facilius franguntur, ut probat *Aristoteles* 14. *Mechan.* & q. 16. ubi quærit, *cur quanto longiora sunt ligna tanto imbecilliora fiunt.* Secundo fervidior sole arida terra copiosè irriganda, nam aqua mirificè delectatur: debet autem aqua esse potabilis, irrigatioq; vel noctu, vel in crepusculis facienda, nam *nocturnæ aquiloniæve inter aquas præstant.* ex *Theoph.* l. 2. de caus. plant. c. 8. *impuræ dam-*

damnantur & calidæ, quia illæ ob alimentum corruptionem plantis inducunt morbos, hæ verò spiritum insitum calidumque innatum dissipant, radicibus nocent, ariditatem, quæ plantarum senectus est accelerant, & plantæ augmenta præpediunt; Anno 1645. æstate ficiori feniculum, & alias plantas irrigari jussæram, aqua sumpta est è puteo fænti, ne ramus quidem fuit in feniculo, ne granulum unum, quod vermiculis non scateret: idem absynthio contigit, & nisi advertissem tabaco adnatæ erant exiguæ muscæ capite nigro, ventre virescente, quæ plantæ morbum induxerant, sed mutata irrigatione rediit sua puritas herbæ. Negat irrigandum unquam esse tabacum Florianus, sed toto cælo aberrat, & contra experientiam adducit hanc monitionem. Verum quidem est aquam cælestem cæteris præstare ex Columell. l. 1. c. 5. quod scilicet sit defæcata, naturæq; benignis industriis distillata, unde levior probabiliorque ad humanos usus, quia minus habet è terra; adde quod sensim imbibitur, æquali quadâ lentâq; profusione se se insinuâs, quod artificiosa irrigatione fieri nō potest, licet lētè minutatimq; fiat, ut ait Claud. in Pan. Manlii.

*Lene fluit Nilus, sed cunctis annibus extat
Utilior, nullas confessus murmure vires.*

20 EXERCITATIO I.

Tabacum licet recenseri debeat inter plantas *des φύλλου*, suos tamē ubiq; durationis limites habet, quod omni viventi commune est ex Avicenna prima Fen. In Indiis 10. vel 12. annorum curriculum explet; In Europa si hyemes fallit ad quadriennium durat, tum verò succedit etas arefcens, & vitæ finis. At feminis collecti vim fecundam contra plerorumq; seminum morem, quæ triennio uno exhauriuntur, ad sexennium, & amplius perdurare compertum; asservatorum tamen foliorum melior pars Olympiadem unam non æquat.

§. v. *De collectione, preparatione & mercimonio Tabaci.*

Matura folia cognoscēs odore, & ramis cui adhærent habitudine, minor iis est lanugo, color sincerior, odor saporque acuti; antequam floruerit tabacum colligenda esse præscribit Neander, sed inutili cautione, primo enim unica tantum vice collectio fieret, secundo nihil ex foliis floribusque commune, cum portio foliis nutriendis dicata florib; apta non sit, neq; exhauriūtur folia nutriendis florib; alioqui nutrimentū deorsum rediret contra axioma Aristot. l. de somno & vigilia. *alimētum sursum fertur omne.* Deberet enim per trunci medullam reflecti à foliis.

Foliorum asservatio quadruplex est,

prima est cōmunis, qua folia in loco sicco sed soli impervio expansa servantur donec sint semi sicca, tuncq; ad impediendam exhalationem spirituum occluduntur pixide lignea, singulis foliorum ordinibus carta interposita ne putrescant. Secunda est ut aqua & sale condiantur, & in doliolo asserventur, ut ad usum quotidianum habeantur viridia pro topicis, nam iterata aquæ puræ lotione ejecto sale, sub cineribus calefiunt, ut partib. affectis adhibeantur. Tertia asservandi ratio est si in pulverem reducantur postquā nulla exhalatione prævia inaruerunt in clibano clauso. Quarta est istiusmodi.

℥ Summitates foliaque minora tabaci cum jam flores incipiunt enasci q. f. contunde, & expresso succo Adde.

Vini malvatici, hisp. aut generosi p. iij. Bulliant usque ad despumationem, tum

℥. Salis, anisi, zingiberis pulveris, ana ut falsa fiat mixtura, & aromatizetur probè. Bulliant omnia simul usque ad dimidias, tum refrigescat, & per inclinationem separetur sedimentum.

Hic succus, sive chylarium, quod Hispani *caldo* dicunt, est foliorum maturorū cōditura, nā folia deinde hoc asperguntur succo, & sub laneis tegumētis usq; ad rudinē quadā fermētantur, tū aëri libero,
abs.

absque sole suspendenda filo, & cum siccata fuerint funis in morem intorquenda ut transportari asservariq; melius queât. Hancque rationem Indis familiarem adducit Neander, nisi quod vini loco alia potione usos esse, ait, p. 29. ut palmeo vino, & anisum ab Hispanis additum, ubi nota errorem Neandri; neque enim palmeo vino aut de coccos utuntur Americani à quibus tabacum habuimus, sed hæc potionum genera Orientalibus Indis non Occidentalibus nota sunt.

Ubique verò gentium in Europa præfertim, & America tantus est ex tabaco mercimoniorum apparatus, ut Ordines Hollandici 30000. florenorum annuorum, è modico vectigali tabaci officinis imposito colligant, & in Italia non parū ad Principū æraria accedat emolumentum.

Tentarunt vectigalis tabacini Licitatores in agro Mediolanensi tabacum ferre, semen habuerunt Indicum, crevit ad insignem altitudinem, sed quia fermentare nesciebant existimaverunt officinarum usui ineptum adscripto terræ defectu, qui ab chylarii ignoratione repeti debuisset. Aptissimum est Longobardiæ solū educando tabaco, & mercimonium cresceret si illius præparationem novissent artifices. In Zelandia frigidiori

ri regione id fieri scribit Neander p. 30. & adornata Indico more, ut jam diximus folia passim divenduntur, navigantque in Italiam. Majoris tamen virtutis Indicum est tabacum, nostrum autem minus nocens, unde & sirupum conservasq; è nostro tabaco confectas pro Europeanis hominibus præferrem exoticis.

Quid autem de hac foliorum tabaci fermentatione, & conditura censeam locus hic est exponendi. Primo mihi nullo modo placet chylarium illud fieri cum vino, deinde zygiber mihi suspectum, confici autem ex immaturis foliis & furculis, sive asparagis tenerioribus tabaci non displicet; aliam condituram subdam, quæ mihi minus nociva multo, &que delicatior videretur. Vinum adhiberi non probo, quia capiti nocet ex Hipp. & tabacum cephalica herba non debet immisceri rei nervis capitive noxiæ. Zingiber suspectum est, quia utuntur Zingibere Acoftæ, seu Americano, non autem Orientali, istud quidem utile, illud aliquanto deterius, & acrius: De zingibere Acoftæ vide Dalechampium in l. de plantis peregrinis.

Condituram illud potius cinamomo, aniso, & feniculo vellem alterari, zingibereque orientali modico, vel salis loco
adure-

adurerem fol. tabaci copiam, utereturque
iis cineribus pro sale hoc modo.

Accipe cineres fol. tabaci ex arte præ-
paratos in clibano q. s. hos indito mani-
cæ Hippocratis, seu philtro colatorio, &
per hos cineres fiat iterata succi ex viri-
dibus foliis expressi colatura.

℥. hujus colaturæ p. j.

Hydromelitis simpl. p. iv. f. coct. ad
despum.

tum adde pul. cinamomi, zingiberis
orientalis, anisi, feniculique ana q. s. fiat
decoctio ad dimidias, & aspergentur fo-
lia asservanda, tum facta fermentatione,
& siccitatione ut supra diximus intor-
queantur funiculorum more.

§ VI. *De Tabaco femina, & Tabaco minimo.*

EX Tabaci maris gramine, seu ra-
mulo in terram deciduo femina
tabacum succrescet, imo si solum
fit iniquius, sterile, arenosum, alimenti
succive indigum tabaci maris semen in
feminâ degenerabit, tanta luxurie ut vix
unquam immunis ab ea locus futurus sit.

Hæc planta angustioribus est foliis
caule bipedali striato ramosoque, flores
gestat purpurascens basi virore pallido
conspersa; cætera à mari vix discrepant.

Tabacum autem minimum præceden-
te

humilius, radice est alba, foliis solani, floribus in calyculis mucronatim concisis luteo colore suffusis.

Folia quidem omnigena in unico mari reperiens, nam triplex maturorum generis in eadem planta legi, 1. amplum est latum longumque primogeniti nomine dignum, 2. minoris est speciminis, 3. nucis juglandis frondes non excedit, quia scilicet cœli nostratis ratio non est, ita opportuna perpetuæ germinationi quam tabacum molitur.

EXERCITATIO II.

Problemata quæ circa Tabaci historiam occurrunt.

Ntequam ulterius nostra excurrat disquisitio, quæstionibus nonnullis quæ lectoris curiositatem detineant in tabaci historia, videtur esse satisfaciendū. Primo cur apud Indos perpetui virosis sit tabacum, hic autem non. Secundo cur ob foli iniquitatē degeneret semen tabaci. Tertio cur tabacum sine semine nascatur gramine in terram deciduo ibique sponte fruticæte. Quarto cur aqua tabacum gaudeat

B

cum

26 EXERCITATIO II.

cum tamen ficcum sit: quintò, cur infimatabaci folia deteriora: sexto de astro-
rum habenda ratione in cultura & col-
lectione tabaci.

§. I. *Cur apud Indos perpetui viroris sit
Tabacum, in Europa non item.*

A Mericæ tractus ille qui duos tropicos
interjacet, qua scilicet Peruani pars
Mexicanique regni portio est, quotidie
pluviis irrigatur sub meridiem; Brasiliæ
verò potior regio temperie semper ver-
na utitur, ut ajunt *Acosta, Beretarius, Le-
rius, Lopez de Gomara*, aliiq; novi orbis
historici. Unde paratum continuo est
plantis alimentum dispositusq; ad con-
coquendum sol: ideoque *Yncas Garcil-
lazzo de la Vega* in Regio commentario
regum Peruvix quovis anni mense inibi
vindemias posse agi scribit, nullo ad uva-
rum maturitatem inepto, aliaq; de mira-
bili illarum regionum fecunditate
recenset fide pene omni majora, quæ
quidem, ut dixi, fertilitas sive ab
commodis pluviis, quæ cælo soloq;
ferventiori maritatae cujusvis rei sunt
feraces, oriatur, sive à stellarum verti-
calium aspectu, obscurisq; & humanæ
curiositati subductis stellis tenebrosis, si-
ve ab insita terris individua proprietate
pecu-

peculiariq; loci constitutione fiat, anſam
dedit Chriſtophoro Colūbo conjiciendi,
illis in partibus paradifum voluptatis fu-
iſſe conſitum. Cum ergo ibi continuum
adſit alimonix incrementum, & nulla
violenta intemperie aer corrūpatur, facie
le eſt tabaco virens folium retinere, nam
ut ait Theoph. l. i. c. i i. de cauſis planta-
rum, *quæ ſpiſſa ſiccaque ſunt facilius per-
durant, quod in his paulatim affluat alimen-
tum*, addamus quod tardius effluat, ſi qui-
dem perpetuo diſſatur alimenti portio,
unde & à virtute attraxtrice reparari de-
bent illius diſpendia novo inabeuntis lo-
cum ſuſſecto: paratū autem in America
eſt, quia ſoli pinguedo, pluviarum copia,
ſoliſq; ardor tabaco amiciffima nunquam
ibi deſuere, at perpetui viroris adæquata
cauſa non eſt alimēti ratio, ſe habet enim
tantū ex parte materie, & in noſtris par-
tibus multa perdurant quibus nullum ad
eſt de novo alimentum, ſed ſemel primo
vere æſtateq; ſaginata per hyemē conſer-
vantur, quaſi domi de annona providiſſēt
ut buxus, ruſcus, laurus, hederæ, cupreſſus
ob duritiem ſcilicet foliorum, quæ ſi non
adſit, perpetua requiritur germinatio, &
alimonia, ut in malo aurantia & citria; ta-
bacū ergo cū ejus ſit virtutis ut perpetuo
germinet, ſic ubi virore deſtituatur non

28 EXERCITATIO II.

in formali plantæ potentia, sed potius ab aeris intemperie aut foli nequitia exquirenda causa est. Siccantur itaque in Indiis infima tabaci folia, tum quia vetustiora, unicuique enim suum est vitæ tempus præfinitum, tum quia vaporibus halitibusque terræ facilius afflantur ægrotantque, & minus sole gaudent sub aliorum umbra positæ, alimentoque quod sursum fertur omne ad florum feminisque elaborationem tanquam ad palmarii plantarum operis complementum, facilius defraudantur.

Addo his rationibus physicis demonstrationem Geometricam. Adhærent hæc infima folia suo cauli, quæ quod primogenita sunt non mediocrem assequuntur magnitudinem, & quia cæteris deinceps foliis locum cedunt, faciunt cum suo caule angulum parum distantem à recto, quare suo pte pondere fatiscentibus venulis fibrisque deorsum inclinantur: necessarium igitur est pediculum tantisper inflecti, & cylindricam figuram quam à natura obtinuit curvatura semiplana inflecti, cum angulo qui partes forinsecus positas ad interiora retrudit, unde tanquam obstructione per compressionem orta, via com meatui alimentoque vel præcluditur vel difficilior redditur

tur: derivatur ergo ad alias partes alimentum quod hanc semirupturam inflexionemq; superare non possit. Magna tamē diligentia asservatum in vasibus capsive ligneis tabacum, & opportunè frigido aeri subductum apud nos ad aliquot annos durat, cæteroqui frigore veluti violento sidere afflatum computrescit.

§. 2. *Cur tabacum mas in feminam degeneret.*

DEgeneres in aliam specieem naturæ flexus in animalium genere consideranti, facilè est vel in virtute formatrice, aut in variarum seminum conjugatione viribusq; imaginationis invenire probabiles causas, at in vegetantium ordine nullus ex his explicandi modis pondus habet, quamvis frequentiora in his monstra contingant. Tabacum autem feminam à masculo differre per accidens existimo, utrobiq; enim par odor, color, figuraq; florum, imo vires suppare: Sicuti ergo homini contingit parcius in pueritia habito vel alimentis uso siccioribus humiliorem adipisci staturam, eo quod ossa quæ totius corporis habitudinem dimetiuntur citius exsiccantur, pari ratione plantatum, vel seminatum locis minimè opportunis tabacum succum tra-

hit qui difficilius concoquitur, tardius distribuitur, habeturq; illiberalius, unde partes in planta solidiores quæq; sunt tãquam ossa, & stabilimem, ut filamenta fibræq; rectæ, & meatus interiores ficcantur incrementis defraudatæ; Ex quo totius plantæ obscurior facies, humiliorq; habitudo feminam ex mare facit.

A specie in speciem plantas degenerare, conquestus est suavissimus Mâtuanus.

*Grandia sæpe quibus commissus hordea
sulcis*

Infelix lolium & steriles dominantur avenæ,

Pro molli viola, pro purpureo narciſso.

Carduus & spinis surgit paliurus acutis.

Causam investigat Theophrast. l. 2. de caus plant c. 21. & l. 5. c. 8. Estque generini seminis suffocatio, adventitii vel illic latentis dominium, alimenti succorumque depravatio vel parcimonia, occultû plantæ venenum, vel cælestis afflatus potentiorque siderum vis, quæ plantas dirigit, germinationi præest, & in vegetantibus imaginationis partes explet, aliò seminis impetum inclinans, solique quod plantarum est uterus, maligna temperies semen sibi commissum vel mutilans, vel corrumpens, aut admixtione alterius adulterans; & aliquando plures ex his
causis

causis concurrunt; non raro unica tantum rectos naturæ cursus iutorquet.

§. 3. *Cur Tabacum femina sine semine nascatur furculo vel summitate masculi in terram deciduo, ibiq; fruticante.*

Plantæ pene omnes ramos habent prolificas, quod in oculatione, & plantatione manifestum est, plantatus salicis ramus salicem, insitus pyro ammoniaci furculus ammoniacum generat, quod nequaquam intelligi potest nisi vim feminalem ramusculo inesse intelligamus. Rem paulò altius repetamus. Semina plantarum tamquam ova considero, arbores enim non emittunt genituram, sed conceptum: ovum autem conceptus est, in femine vero plantæ tamquam in ovo adest germen, cortex, medullium, substantiaque primis plantæ incrementis apposita. Id docet Aristoteles l. i. de gen. animal. c. 20. subscribitque Empedocli qui ita canit.

Ἐτὰ δὲ ωτοκεῖ μικρὰ δένδρα πρῶτον ἐλαίας.

Sic verò οὐ σὺν γένεσι parvas arbores primum olivas, sive ut sensum sensu, non autem verbum verbo reddam, sic arbor oliva οὐ σὺν γένεσι olivas (fructus scilicet) quæ sunt parvæ arbores. ita enim vertendum puto cōtra

32 EXERCITATIO. II.

interpretum sententiam, *pro quo v. in calce hujus §.*

In ramorum summitate leguntur quidam semina quæ etiam in fructuum medullis reconduntur, at antequam illuc transmearent in medulla arboris obscura latitabant, sicuti enim cancro contingit silente luna ventre ova recondita detinere, quæ deinde caudæ annexa fiunt manifesta, ita & arboribus usu venire existimo, caloris enim virtutisq; germinantis impetu deducta ad arborum summities ibidem crescunt, & manifestiora fiunt. Si ergo quo maximè tempore humor ille succusque prolificus ramulos pervadit, excidat legaturve, fætus ramus instituto operi insistentes conabitur aliquid eo feminali spiritu perficere; at incocto imperfectoque semine nihil perfecti enasci potest, unde quod inde generabitur tabacum debilius imperfectiusque erit: adde quod tabaci jam dudum confiti qualitatibus imbuta tellus imperfecto semini proportionatis qualitatibus auxiliatur: non ergo mirum est si favente solo à debili principio imperfecta, & degenerans planta crescat, factisq; radicibus multiplicetur; ubi enim minor desideratur apparatus facilior est generatio, in sylvestribus autem quale est tabacū femina, exiguum

exiguum est naturæ officium. Continget tabaco potius quam aliis plantis ita propagari, quia quæ grandiori sunt femine facilius pereunt, & ut ait Theoph. 1. 2. de causis plant. c. 17. *Semina minora ferociora sunt majorisq; activitatis*: at semen tabaci perexiguum est, ideoq; & magnæ virtutis æstimandum, & ratione suæ exilitatis facili negotio delitescit.

Tabacum masculum asparagis seu caulibus tenerioribus excisis plantatisq; feri scripsit Cæsalpinus, cujus rei experientia *Basilus Beslerus Eistettensis* frustra facere tentavit.

SCHOLIUM.

Empledoclis carmem vetus Aristotelis interpretes ita expressit, *Sic autem ovificant arbores parvæ primum olivas. Ego verò censeo dicendum ovificat. Theodorus Gallæ versum pro versu dedit.*

Deinde etiam oviparo genus arborum tulit ortu. Ratio quæ me movit ut existinem $\Delta\epsilon\upsilon\delta\epsilon\gamma$: non esse mominativum, verbi $\Omega\omicron\tau\omicron\kappa\epsilon\iota$ est adiunctum,

Ms-

34 EXERCITATIO. II.

Μικρῶν: quare verbo ὠτοκῆι deesse puto in hoc versu nominativum qui in superioribus reperiretur, sive iterum δένδεσσι Attico more, qui neutrum plurale jungunt verbo singulari. sive Φύτον, aut quod probabilius est ἐλαία. Mea autem versio Empedoclis sententia favet, ille enim docebat in semine indistinctum vivens, & in ovo pariter animalis inesse confusum animal, in semine arboris inesse arborem actu sed indistinctam &c unde sensus Empedoclis in hoc versu iste est.

Deinde (arbor oliva) ovificat primum (fructus) olivas, quæ sunt parvæ arbores; ad quid enim dixisset *μικρῶν* nonne etiam magnæ arboris ovi instar sua edunt semina, ut quercus, cedrus, nux, abies? standum ergo est in nostra explicatione quæ Empedoclem tantum nomen puerilis epitheti ludibrio subducit, ejusque doctrinæ est conformis.

§. 4. Cur

§. 4 *Cur Tabacum aqua gaudeat, cum
tamen siccum sit?*

Similia similibus conservari scripsere
uniformi calamo Lycæi, Academiæq;
Antistites, contra Empedoclem, qui
contraria voluit se se fovere mutuo, plana
tasq; sicciore in aquis, humidiores in
montibus nasci cecinit. Sed experimen-
to repellitur: in aquis enim humida æ-
què ac sicca promiscuè nascuntur, ut na-
sturtium, lens palustris, piscesq; præ-
humidi. *Arbor* (inquit Aristoteles l. 2, de
plâtis c. 1.) *tres vires habet, primâ è genere
terræ, alteram ex aquæ genere: à terra fixio
plantæ est, ab aqua coagulatio, ab igne fi-
xionis unio.* Cum igitur coagulatio copio-
sior erit faciendâ, majorem exiget aquæ
vim: atqui in tabaco maxima est, ut patet
in caulis, foliorum ramorumq; carnosa
habitudine: ergo tabacum irrigatione
gaudebit. Adde quod ob vim aromati-
cam spiritusque igneos multum humo-
ris absumit, ergo ad eam difflationem ne
calidum innatum humidumq; radicale
evanescat, aquis humidiorique alimen-
to exsuctis à virtute attractrice plantæ,
providetur.

§. *Cur*

§. 5. *Cur infima Tabaci Folia
deteriora.*

IN infima caulis tabaci parte duo folia sunt, quæ Hispani *bascheros* vocant; iis saporem esse vimq; deteriorem asserit Neander Tabacologiæ p. 23. imo gratiam cæterorum foliorum odoremq; corrumpunt si iis admisceantur. Cujus rei ratio mihi duplex occurrit: prima est, quod illa duo folia halitibus terræ vicinioris se se faginant, cum iis parcius alimentum detur è planta, cum quod adhæreant pediculo pene ad angulos rectos annexo, quod succi directo cursui sursum sub, contrarium est, tùm quod solis radiis non perfruantur. Secunda ratio est, quia in plerisq; plantis, uti in animalibus, natura certas quasdam partes excipiendis iis succis qui plantæ adversantur dedicavit, ut animalibus glandes, cistim fellis, vesicam &c. pariter etiam in tabaco hæc duo folia intima impurius exsugunt alimentum, & si quid nocivi medullam fefellit, illuc detruditur, unde sunt tanquam emunctoria plantæ. Addamus etiam infima non
tabaci

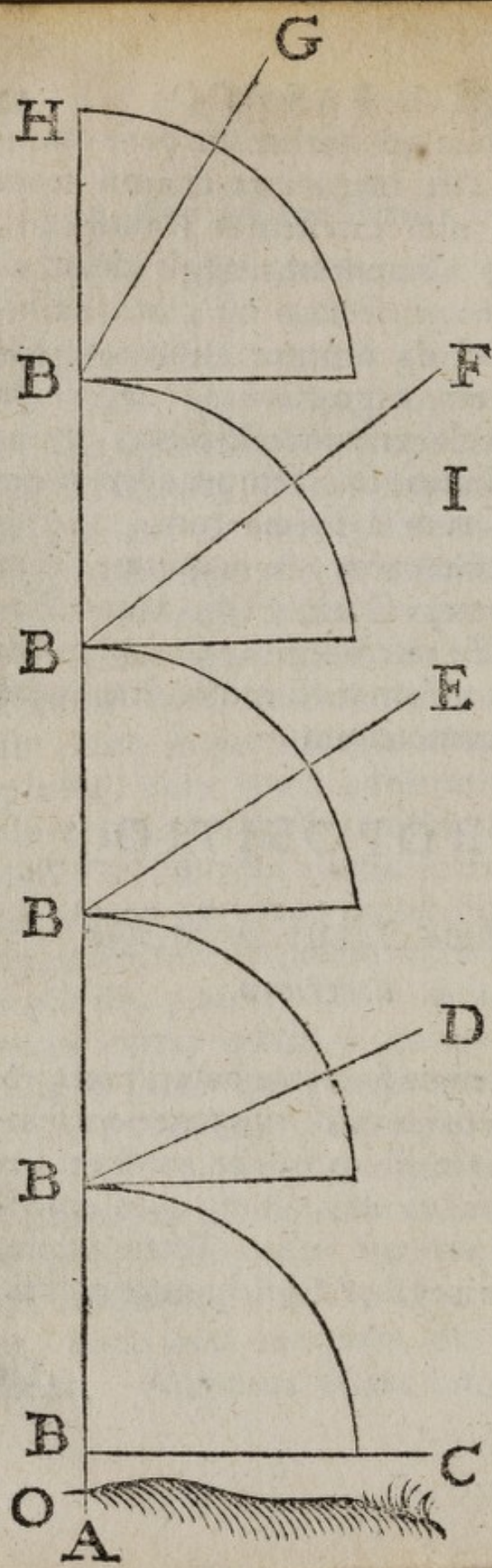
tabaci modo sed herbarum pene omnium folia esse impuriora etiam si terræ contagio non infestentur; ratio est, quia quo alimentum magis distat ab radice, eo perfectius est; at folia vicina radici eo utuntur alimento quod vicinius est, ergo minus id concoctum minusq; elaboratum esse debet; revera illa duo infima folia semper adverti, degenerare tum à forma tum à magnitudine cœterorum, & acquirere situm squalloremq;; Optimè ergo monet Neander, esse rescindenda. Cui rei magis magisq; confirmandæ demonstrationem subdo Geometricam.

PROPOSITIO.

*Infima Tabaci Folia Esse
deteriora.*

IN schemate sequente notare potes naturæ providentiâ, quæ teneriora semmagis fovet sibiq; arctius applicat. Secundò gradus secundum quos nutrimentum capiunt folia. Tertio gradus perfectioris elaborationisq; nutrimenti.

Sit

Sit caulis tabaci ABH. Radix AO Infimum folium vt situm est in ipsa planta ad angulos rectus BC. Secundi fastigii folium BD. Alia folia BE, BF, BG. quæ quo teneriora sunt, eo acutiori angulo cum ipso caule conjunguntur; primò ut facilius nutriantur, secundò ut firmitus hæreant. *Dico enim situm folii BG esse firmiorem quam situm BF.* quia quò corpus aliquod grave minus distat à linea directionis ad centrum gravium, èo facilius stabit: atqui folium BG distat tantum per arcum HG. folium autem BF per arcum BI longiorem: ergo BG firmitus est in situ suo: omnium itaq; foliorum minimè firmum in situ est folium BC: distat enim à linea directionis per totum quadrantem circuli: est enim perpendicularis ipsi AB per constructionem: ergo cum insita elementarifq; gravitas pugnet continuo cum fibrarum robore, dubium non est quin infirmius stet in situ suo quam quodvis aliud folium, ac proinde quod superius dixeram, omnium primum debet fatiscere, seclusa etiam ætatis ratione; eo enim caulis maximè fatigatur. *Dico secundo, pes firmum omnium foliorum ratione nutritionis est folium BC.* quia cum motus alimenti plantæ sit per lineam seu medullam ABH. & omne alimentum

40 EXERCITATIO. II.

alimentum sursum feratur ex Aristotele, sequitur ipsi alimento violentum esse ferri in transversum, quale est BC; ergo illuc difficile feretur. Adde quod cum ex principio mechanicorum *quæ magis distant à centro facilius circa illud moventur*: sequitur quod punctum C. distans à centro suo B per totum quadrantem circuli, facili negotio moveatur, & contra B aliquatenus violato non ita participet de alimonia: præterea pessimum est illud alimentum quod paucos concoctionis gradus acquisivit, alimentum autem quod in BC fertur, habet tantum id coctionis momentum quod potuit conferri à medulla per exigua OB; ergo illud alimentum est minus præparatum.

Mirum præterea mihi visum est nullum omnino folium in tabaco nasci quod hæreat ad angulos rectos, exceptis infimis duobus, & si quæ diutius relinquantur, tum primum concidunt cum ali definunt, tunc enim fatiscentibus fibris nutant, & sæviante frigore incipiunt computrescere; præterea singula foliorum fastigia à caule angulis inæqualibus distantia prodeunt, ut expressi in figura, solumq; opposita duo sibi invicem respondent. An quia medulla tabaci se habet instar puncti, spatium autem circumpo-

cumpositum sit vt linea recta, ab eodem enim puncto ad eandem lineam unica duci potest perpendicularis ex Proclo in propos.

17. primi libri elem. Euc'idis? an quia varietate in omnibus indulget natura? an quia eo situ ut provida mater singulorū exigentiæ, & imbecillitati providet, matura enim grandioraq; folia veluti emancipati liberi diducunt se se ab caule, & suarum fibrarum firmitate uti gaudent, dum cætera minora infantium instar nutricis uberibus arctius applicantur?

§. 6. *De astrorum habenda ratione in cultura, & collectione tabaci.*

Certum est diversis stellarum aspectibus vires plantarum immutari, & secta quibusdam lunæ phasibus ligna minus esse obnoxia putredini: ideoq; in tabaci collectione, & cultura hanc præscripsi regulam cuius rationem sum redditurus. *Tabacum seratur luna crescente, colligatur autem decresciente luna.* Ratio est, quia plantæ omnes ab humore coagulationem accipiunt & incrementum, humor autem aqueus crescente luna sursum magis fertur, deorsum autem cursum tenet illa decresciente, & veluti in latibulis suis occulitur; ergo si seratur tabacum crescente luna, facilius ob-
humoris.

42 EXERCITATIO II.

humoris motionem sursum, incrementum accipiet. Colligendum verò decrescente eodem sidere, quia tunc minus phlegmatis habebit, retruditur enim tunc temporis aqueus humor ad interiora plantæ, hinc diutius servabitur, & nitidiori virtute pollebit. Nunquam Delphis auditum verius oraculum quam hæc Ptolomæi sententia. *Evidentissimum est diffundi vim quamdam ab ætherea natura, in universa terræ circumposita, quæque sub luna sunt omnia corpora æthereis motibus agitari: & quicquid in terra, aere, & aquis nascitur animantium, & germinum: notæ sunt magis lunæ quam aliorum siderum vires, quas si certis calculis possemus definire, multa naturæ portenta mirari desineremus.* Ptol. quadrip. l. 1. c. 1

Io: Neander Tabacologia pag. 18. hanc insuper pro collectione dat regulam. *Colligitur ipsa herba Tabaci sole existente in 18. 19. & 20. signo Leonis.* Sed nullam video hujus præceptionem, nisi quod tabacum Martia herba sub stellæ pariter Martiæ influxu legi debeat: tunc autem Sol dirigit maximè qualitates, & influxus Cordis Leonis, quæ stella omnium creditur stellarum efficacissima ex Vincentio Nabod *differentia secunda in Alfabicum Arabem*, tum quia primæ magnitudinis nulla adeo vicina est Eclipticæ, tum etiam quod medium æstatis faciat. Verum enim vero ut hoc ego adduxi pro Neandro, tamen non tum legenda sunt herba cum opportuna fide-

ra influunt, sed potius sinendæ sunt, ut hoc influxu sibi commodo perfruantur. Adde quod Leonis signum igneum est, imo triplicitatis igneæ medulla, ac proinde cholerae destinatur; primam itaque collectionem sub signo aqueo vellem potius fieri, sole scilicet cancerum deferente, si tamen tunc temporis Luna decrederet. Videretur verò nisi nobis obfaret tempestatum ratio, colligendum potius sub Scorpio, tum quia domus est principalis Martis, tum quia in triplicitate aquea quæ pituitam à tabaco evacuandam respicit, reperitur; Sed cum hæc sint adeo incerta, securius erit maturitatem foliorum explorare, & luna decrefcente colligere.

EXERCITATIO. III.

De temperamento Tabaci.

HÆC exercitatio maximi est momenti, totiusq; practicæ fundamentum; Examinaturi in ea sumus substantiã & qualitates tabaci, ut ab iis vires usumq; perfectè cognoscamus.

S. I. De substantia Tabaci.

Substantiæ nomine crasim partium plantæ componentium earumq; structuram intelligo anatomico more, Est enim *Domicilium determinata facultatis, quæ cuilibet parti propria est, sic partis substantia ossea, nervosa, carnosæ, membranosaq; dicitur.* ita Laurentius l. I. anat. c. 17. In plantis itidē substantiam consideramus sed minus pressè, eamq; ligneā, fibrosam, herbaceā, corticeam, & generaliori medicorum voto oleaginosam, viscadā, succulentam, spirituosā, falsam, aeream, igneamq; dicimus, ut vide-

44 EXERCITATIO III.

re est apud *Mesuel. de simpl.* Substantia itaq; tabaci quoad denominationem, viderur in radice lignea, in caule arundinea sed sine internodiis, in medulla fungosa, in foliis raræ sed fortis texturæ: prædominii verò elementorum ratione constat igne, & terra salsuginem habet adustamq; illam acrimoniam quæ in sapore deprehenditur, ab igne agendi vim promptam, ab aere aromaticam portionem. Ex terra salsedinem in plantis fieri docuit præceptor Aristoteles l. 2. de plantis c. 1. *Cæterum (inquit) immorante loco eadem aqua, cum hanc sibi similem efficere aer non possit, excellent in ipso terræ partes quæ salsæ sunt.* Unde nitroso alimento tabacum, & calchantoso gaudet, quod præparatur terra fimi equini oviniq; caloribus tosta, ut acrimoniam contrahat; odor verò illi est acer, quia siccitas humidum superat, terra scilicet ignisq; aqueam portionem.

§. 2. De qualitatibus primis Tabaci.

Dico tabacum calidum esse in secundo gradu, & succum in tertio. Hæc opinio est mihi peculiaris, nam Monardes, Dalechamphius, Lobellius calidum, & siccum in secundo ponunt. Edoardus calidum & siccum in tertio. Mercatus in quarto

quarto. Cæſalpinus calidum in primo, ficcum in tertio. Everartus ficcum in primo, calidum in ſecundo aſſeruit: alii frigidum in ſummo ponunt, quibus non reſtragatur Bauhinus. Neander ſentit cum Renealmo, & utitur diſtinctione, viſeſcentia ſcilicet folia calida & ſicca in ſecundo, ſiccata verò calida & ſicca in tertio ſtatuit: quam diſtinctionem neſcio cur admittant, niſi forte ratione illius chylarii calidiſſimi, quo ſicca folia ſunt reſperſa: cæterum humidum radicale plantæ ſuperficiaria illa exſiccatione immutatur; ſena enim viridis & ſicca eiſdem eſt caloris. Probatur conſuſio primò ex præcedenti. Secundò illud eſt calidum in ſecundo gradu, cuius calorem abſq; dolore deprehendit ſenſus humanus, ſive cum à potentia ad actum deductum eſt, exerit illam ſenſibilem caloris vim; atqui tabacum eſt huiuſmodi; ſi enim ſucci guttulam deglutias, ſenties ventriculum moderatè caleſieri: ergo eſt calidum in ſecundo, ſiccitas autem intenſior eſt, plus enim exſiccatur quam calefaciat, ut patet in ulceribus & vulneribus: ergo probabiliter cenſuimus tabacū ficcum eſſe in tertio, & calidum in ſecundo. Rationi autem quæ aliquos movit ut dicerent eſſe frigidum, fuſè reſpondebimus Exercit. 6. 3.

De

§. 3. *De qualitatibus secundis Tabaci:*

Primæ qualitates foli tactui, secundæ verò aliis etiā sensibus subjacent, quales sunt odor, sapor, densitas, raritas, molities, friabilitas, vis styptica, emolliens, abstersiva &c. coloris enim nulla habetur in explorandis simplicium viribus ratio, secus in delectu, ut ait *Gal. l. 2. de simpl. med. fac. c. 3.* odor autem saporq; æstimandi consulendiq; *ex eodem Principe Gal. Regeque Mesue can. urlib.*

Odor Tabaco parum gratus, aliquo tamen aromate conditus; ratione ergo gravedinis caput replet, aromate infuso cerebro prodest.

Sapore est acri, falsugineo, mordacique, uude aperitivam, incisivam, deaphoreticam, attenuantem, ficcantem, trahentemq; è longinquo qualitatem habet, quod colligitur ex Mesue in can. univers. celerrimè tergit, liquat, incidit, & à putredine vindicat, hebetq; admixtum sali suo succum oleaginosum, unde laxat benignè, sed tamen nauseam facit: adstringentem præterea vim habet insignem, ut colligitur ex ulcerum vulnerūq; curatione; & hic est optimus bonitatis character in purgantibus ex Mesue, nisi acredinè insignem haberet admixtā
quæ

quæ ventriculum lædit: eam verò sequitur deterfiva vis, & videtur pro partibus exigentia alterutram facultatem absterfivam aut astringentum exerere; sic ulceri purgato instillatum adstringit, & cicatricem promovet. Reliquæ qualitates secundæ minoris sunt in medicina momenti.

§. 4. *De qualitatibus tertiis Tabaci.*

INter qualitates tertias ponimus eas quæ non tam ab elementis quam à peculiari forma mixti promanant, quæque in illius humido radicali primariam sedem obtinent, & peculiare corporis humores excernendi; modum respiciunt. Tabacum itaq; phlegmagogum est, pituitam enim & aquas subducit, & evacuat per mucum, sputa, vomitum, secessum. Si crassa sit pituita, eam sale suo fundit, acrimonia incidit, & excretioni præparat. Vnde inter hydragoga, & phlegmagoga purgantia vomitoriaq; recensetur, licet ejus in ptarmicis morsellisq; sit plurimus usus.

§. 5. *De*

§. 5. *De qualitatibus
quartis Tabaci.*

Qualitates quarti ordinis sunt eæ quæ à portione ætherea, *elementoq; stellarum*, ut vocat Aristoteles 2. de gen. anim. c. 3. & forma substanciali trahunt originem, suntq; pretiosior simplicium pars & veluti dotalis naturæ annulus. Primò appropriatæ certis quibusdam corporis partibus ad quas nativo impetu feruntur. Secundo alexipharmacicæ seu venenis oppositæ. Tertiò sympathicæ, & antipathicæ Quartò magicæ. Tabacum itaq; herba est cephalica ut patet experientia, & supra ex signaturis collegimus: thoracica insuper est, hinc miracula in affectibus thoracis frigidioribus operatur. Spiritus vitales animalesq; fovet, calorem insitum conservat, humido radicali amicum est, quapropter inter vulnerarias primæ dignitatis herbas debet recenseri.

Alexipharmacum est præsentissimum contra helleborum, vulneribus venenatis malignisque prodest, papaveris malignitatem reprimit.

Symphathiam habet cum aliis aromatis,

tibus, & odoratis simplicibus, antipathiam cum rubigine ferri, & sulphure.

Ad magiam spectat naturalem, quod certa somnia ejus fumo inducantur si haurias affatim, ea de causa ab Indis adhibebatur ad oracula, & vaticinia: quod nisi superstitiosum esset, faceret herbam Mercurio sacram, iuxta Chymicorum placita: at cum saporem acutum, acrem stomachosumque habeat, adscribi debet Marti ex Campanella l. 5. medic. c. 3. art. 2. Verum isti planetarum specifici respectus medicæ sunt utilitatis, incertæque potius, & nunquam stantis curiositatis lenocinia quam solidæ veritatis adminicula: videnturque inventa ambitiosorum nominis quorundam, qui nugacitate pomparum plenissima ignavis rudibusque philosophiæ imponere velle videntur.

§. 6. *In quo Purgantium ordine reponi debeat tabacum, & quam re corrigi?*

Certum est tabacum debere recenseri inter phlegmagoga, ut diximus §. 4. hujus Excerc. verum cum in phlegmagogorum classe

C

tre

50 EXERCITATIO. III.

tres sint ordines, benignorum scilicet, fortium, & eorum qui furorem habent, aut violentiam venenositati conjunctam: (*licet Mesue faciat duas tantum distinctiones*) *censeo primo, tabacum non esse reponendum inter benigna medicamenta purgantia*; Ratio est quia nimis grave est, vomitum enim facit, & corpus satis conturbat si iusta dosi hauriatur succus, ventriculum vellicat, cerebrumque turbat. *Censeo secundo, non esse in serie medicamentorum furemium in quibus adest veneni portio, qualia sunt scammonia, colocynthis &c.* ratio est quia hominis compaginationem non debilitat neque ulli principi parti multum adversatur si debite exhibeatur recteque præparatum, cerebro enim prodest, cordi, hepati, renibus, ventriculoque frigidioribus: atqui violenta tertij ordinis purgantia nocent semper alicui parti principi: ergo tabacum non est ijs annumerandum.

Censeo tertio, tabacum debere ascribi secundo phlegmagogorum, & hydragogorum ordini, sequitur ex dictis probaturque, quia fortiter, & innoxie purgat, et si nauseosum sit conturbansque medicamentum, sed nullo tamen malignitatis relicto vestigio: imo excitat appetentiam,

tiam, somnum facit optimum, & totius corporis œconomiam instaurat si iustis propinetur momentis.

Quæres, cum Galenus pronuntiaverit omnia purgantia esse homini adversantia, ac proinde nulla exhibenda absque correctivo, quidnam corrigentis admisceri tabaco debeat? Resp. aromata esse opportuna, præsertim macim, caryophyllos, & cynamomum, his adde spicam nardi, rorem marinum, mastichem, styracem, & nausæ mitigandæ oximel hispanicum, & lignum aloës.

EXERCITATIO IV.

Quibus utendum aut abstinendum sit Tabacum.

IN hac exercitatione designationis nostræ est in genere discutere quibusnam hominibus familiare tabacum esse possit, quod licet Medici ordinarij iudicio definiri debeat, certa tamen quædam in genere possumus discutere quæ illi praxi potius profunt quam officiunt. Tabaci autem familiaris usus intelligitur, ut vel illi fumo sæ-

52 EXERCITATIO IV.

pius utantur, ut quater aut quinques in mense, vel sirupo, conserva, pillulisve tabaci pro medicamento ordinario ad sanitatis conservationem, deinde videndum an in alijs casibus quibus cætera purgantia exhibentur, possit propinari pueris, vel gravidis mulieribus.

§. I. Usus tabaci non esse utilem biliosis, melancholicis, sicciorive corporis habitudine hominibus, nisi in certis quibusdam casibus.

MEa propositio habet tres partes : *prima quod usus tabaci non sit utilis biliosis* : probatur, quia pituitam quæ est unum bilis frænum, exhaurit, hinc homo gravioribus à bile morbis subiacet : *secundò, quod melancholicis non sit utile tabaco frequenter uti*, manifestum ideo est, quia tabacum non respicit humorem qui per indicationem tolli debet : *tertiò, hominis itidem siccis carnibus abstinere debent, ne magis exsiccantur*. Si tamen catharros è capite frigidos patiantur, uti feliciter poterunt, sed ita quibusdam alijs temperato, ut profit nec noceat, sicuti docebimus Exercit.

ercit. 12. §. 8. quid autem possit tabacum contra lienis morbos quibus melancholi infestantur, dicemus Exercit. 14. §. 2. Neander pag. 45. nulla limitatione ita pronuntiat, *nescio an felicius, ac fidelius remedium ad hanc rem* (catharrum scilicet à causa frigida) *institui possit.* cui libenter in certis temperamentis subscribo, experientijs pluribus ita edoctus, non autem in omnibus complexionibus.

§. 2. *Corporibus præhumidis usum tabaci convenire.*

A Deo detrita est humani generis valetudo, ut in maxima Civitate vix unumquemlibet reperire sit, qui aliqua corporis parte non laboret. isti oculus, illi caput, alteri ventriculus, huic renes, vel alia pars imbecilla, ideoque frequens est medicamentorum usualium (ut vocant) apparatus; tabacum ut multi adhibent, ita medicorum consilio vix quisquam hactenus in istis saltem partibus; cum tamen pejora aliquanto evacuandis aquis pituitæque alvoque subdicendæ suadeantur. Nescio an ijs complexionibus quæ nimia phlegmatis colluvie obruuntur, præstantius quidpiam præscribi possit.

54 EXERCITATIO IV.

cum tabacum, ut diximus, moderate sumptum nulli parti principi noceat. Sunt autem ij colore vel pallido, vel certè rubefcenti cum aliqua plenitudine, & obesitate; ijs venæ reconditæ, oculi præhumidi, capilli nullis cincinnis inflexi, colore vel albiori aut ad nigrum prono, frequens sputum, mucusque, thorax amplus, corporis constitutio satis firma. Nostra autem assertio, quod ijs conveniat tabacum, satis paret ex eo quod illis imminent morbi à pituita, & putredine, quibus obviam it tabacum, ergo ut conserventur sani, eo tanquam præservante commodissimè utentur; sirupo scilicet, conserva, vaporibus, aqua, & alijs pro fidi medici consilio.

§. 3. An pueris, & mulieribus gravidis exhiberi possit Tabacum?

Dico primò, usum familiarem tabaci pueris nullo modo convenire; quia scilicet humiditas illi ætati propria est, & tantum abest ut exsiccantium usu sit vexanda, quin potius Hipp: oraculo contrarium jubetur. f. i. aph. 16. Atque hanc meam conclusionem ad omnem omnino usum tabaci ordinarium

rium extendo, five fumo five pulvere aliave forma fumatur. Fumus enim ipsis caput nativa humiditate exhauriet, & organa nondum robusta poterit debilia reddere.

Dico secundo, in certis casibus exhiberi posse tabacum pueris tanquam purgans, & vermibus insensum: hæc conclusio patebit Exercit. 14. §. 2. num. 22. Dico tertio, si mulieri gravida exhibendum tabacum censeatur, nunquã illud deglutiendum, sed vel ore detinendum, vel fumo contemperato hauriendum ore exspuendumque, quia scilicet vomitiones potest concitare, & agitationes ex quibus foetui periculum immineret, quibusdam enim molestissimum est tabacum. Si tamen mulier assuevit, dari poterit, nam ut ait Hip. f. 2. aph. 50. Quæ ex multo tempore consueta etiam si deteriora, insuetis minus molesta esse solent. Consuetudo est natura arte contracta.

§. 4. *An Tabacum exigit corporis preparationem ut exhibeatur.*

NOlo hic in re notissima tempus terere probando humores esse præparandos ante pharmaci exhibitionem, id sexcentis in locis Gal. in

56 EXERCITATIO IV.

aph. & alibi Hipp. totaque medicorum
schola personat, resque adeo vera, ut
aph. 22. §. 1. Π'επονα φαρμακείαν, &c.
Concocta medicari, & movere non cruda
oraculum vocaverit Gal. in comm. At ur-
get alia difficultas quæ ex Gal. in metho-
do elicitur, si quidem vetat is ad remedia
partibus appropriata devenire, quin
prius universo corpori sit provisum,
evacuatione scilicet primarum saltem
viarum, quod rationi maxime consen-
taneum est: ut hanc itaque controver-
siam dirimam,

Dico primò, tabacum non debere ex-
hiberi in magna dosi, nisi præmittatur
prius aliqualis corporis evacuatio, pri-
marum saltem viarum.

Probatur ex dictis, & ulterius confir-
matur, quia tabacum citius petit caput,
& thoracem quam intestina, neque enim
per venas mesaraicas primo illo impetu
fertur, sed statim caput petit, quo eva-
cuato, periculum est ne per consensum
& concatenationem vasorum excre-
mentiarum partes in intestinis fixæ venis ex-
plendis attrahantur: ergo tutius est præ-
mittere corporis præparationem.

Dico tamen secundò, cum tabaci usus
est tantum levis, & valetudinis conser-
vandæ causa aliquantula portio sumitur,
tunc

tunc non opus est præparatione ulla, si præfertim exhibeatur sirupus vel conserva eruditè præparata. Probatur experientia, & exemplo horum qui aloë fumunt. Et confirmatur, quia tunc vel ventriculo pituita exonerando, aut capiti catharro laboranti subveniando ita exhibetur in dosi moderata, ut præter sputa vix quidquam agat, & 12. vel 18. horis postea alvum semel subducat, unde cum in illa dosi nihil violenti moliatur, neque sit adeo efficax, ut possit corporis œconomiam intervertere, poterit exhiberi absque alia corporis præparatione, sicuti jejunis propinamus alia lenientia, aut præscribimus clysteres: cum enim tabacum detur in exigua dosi, non transiit primas vias.

§. 5. *Cautiones universales pro
tabaci usu.*

N Vllum remedium est quod magnificè profit, quin aliqua ratione noceat, vel ut ait Valesius l. 4. meth. c. 2. *nihil est quod profit, quin aliqua ratione nocere possit*: quare, si cui arridet tabacū, audiat hoc Platonis oraculū; *Magni auxilij purgatio à viro sanæ mētis suscipienda non est nisi sūma urgente necessitate.*

58 EXERCITATIO IV.

Neque itidem minima auxilia, nisi aliqua levis incidit necessitas, ut morbo medicina respondeat. *Qui multa agit cum cessare licet, stultus est*, ex Euripide. *Alimenta sanis, aegris medicamenta* dari jubet sublimis Celsus, quare absque necessitate nullus tabaci usum sibi faciet familiarem: purgatio enim sanas carnes habentibus molestissima est & perniciofa ex aph. 36. 37. sect. 1. excipimus casus illos cum fami sitique tolerandæ usurpatur. Adde quod tabacum villos ventriculi molestia afficit si nihil evacuandum reperiat, unde illius partis molestia & debilitas sequitur: tantum dum enim damni sano ventriculo affert tabacum, quantum utilitatis pituita, ferofitatieque fluctuanti & obruto. Aut nocet aut prodest, atque hæc est prima cautio ne in prospera valetudine adversæ præsidia consumantur.

Secunda Cautio est, si cui ficcior est ventriculus, aut biliosus, tabaco abstinere; hujusmodi enim ventriculis infensissimus est hostis, præsertim, si post cænam statim aut prandium fumatur.

Tertia Cautio, si cui sanus est ventriculus, caputque catharro laboret, folia mastice, vel fumum hauriat, nihil autem omnino deglutiat, sic enim parti affectæ

fectæ commodus erit usus, & parti sanæ non molestus.

Quarta Cautio, ut quam rarissimè fieri potest utatur tabaco, neque enim consuetudine infringenda est medicamenti vis, *ne postea urgente necessitate cogatur ad insolita facere mutationem*, ut ait Hip. 50. aph. l. 2. summa medicina raro uti medicina.

Quinta, si cui caput ita est delicatum, ut ne odores quidem ferat, & vino facilè turbetur, ei tabaco interdiciamus: omne medicamentum bonum, sed non cuivis.

EXERCITATIO V.

Adversus Joannem Neanderum.

IO: Neander vir utique doctus, quique ætatis ann. 28. typis suam tabacologiam vulgavit, Juvenisque fuit politioribus litteris non leviter imbutus, in philosophia medecinaque inter suos nominis non vulgaris, grandisque expectationis; his addo encomiis ornamentum ejus singulare, quod omnium pene Europæ linguarum, Græcæ, Latinae,

60 EXERCITATIO V.

næ, Germanicæ, Anglicæ, Italicæ, Hispanicæ, Gallicæ, & Belgicæ intelligens fuerit, & quod majori laude dignum est, verecundo ingenio: ita ut vix ullum auctorem absque honoris titulo adducat in medium: Nonnulla tamen scribit quæ mihi non arrident, quæ impugnare statui non contentionis amore, sed veritatis causa.

I. Pag. 17. *Tabacum sitiferum est, mentemque turbat, & κατὰ βασιαν inducit.*

II. Pag. 45. *Ad memoriam quoque stabilimentum egregiè facit fumus naribus exceptus, peculiari enim ratione dicatus est cerebro, facileque in ejus sinus subvehitur, ac id ab omni inquinamento eluit.*

III. Pag. 18. *Semen Aquario, & Marti est dicatum, caliditatem præ se ferens non exiguam, quam Marti fert acceptam.*

IV. Pag. 35. *Reddens rationem cur tabacum famem sedet. Scilicet assidua trochiscorum masticatione pituitosos è cerebro humores eliciente, quos succi melioris penuria in suum nutritum convertit ventriculus.*

V. Pag. 41. *Spiritus à fumo tabaci immediate generari condit. à valido calore cordis percoctum in spiritus substantiam abire profiteamur.*

VI. Non.

DE TABACO. 61

VI. Nonnihil animadversionis in
ejus formulas medicas faciendum.

VII. Tandem de tabacielectione,
& sophisticatione, de qua ille p. 241. ali-
quid dicendum.

Tabacum autem sitiferum nullo mo-
do esse, imo famem sitimque sedare
ostendemus Exercit. 9. §. 1. quomodo
mentem turbet, & ebrietatem inducat,
videbimus. Exercit. 6. §. 4.

Quid faciat ad memoriam tabaci fu-
mus, examinabitur Exercit. 6. §. 12.

Cur tabacum famem sedet, refutabi-
mus Neandrum, adducemusque aliam
doctrinam ipsi oppositam, quæq; etiam
evincet, fumum non mutari in spiritus
vitales Exercit. 9. §. 1. Præterea pag. 87.
Tabacol. Neand. tabaci usum senibus
prohibet quia nimis exsiccat. Restant
ergo in hac Exercit. hæc pauca contra
Neandrum; primò de *нарбація* quam
inducit tabacum: secundò de relatione
feminis tabaci cum Aquario, & Marte:
tertiò de tabaco senibus exhibendo:
quartò de Neandri formulis medicis:
quintò de tabaci sophisticatione.

§. 1. *De Kaphbapia quam tabacum facit.*

Kaphbapia Galeno, & Dioscoridi, est capitis gravedo quam à tabaco fieri vult Neander. Certum quidem est tabacum quacunq; forma sumatur petere caput ibique omnes cerebri sinus lustrare, & emungere, verū gravedinem capitis nullo modo inducit, ut probavimus mille experiētiis, quin potius si quis debiliore capite tabacum hausit, non gravedinem, sed debilitatem sentit, & quandam vagam molestiam, & experiētiæ suffragatur ratio, tabacum enim caput exonerat, ergo non gravat. Adduceret fortasse Neander, tabacum esse soporiferum, quod conceditur, sed quem inducit soporem à gravedine capitis oriri negamus, ut probabitur Exercit. 6. §. 3.

§. 2. *De relatione, & analogia quam tabaci semen habet cum Aquario, & Marte.*

Tabacum plantam esse Marti dicatam, diximus superius, & conati sumus probare, quod non tentaverat

verat Neander. At verò oritur hic dubitandi ratio, an semen tabaci five ipsum tabacum inter signa Zodiaci agnoscat Aquarium. Primo quidem nullum est Martis, & Aquarii commercium, nam Martis domus principalis est Scorpius, minus principalis est Aries: secundo, exaltatio Martis est Capricornus, casus autem Cancer: tertio, tabacum inter plantas igneas debet recenferi ob acrimoniam, & aromatis participationem, Aquarius autem est triplicitatis aereæ, quo referuntur benignioris odoris flores, & herbæ suaves, ut rosæ, violæ, majorana, rosmarinus, flos caryophylli, &c. ergo tabacum nullam habet cum Aquario analogiam: quarto in Aquarii constellatione nullæ omnino sunt stellæ Martiæ, Aquarius enim stellis constat 42. quarum illæ quæ sunt in humeris, veste, & manu sinistra participant de Saturni, & Mercurij qualitatibus; quæ sunt in femoribus, habent dominium à proprietatibus Mercurij, & subdominium à Jove. In effuso latice stellæ sunt Saturninæ, & Joviales, ergo nullo fundamento adduxit Neander, tabacum referri ad Aquarium, quæ doctrina è puris Ptolomæi luminibus repetita est quadrip. l. 1. c. 7. Imo l. 2. c. 10. *Aquarii fig-*

64 EXERCITATIO V.

num generaliter frigidum est, & aquosum;
 quæ qualitates tabaco adversantur. Astro-
 logia scientiarum Regina quod pau-
 cos habeat sui capaces, ab vanis quibus-
 dam hominibus ita malè accipitur, ut il-
 li audeant effutire quidlibet, rati nullos
 Deæ illius vindices inveniendos.

Dico itaque Tabacum referri debere
Marti, ut probavimus superius §. 6. Exer-
cit. 2. & adscribi debere principio Zodiaci
sive Arieti. primò, quia Aries ex Ptole-
 mæo, & Alchibigio dominatur capiti, ut
 tabacum herba est cephalica: secundò,
 quia in Ariete plures sunt stellæ Martis
 naturam participantes: tertio quia Mar-
 tis domus est Aries, quæ licet sit minus
 principalis, tamen in nostro climate plu-
 rimi est momenti: quartò quia sub Arie-
 te seminatur satis feliciter tabacum, cer-
 tè transplantatio succedit. Adde quod
 aries ijs provinciis ubi sponte nascitur
 tabacum, pene verticalis est, at quo ma-
 gis radius fiderum accedit ad perpendi-
 cularem, & verticalem, eo potentior ejus
 actio est in inferiora; ergo hoc etiam no-
 mine Arieti signo masculo potius, quam
 Aquario adscribi debuit tabacum.

§. 3. *Tabacum senibus exhiberi
posse.*

Illud fanè præ oculis prudenti medico esse debet, nullam ætatem disquisitione majori leviorique manu tractandam quam senilem, ob virium naturæque deficientis prostrationem ; absumptum enim est humidum radicale, & spiritus infusus diffusus: hinc est quod maxima cautio in remediis pro senibus adhibenda sit.

*Dico tamen, cæteris consentientibus ap-
positum esse senibus remedium præparatum
legitimè tabacum.*

Probatur mea propositio, quia cum catharri in valde senibus coctionem non admittant, ut ait Hipp. aph. 42. f. 1. providendum ne distillatione cumulata suffocentur, ea ergo materia pituitosa sensim evacuanda, & pro generationis ejus momentis ejicienda, alioqui calorem jam debilem obruet; atqui vix ullum inveniri potest remedium quod melius catharros crudos eliciat quam tabacum, nam nulla interposita mora educit aquas & pituitam, neq; relinquit post se quidquam in corpore labefactatum; ergo tabacum remedium est senibus opportunum.

Solvit

66 EXERCITATIO V.

Solvit alvum, promovet sputa, & si legitime præparetur nõ excitat vomitiones datum præsertim in exigua dosi uti convenit, ergo satisfacit omnibus indicationibus. Neque verò satis mirari possum medicorum hujus temporis nonnullos qui tabacum spernunt, & senibus familiarem faciunt aloem, cum isti medicamento primarius scopus propositus sit evacuare bilem: & præterea hepati, sanguini, venosoque generi nocivum est ut probavit experimentis triginta annorum I. C. Scaliger. unoque pene ore fatentur ij qui de medicamentis scripsere. Ob-ruit in senibus nativum calorem excrementitia humiditas quæ cum humido infuso juncta extinguit vitæ scintillas ut ait Avicenna, ergo ad propagandam senivitam medicamenta familiaria debent pituitam ejicere, quæ in capite tanquam in sua metropoli reperitur ex Hipp. l. de glandulis, tabacum autem herba cephalica, phlegmagoga, & spiritum insitum corroborans est, ergo senibus exhibenda.

Neque obstat esse siccam, senes autem ficci esse temperamenti, nam senes ut ait Gal. in lib. 5. de san. tuenda cap. 8. *in solidis partibus sunt sicci, humidi autem in excrementis*: cibis enim iis malè digeritur, quare calor nativus humore adventitio

titio & extraneo extinguatur ex Avicen,
l. 1. Fen. 1. doct. 3. c. 3.

Atque hisce rationibus inductus cum
Illustrissimus Octavianus Picenardus
Excellentissimi Senatus Mediolanensis
Præses integerrimus ex catharro labora-
ret, author fui ut illi materiæ subducen-
dæ exhiberetur sirupus de tabaco quod
ipsius complexioni circumstantijsque
alijs appropriatum composui : nam
octogenarius ille senex iuvenili pulsu
erat, vitalis autem indicatio optima. Id
unum videbatur faceffere negotium
quod nunquam spueret, neque spuere
unquam potuerit ob musculorum lin-
guam osque moventium singularem
dispositionem : cum ergo intercipi non
posset, delabens in pectus fluxio quæ co-
ctionem non admittebat juxta aph. 40.
f. 2. subducendam per alvum medica-
mento familiari manifestum erat : Quo
nomine sirupum præscripsi quod vom-
itiones non facit, & insensibiliter humidi-
tatem excrementitiam deducit ad infe-
riora, hanc meam compositionem vides
bis Excercit. 12. § 6. Tabacum ergo cæ-
teris consentientibus si optimè præpa-
retur, senibus est appositum : neque verò
omnibus erit deglutiendum, sed quibus-
dam ore tantum detinendum ad sputa
pros

promovenda aliis alia forma pro fidi medici suasu.

§.4. *De formis medicinalibus à Neandro in tabacologia congestis.*

PLurimas hinc & inde formulas corrasit Neander, & sicubi inter alia multa vel Nicotianæ nomen adesset, sibi duxit transcribendas: qui labor meo quidem iudicio inutilis est, neque instituto favens. Ratio est quia qui de aliquo simplici singulariter scribit, is ejus vires approbatas intendit manifestare, atqui in compositione aliqua ubi multiplex est basis, non est ratio cur uni potius quam alteri effectum tribuamus: ergo neque ab his de virtute medicamenti poterit quidpiam pronunciari: adde quod in multis minima portio est tabacina, ut ex.g. catapotia ad vertiginem sic prescribit. pag. 91.

℞. Specierum hieræ pic.

Diambræ

Diagalang.

Diamarg. frig. ana. dr. β.

Sem. Nicotianæ

Agni casti ana. dr. i. cūloch. rad. cicorij fiant catapotia. Quis unquam dicat

ex

DE TABACO. 69

ex his pillulis aliquid de tabaco concludi posse: remota. n. sem. Nicotianę drachma, erūt optima ad id morbi genus: ergo nihil facit semen illud cuius insuper vires hactenus sunt incertæ. Sequens pillularum compositio ab ipso similiter adducta nihil habet de tabaco præterquam coagulum, quod mea sententia non expedit, quia periculum est ne simplex sirupus stomachum vellicans promoveat pillularum rejectionem. Sunt autem istæ pag. 91.

℞. pill. hierapicræ Gal. aggreg.

Agaric. trochisc. an. scrup. j.

Sir. tabaci q. s. fiant pillulæ.

expediret potius sumere succum roris-marini, vel mel ros. quibus idem effectus sublato tabaco tutò perciperetur: hæc est enim Regula generalis pro omnibus formulis medicinalibus.

Quotiescumque sublato uno ex ingredientibus medicinam manet sua medicinæ vis, illud nulla ratione agebat, neque effectus illi adscribendus, atqui in his pillulis ita est, tolli enim potest tabacum manente medicina, ergo. Hæc pauca è multis delibasse sit satis. In medicamento quod vires debet probare alicujus simplicis, oportet ut illud simplex sit radix basifq; præcipua cui actio innititur.

Aliquæ

70 EXERCITATIO V.

Aliquæ formulæ sua laude sunt dignæ,
diligentiaque Neandri commendanda
in ijs colligendis.

§. 5. De delectu & sophistication
Tabaci.

IO: Neander pag. 241. ait optimum ta-
baci genus esse Virginienſe; at ſicubi,
inquit, *evanida eſt tabaci virtus ob ſenium*,
mercatores ne lucro fraudulentur ita re-
ſtituunt.

℥. muria limonum

Aceti, vini ana lib. 1. ſs.

Syrupi convenient.

Fol. tabaci diſſolut. un. iij. coquantur
ad dimidias.

in colaturam calentem, & fervori pro-
ximam tabacum immitte, & mox con-
glomeretur, ſit enim ita ut diu conſer-
vetur; at, ſi tabacum adeo vitiatum eſt
ut ignem recuſet, hoc artificium græcè,
& in aurem, ut ait, communicat. *ὡς*
τὴν ἀγερεμένην δήκοκταν ἐπήγες εὐφορβ
διὰ χ. β. καὶ εἰς αὐτὴν τὸ παβάκον ὡς τὴν
πεψὸν ἐμβάλλε. Hæc tibi (inquit) ſerva.
hoc pro maximo ſecreto ut videtur vo-
luit

luit vindicare Neander, quod nullo scrupulo publici omnium latinorum juris faciam. *Ad supradictam (Receptam) adde euphorbij drachmas duas, & in ipsam decoctionem tabacum immitte.* puto mendum in *δέκονται*, sed sensus constat.

Et hac sane doctrina Neandri, superiorique de chylario, videre est, quam parum sincerum sit tabacum, quod ab Indijs ad nos deferitur, magisque expedire uti nostro in nostris hortis sato, illi enim possumus fidere. Indico autem mille res inesse admixtas suspicabimur, salem, zingiber, vinum, piper, muriam limonum, acetum, euphorbium, quæ vires ejus, vel vitiant, vel corrumpunt. Nulla vis simplicium evanida restitui potest nisi virtute pari inducta, ut succo tabaci reparari potest aliquatenus exhaustum folium, quare non subscribo Neandro qui ita loquitur pag. 242. *Eadem evanida Nicotianæ vii quasi revocatur, renovatur, & restituitur in pristinum naturæ suæ statum, per hanc scilicet decoct, murix limonum.*

EXERCITATIO VI.

De fumo Tabaci.

HActenus in generalibus quibusdam hæsimus, nunc autem ad eos modos omnes quibus tabacum adhibemus, facimus gradum, & cum celeberrima sit novaque ratio fumum tubulis hauriendi, de fumo tabaci prius est disputandum, deinde de pulvere, & sic sensim ad portum deveniemus.

S. I. *Origo prima usus fumi tabacini.*

FVmi usum in medicina frequenter adhibitum apud Medicorum legislatores legimus: sic suffituum meminit *Hipp. in aph. s. 5. aph. 28. & s. 6. aph. 59. Gal. com. aph. 28. s. 5.* per uterum totum corpus suffiri posse pronuntiavit. *Avicenna lib. 2. can. tract. 2. cap. 247.* fumi usum naturamque explicat, commendatque in ulceribus oculi fumum thuris. *Alexander Trallianus* ex comment. antiquissimi medici *Magni* suffimina ad tussim præscribit l. 6. Scythis

Scythis fumum inebriantem fuisse familiarem testatur *Alex. ab Alex. generum l. 3. c. 11.* Idem de Thracibus *Pomponius Mela l. 2. c. 2. Solinusq; c. 15.* referunt. *Herodotus* Babylonios haurire fumum ad ebrietatem usque solitos testatur *l. 1. hiantes fumum tussilaginis haurire jubet Dios. ad tussim siccam l. 3. c. 117. & lib. 5. c. 73. sulphur (ait) gravitatem auditus, suffiti nidore raptim per fistulam hausto sanat.* *Plinius* per arundinem trahi jubet *l. 26. c. 6.* quorum exemplo posset itidem magno morborum exterminio hauriri fumus feniculi, eufrasiae, betonicae, stoechadis, cinamomi ad oculorum capitisque affectiones.

Nos verò usum tabaci tubo derivari repetivimus ab Americanis, qui in sacris primò, deinde indiscriminatim illo utebantur. *Indorum* enim nonnulli tabaci virium peritiores, dæmone instigante, aut famæ desiderio, lucrive cupiditate illius fumi beneficio se se Deo quodam corripì vulgaverunt: Sacrificuli quidem Deorum voluntatis explorabundi in hac quam fumo hausto patiebantur sensuum ab alienatione futura dixerunt à se clarissimè prævideri, qua propter ut fuit semper avida futuri mortalitas, præsentisq; negli-

D

gens

74 EXERCITATIO. VI.

gens, huic mysterio, blandissimo scilicet errori, conciliavit auctoritatem apud barbaros sanctissimam, si quidem adeo caligat extra fidei divinæ lumen humanum genus, ut cuicunque rei immisceas Dei nomen, statim superstitioso tremore correpti sequantur plebis impetum, & in hac prædicendi facultate adeò titillatur hominis genius, ut si ad Dei naturam accederet. Primum quidem invocato Sole, quo Numine nullum Americanis sanctius, ita ut Yncas suos, seu Reges Solis filios dicant: deinde usu illius herbæ, certis quibusdam horis à crassis Astrologiæ rudimentis, qualia barbaris innotuisse cuivis facile est suspicari, coram suis Idolis fumo inebriabantur pseudomystæ, deque rebus fururis responsa dabant, quare non mirum est maximæ venerationis eam divinationem fuisse dignam: cum iis gradibus hominum animis imposuerit quibus magia apud Plinium l. 30. c. 1. *Auctoritatem ei maximam fuisse nemo miretur: quandoquidem sola artium tres alias imperiosissimas humane mentis complexa in unā se redegit. Natā primū esse medicinā nemo dubitat: ac specie salutari irrepsisse ut altiorē sanctiorēq; quam medicinā ita blandissimis desideratissimisque promissis addidisse vires religionis, ad quas maxime etiam num caligat humanum*

genus, atque ut hoc quoque suggesserit miscuisse artes mathematicas nullo non avido futura de se sciendi, utque ea è cælo verissime peti credente: Ita possessis hominum sensibus triplici vinculo in tantum fastigii adolevit, ut hodieque etiam in magna gentium parte prævaleat, & in oriente Regum Regibus imperet. hæc admirabilis Plinius. Quare si res ageretur momenti alicujus, Reguli quos *Cazicos* vocant adibant ad sacrificulum, quem Indigenæ proprio vocabulo *Buhitum* appellant, exponebant, rogabant disertis verbis futurum rei eventum virtute Solis per tabacum aperiret, & quid arcani fata sibi aservarent fumi beneficio arbitraretur.

Unum tamen antequam ulterius in istius historiæ narratione progrediar notatu dignissimum est: Omnibus vaticinii dotem affectantibus id fuisse familiare, ut cæstro quodam corriperentur antequam futura evolverent; Ita Engastriurgi apud Cælium Rhod. Pythonissæ ex Martino Delrio, pueri magici ex Apuleio in apol. Sybillæ apud Eustathium, Sacrificuli, Druides, Bacchantes, ipseque Mahometes, ut passim videre est apud Philostratum, Plutarchum, Lucianum, Vigenium &c. quæ quidem mentis alienatio vel correptionis furorisque ratio

76 EXERCITATIO VI.

aut imitatio barbaris etiam est familiarissima. Nam Floridæ, Virginix, novæq; Franciæ Barbari tympanis magnosq; strepitu bacchantur dum tandem in somnū ruant, aut extra se positi quidvis effutiant. Pariter Mexicani Peruanique sacrificuli hausto tabaci fumo, coram Idolo, ut dixi, ad orientalem templi faciem conversi, sopore altissimo correpti ruebant in terram, ibique pro fumi quem hauserant quantitate jacebant velut mortui, adstantibus interea maxima cum sollicitudine qui responsum expectabant, diem integrum jacuisse somno sepultos citra fidem dixit Benzon. l. 1. c. 26. hist. novi orbis, vix enim 6. horas detinet is fumus quantumvis hauseris, his dormientiibus vel ex condito aderat Dæmon fallaciarum, mendaciorum, & æquivocorum pater, vel fortuitis deludebantur in somniis, quorum relatio in diversa sensa facile divisibilis, reddebat aliquam de futuro rei eventu responsionem, sacrificulusq; cæteris plerumque ingeniosior, siue arti confideret, siue sagacitate animi barbaris imponens, aut Dæmonis eruditus afflatu, ea dabat responsa quæ Luciani Pseudomantem apprimè decerent: qualia scilicet fuere solemnia illa amphi-

phibologiis indistincta carmina, ipsa ambiguitate terrorem & reverentiam incitante.

*Credo te Æacida Romanos vincere posse,
Cræsus Halym fugiens magnam corrup-*
pet opum vim.

&c. quæ videre est apud eruditissimum Plutharchū, aut id responsi genus editum quale annotavit Dexæ Syriæ mystas finxisse laureatus asinus aureus l. 9,

*Ideo conjuncti terram proscindunt boves,
Ut in futurum læta germinent sata.*

Irrititi itaque dubiis verborum ambagibus miseri, reverentia quam augeret timor, mystas suos prosequiebantur, rati ipsis etiam cogitationū arcana patere, quod de anu Meroe timebat Aristomenes l. 1, metam Apul. Numinis scilicet ministerio sermone suos ne illa cognosceret. At cum non unicuique sacerdotem consulere fas esset aut mercedis copia, cuius tamen rerum suarum cura de futuro daret sciendi aliquam cupiditatem, plebei etiam privatiq; fumum tabaci ad id haurire sunt ausi. cuius deinde comperta vis familiarissimū ejus usum reddidit. Primò quòd futura prænoscere gestirent. Secundò ut variis delectarentur insomniis quæ à tabaci ebrietate imaginationem demul-

78 EXERCITATIO VI.

demulcent. Tertiò ut reficerent vires.

Neander p. 44, ait Medicos Indorum hoc fumo usos, multa ægrotis responsa dedisse, sed id nuspiam reperio: quod subiungit, *os interia tenebant ore quod mulierculæ tanquam reliquias conservabant.* errat in ejus offis usu exponendo, illi enim versuti homines partem malè affectam exfugebant, inde fingeabant attactum, modo os, modo lapillum, lignum, pilos, carunculam aliudq; hujusmodi, dicebantque ore eiiciendo, hanc fuisse morbi causam. Ita *Lerius in Brasilia, Iunæus in relat. novæ Franciæ. Camplenus in hist. Floridæ, & Novæ Franciæ, & alii.* Citat tamen Neander pro se Io: Metellum, quem videre mihi non licuit, utrum pro tota historia, an pro una tantum circumstantia. Sed hoc est parvi momenti.

Fumi ergo tabacini usum ut pote superstitionibus immixtum abhorrebant initio Hispani, ut ait Franc. Lopez de Gomara in Hist. Ind. Occid. non nemo tamen Hispanus in angustiis itinerum deprehensus, omni deficiente annona, Indis suadentibus adhibuit; & cum optimum illius usum comperisset aliis ansam dedit spem tentandi: quare à nauticis hominibus castrensq; turba adhiberi

adhiberi, primo ceptus & cum aureis potofii gazis Hispalim navigavit. vix enim nauta ullus suo tubulo carebat: Illum tamen morem omnium maximè in Europam invexere Angli postquam Virginiam detexissent, celebremq; illius usum fecit Franciscus Draek insignis sæculi superioris Argonauta, qui omnium primus semen tabaci apportavit in Angliam, ut Thevetus de se jactat in Galliam, quamvis alii Io. Necotio eum primatum assignent. Post Anglos adhibuere Belgæ, Hollandiq; quod gentes ebrietate magis gauderent, sentirentq; à tabaco turbationem mentis supparem vino: secundò quod in navibus, & mari vivere assueti pituitam congererent, quæ ita evacuaretur: tertio quia somnum conciliabat brevem, profundum, reficientem si abunde fumeretur; sin parcè, reddebat ad excubias vigilantiores, quod nostri nos vere milites qui excubias longiores acturi tabaci fumo se tantisper præmuniunt.

§. 2. *De variis hauriendi fumum
Tabaci ritibus.*

INDOS cannula arundinea usos fuisse narrat Monardes, Neander tamen tubulos tres describit Indicos: Primum
D 4 lapideum

lapideum viridem; Secundū longitudine brachii ligneum interius incrustatum; Tertium etiam ligneum itidem tornatilem, secundo multo maiorem longioremq; Magnam præterea ait esse in tubis illis varietatem, præsertim ubi Persarū propinquiore Indi luxu, & divitiis simplicitate excederūt, pag. 243. hic fané, & multis aliis in locis mihi videtur Neander historiæ & Cosmographiæ parum peritus. Ut dum Virginiam vocat Insulam p. 41. Vsum enim tabaci habuimus ab America, & si quid Indi orientales adhibent, dubio procul petierunt ab Europæanis, sicut etiam Persæ, ergo Neander malè confundit Indos Occidentales cum Orientalibus. Rē tamē adducit de Persis, quæ siue vera sit, siue fictitia, ingeniosa est.

Persarum ditiores, ut majori voluptate fumum hauriant tabaci, inferunt tubum unum in phialam benè obturatā aqua semiplenam, & alio tubo fumum aquæ contactu refrigeratum & indulcoratum hauriunt. Phialas tuborumq; effigies vide apud eundem Neandrum p. 253 v. 257. cum totius machinæ declaratione. Inventum esse puto Hollandicum, vel Anglicum, cui ad famam datum est Persici nomen.

Primi autem omnium Angli coctiles confecere tubulos, & Europæ reliquisq; orbis partibus fecere cōmunes, inter rerum inventores recensendi.

Aliam rationem fumi hauriendi adducere potuisset Neander, facto scilicet syphone, qui ventre concavo angustoque orificio fumo impleretur, ex vitro cōstrari deberet, is plenus fumo alterutro obturato foramine tāquā cerevisiæ poculū absq; igne offerri posset hauriendus. De his satis, ad seria veniamus.

§. 3. Cur Tabaci fumus sit soporiferus si copiose hauriatur.

S Omnum à vini potu ortam humiditatem actuali vini tribui posse colligitur ex *Arist. s. 3. probl. 1. 6.* ubi vinum humidum vocat, licet *Paulus l. 7. & Galenus 8. de simpl. med. fac.* siccum dicant, verum ipsemet *Gal.* opiniones hac distinctione conciliat *com. ad aph. 5. s. 5.* vinum (inquit) *qualitate siccum est, substantia humidum.* at tabacum siccum est calidumq; neq; substantia ullo modo humidum. Auger difficultatem *Avicenna t. 2. l. 2. canon. c. 277.* fumum omnem ait esse exsiccantem, & fumi substantia eidem *Arabum medicorum* sultano terrea est, sub-

82 EXERCITATIO. VI.

tilis, digestiva, resolutivaque, quæ omnia tantum abest ut somnum concilient, quin potius sopori è diametra sint contraria. Somnus enim ex Aristotele I. De somno, & vigil. c. 4. *conventus caloris intro, & naturalis quædam antiperistasis, quæ fit ob ascensum humiditatum, & corpulentorum.* Subscribit in hac parte fidissimo Hippocrati plagiarus Aristoteles, ille enim *sent. 14. s. 4. l. 6. epid. ait, in somno calorem moveri foris intro, & Gal l. 3. de causis pulsuum, somni causam constituit caloris redditum ad interiora destitutis calore suo sensoribus, quare frigiditate tanquam vinculo quodam, & impedimento ligantur sensus: Causa ergo efficiens somni est naturalis caloris motus ad interiora, materialis autem causa succus est, benigna; alimentorum irroratio, & vapor, qui cerebrum vigilia siccatur, & actionibus excalefactum recreat, sicq; calidum innatum in illo occupatum humido sensoriorum aditu arceatur; unde eleganter Paulus Aegineta l. 1. c. 97. somnum definit *Virium animalium quietem ex proficua humiditate cerebri imbuente ortam ad vires reficiendas.**

Quæ cum ita sint videtur paradoxum omni fide majus fumo calido siccoq; humectari

humectari refrigerariq; cerebrum ad somnum ita profundum conciliandum, ut qui in Indiis à tabaco obdormiscerent mortui pene viderentur, ex Monarde. Id quidem opio, hyosciamo, lolio, papavere, lactuæ succo, fungorum impurorum esu, aliisq; frigidis & narcoticis contingit: at siccis calidisq; rebus repleto capite vigilia contingit: quo modo igitur fumus tabaci erit soporiferus?

Ad hujus difficultatis enodationem, Suppono 1.

Somnum profundiores, & ecstaticū oriri ex quadam venarum præsertim jugulariū obstructione, qua calor ad partes inferiores detruditur, unde frigidius manet cerebrū, ab hepate enim spirituq; vitali incalescit, & proprio motu ab imaginatione violēta applicationeq; excito.

Suppono 2. quibusdam calidis induci somnum, ut vino ex Arist. lib. de somno c. 5. ubi respondet quæstioni, cur calida quædam sint somnifera. Galenus itidem 6. simpl. in anetho vim somniferam agnoscit, ideo certè quia oleaginosum vaporem cerebro gratum sursum mittit, qui occurrente regione frigida condensatur & frigescit, humidaq; sui portione cerebri substantiam demulcet: quod si nimius adsit hujusmodi vapor

84 EXERCITATIO VI.

modi vapor, reflexus, per vena sjugulares aliquam momentaneam obstructionem facit, stuporemque somno maritat, ita ut quasi apoplectici sine sensu & motu jaceant, ut ille Telephron pro mortuo vigil apud gratissimum Madaurensem. l. 2. asini aurei.

Suppono 2. in quibusdam plantis dari vim narcoticam & soporiferam, quæ à primis qualitatibus nullo modo dependeat, cum frigidis æquè calidisque simplicibus inesse deprehendatur: abstrusa enim vi sensuum meatus subeunt, spiritusque animales ligant fascinantque. Sic inter frigida papaver, opium &c. somnifera sunt. Inter calida crocus ex *Avicenna l. 2. can. t. c. 130.* agnus castus, aloe, oleum, coriandrum &c. ex *Gal. Avic. Diosc. Mesue*, qui vinum novum itidem soporiferum dicit *lib. 6. præf. part. 7. cap. 10.* Mandragora, cujus calor Sennerto est compertus, licet plurimi frigidam dixerint, somnum morti simillimum inducit. Vis ergo somnifera non pendet à qualitatibus primis, sed potius ab insita mixtis proprietate, quæ in spiritu insito humidoque radicali plantæ figitur. Sive à forma substantiali, aut elemento stellarum suam repetat originem: quibus ita suppositis,

Ref-

DE TABACO. 85

Respondeo ad quæstionem, fumo tabaci copiose haulto somnum induci profundum. Primò, quia fumus ad superiora capitis delatus refrigeratur, & ab impetu quo sursum ferebatur deorsum redit, sicque venas obstruit jugulares, quarum ligatio sensum adimit ex Aristotele, quo fit ut à tabaci fumo plurimo dormientes jaceant instar apoplectitorum, at cum sit mobilis fumus subtilisque, ideo somnus est brevis, longior enim à pertinaciori viscidiorique humiditate sequitur.

Secundò, quia oleaginosa sui substantia aromateque insito cerebri substantiam demulcet tabaci fumus, repletque caput, unde si quis erat in sensibus calor, intro fertur ad hunc oleaginosum vaporem discutiendum, sicq; destituti calore sensuum meatus ligati manent, in hac vero oleaginosa tabaci portione vis inest soporifera.

Tertiò, tabacum id habet peculiare ut pituitam attrahat è sinubus intimis cerebri, quare meatus sensuum eo humore perfundi necesse est: unde & somni conciliationem promovet.

Sin autem fumus minus copiosè hauriatur, tantum abest ut somnum provocet, quin potius reddat vigilantiores, ratio est, quia tunc caput non replet,

86 EXERCITATIO. VI.

venis jugularibus non irrepit, & pituitam quæ in capite somnum promoveret discutit, & expurgat. unde milites tabaci fumo se se leviter aspergunt, ne in excubiis dormientes deprehendantur.

At Europa tabaco noverca est, America verò mater, ideo minor est nostrati vis, & Americanum huc ad nos delatum multum virtutis deperdidit: adde quod aliis mixturis est alteratum, ut videmus Exercit. 1. §. 5. & Exercit. 5, §. 5. unde neque ita profundum somnum inducit, nec in aliis experimentis tantarum virium deprehenditur.

§. 4. *Cur fumus Tabaci inebriet.*

E Brietatem duplici de causa contingere colligimus ex *Arist. s. 3. probl. capitis* scilicet repletionem, & ejus quod replet motu, quo fit ut agitentur tanquam à fluctu imagines, à vino enim detentis ait *idem phil. s. 3. probl. 9.* omnia videntur circumferri, & *probl. 10.* res una plures interdum repræsentat, quod fit à velociori motu fumi & spirituum; sicuti enim rotatus in orbem funiculus circulum exhibet ob motus velocitatem continuum, pariter ab organi motu interiori contingere necesse est, *nihil enim interest, ut ait itidem* Ioc.

Toc. cit. *conspēctus moveatur an res conspēctui obvia, sit enim ratione utralibet, ut id quod modo dixi videatur.* Haustus itaque tabaci fumus subit per offis sphænoidis basim, & per Ethmoidis foramina aliasq; vias, quas doctissimè explicuit Anatomix vacans Medicus Hadrianus Falkenburgius ep. ad Neandrum, cerebri substantiam spongiæ instar trahentem, & halituum odoratorum præavidam pervadit. At cum fumus hic sursum feratur, ob levitatem enim debet supereminere, ideo agitur in cerebro, & suapte activitate ibidem circumfertur, quo contingit ebrietas in variis varia, quod de vino itidem annotavit *Aristotel. s. 3. probl. 1.* cujus sensus lectissima hætenus ingenia plurimum vexavit. Hæc autem tabaci ebrietas differt à vini ebrietate, primò quia vinum capiti nocet *ex Hipp. in aph. & Gal. c. 12. de Euchym.* jecoris temperiem labefactat, sensibus, nervisq; infesta est vaporum copiâ, & substantiæ penetrantis ratione *ex Avic. Fen. 3. l. 1.* Addamus rationem à tartaro vini spiritibusq; mercurialibus, qui in plurimis vinorum generibus reperiuntur, repetitam. Contra autem tabaci ebrietas moderata suoq; tempore

88 EXERCITATIO VI.

re procurata capiti prodest, nervis amica, & sensibus; quidam tamen memoriam ea labefactari dixerunt, Neander juvari pronuntiat, qua de re vide §. 12. hujus Exercit. Quantas autem utilitates afferat moderatus, & quantas immoderatus fumi usus dicemus §. 13.

§. 5. *Cur fumus tabaci varia in somnia excitet?*

Omnia per artem induci posse tristitia jucundave, variis experimentis est compertum, idq; vel corporis situ, aut alimentorum ratione, corporisve affectu qui somnum non tollat, licet afficiat quadamtenus sensum, ita somniis terribitur variis, qui capite in occiput reclinato semisupino corpore dormierit ob meatuum flexus eo situ contortos vaporum cursum torquentes. Apul. metam l. 1. *Næ merito, inquit, medici fidi cibo, & crapula disentos scæva & gravia somniare autumant.* Fabæ ante somnum comestæ, lentes, phaseoli alique cibi flatulenti, evaporabiles, fumosique injucunda movent phantasmata. De amicis capiti herbis secus judicato. qua in parte optimè philosophatur Jo: Baptista Porta l. 2. *magiæ natural. cap. 35.* neque tamen assumptis per

per os rebus, verum etiam temporum inunctione, suffumigio, voluptate, aut dolore dormienti illatis somniabit is maiora omnia proportionem quadam affinia. Hip. l. de insomniis, ait *animum dormientis fuisse juris, nec in multas partes distributum, unde & melius percipit interiora.* Arist. cap. i. de divinatione per somnum ex naturæ adytis oraculo venerando totam hanc doctrinam sanxit. Dicunt, ait ille naturæ consultus, & medicorum peritissimi, quod oportet valde intendere somniis, conveniens autem sic existimare, tum iis, qui per artem ea inducunt, tum qui circa ipsa philosophantur, & considerant: nam qui in die motus, nisi magni valde fuerint & fortes, latent: secus majores, qui in vigilando sunt motus. In dormiendo autem contrarium, etenim parvi magni videntur esse: manifestum est autem ex iis quæ somniis accidunt frequenter: arbitrantur enim fulgura cadere, & tonitrua fieri cum parvus sonus in auribus sit, & melle & dulcibus saporibus perfrui minima pituita defluente, & ambulare per ignem, & calefieri vehementer, cum parvus calor circa quasdam partes sit: cum autem expergiscuntur, hæc manifesta hoc modo se habere: quare quoniam parva omnium principia, manifestum quod.

90 EXERCITATIO IV.

quod & ægitudinum & aliarum passionum, quæ in corporibus debent fieri: manifestum ergo, quod necessarium hæc in somnis esse evidentia magis, quam in vigilando. hæc mirus Aristoteles. Vt itaq; aliis rebus conciliantur somnia, ita etiam tabaci fumo: cujus rei non ignari Americani inebriabant illo se se, & sopiebantur, ut umbratili spectaculorum voluptate fruerentur.

Est autem somnium phantasma in somno imaginationem movens, ex Arist. c. 3. de insomn. ubi ergo erit aliquid movens, ibi erit somniū; nihil autem facilius movet quā fumus, qui jam movetur, nihil benignius quam oleaginola familiarisq; nervis, & cerebro tabaci pars, ergo erunt gratissima à tabaci fumo somnia, si sobrius hauriat. turbida erunt si quid in stomacho resideat incocti, quia stomachi vapores deorsum reflexo occurrēt; unde necessario confundi omnia, & susq; deq; verti contrariis motibus intelligimus.

*In nube semper rideat aureo
Pectus sereno: quo melius sacros
Detque naturæq; vultus
Non dubiis imiterur umbris.*

Nullum ergo erit somnium si nimius sit vaporum ascensus, quod pueros somniare vetat, ex eodem Arist. loc. cit. vel eorum

rumpentur imagines si moderatè confluant vapores: unde celebrantur apud Artemid. matutina insomnia, quia vapores discussi, concoctæq; humiditates, accedente redeuntis solis afflatu caput sereneius relinquunt, puriorq; sanguis commotus somnia ordinata reddit, & veluti in tabella depingit: quod quietarum aquarum exemplo explicuit Philosophus, & post illum redux Horatius, Casimirus Sarbievius l. 4. ode. 31.

*Vides ut altum fluminis otium
Rerum quieta ludit imagine,
Solemq; lunamq; & sereno
Picta refert simulacra celo.*

Neque assumptotantum fumo, verum etiam si quis in cubiculo tabaci fumo scatente dormiat, variis pariter insomniis deludetur, vt si fumum ipsum haussisset. *Olaus Magnus* in septentrionali historia refert Gothis familiare esse tuguria ex grandioribus cetorum ossibus construere, in quibus deinde cerevisia se se ingurgitent, verum contingit semper recentibus praefertim tuguriis, si intus dormiant, tempestates, fluctus, vortices, ventos, naufragia, aliaque scæva, quæ in mari contingunt somniare: cuius rei causas vide l. de atomis in calce c. 4. disputat. 2. *Democritus docens.* Diego Garzia

92 EXERCITATIO.

zia di Guerra in Indiæ orientalis aromatibus testis est; illis in partibus herbam nasci, quam *Bague* vocent Indiani; illa rebus odoriferis condita gratissimi est saporis, & si cui Indo rapi in ecstasim placeat, visionibusq; frui, certo pondere illam conservam sumit: omni subinde privatur sensu, & stante medicamento vi plurimum haurit voluptas: harum provinciarum Rex unus *Sosæ* proregi narravit, sibi ab hujus herbæ esu dormienti plurima regna, urbes superbissimas, locaq; omni amœnitate depicta exhiberi: Solani radices celebrantur à *Dioscorde*, Ocymi folia à Græcis apud *Dalech. l. 17. c. 5.* *Tabacum* pariter ejus est virtutis, ut commoveat imaginationem, variisq; excitatis simulachris quibus unicuiq; plenum est caput, somnia effingit, ad quæ attendentes Indiani de futuris rerum fortibus audebant pronuntiare, bellum suadere, vel pacem, prosperam vel infelicem expeditionem, & cætera tanquam è tripode prædicere.

§. 6. *De Indorum divinatione per Tabacum.*

I Ndis superstiosissima fuit hæc consuetudo καπομένεια tabacina uti, & beneficio fumi res futuras explorare

re. Imò eo infantiæ venisse barbaros narrat Hariotus in Virginæ descriptione, ut suos Deos hoc fumo delectari existimantes fumo fana sua impleant, & sacris ignibus hostiæ loco tabaci pulverem injiciant; & si navigantes tempestate periclitentur, ad tabaci pulverem tanquam ad sacram anchoram confugiunt, quo aquas aeremq; aspergant: Eodemq; ritu periculis quibusdam defuncti mimico gestu dissonaq; voce veluti gratias agentes Diis pulverem projiciunt in aere, tanquam sacram sui voti tabulam, at cum supra dixerimus, explorabundos esse futurorum fumi illius beneficio, videndum est quo fundamento id ab iis sit factitatum, quod nullo modo explorari potest, quin altius somniorum naturam repetamus, digressionem non injucendam.

Dividuntur ergo primo somnia in naturalia, artificiosa, & quæ causas agnoscunt superiores, quæ divisio est à causa efficiente. Sub artificiosis & præternaturalibus sunt somnia à tabaco orta.

Secundo, dividi possunt per causam materialem in ea, quæ ob cogitata factave de die recurrunt noctu, aut quæ ab humorum motu contingunt, aut à violenta animi perturbatione oriuntur.

94 EXERCITATIO. VI.

tur vel quibus occasio est extrinseca.

Tertia divisio per causam formalem impropriad est Macrobio l. i. in somnium Scipionis c. 3. Is facit quinque somniorum genera: Somnium propriè dictum, oraculum, infomnium, phantasma, visionem, quæ à græcis propriis nominibus dicuntur κρηματισμός, ἐνυπνιον, φαντάσμα, ὄρημα. Infomnium & phantasma nihil prædictionibus conferunt, cum ab animo fortuna aut perbationibus oppresso nascantur, *quæ cura vigilantem torfit, eadem somno detentum vexat.*

Phantasma in primis vigiliæ somniq; inchoantis exordiis variis specie discrepantibus imaginibus ludit, quo in genere Ephialtem reponit profundissimus Macrobius. Oraculum dicitur cum sancta gravisq; persona, aut Numen aliquod denuntiat vel instruit: huc refer Geniorum monita, Deum Socratis, *Il messaggero di Torquato Tasso*, spectraq; aliquid nuntiantia: D. Augustinus dum Mediolani Rhetoricam profiteretur, adfuit somnianti in Africa amico, eiq; Ciceronis textum exposuit. D. Chrysostomo adfistebat sæpe D. Paulus dormienti vigilantique: Mihiq; narravit familiarium unus aliquis præsentem sibi *audivisse*

audivisse aristotelem de Comëtarum natura disceptantem. Quod ita contingere arbitror, ut somnians talem virum sibi repræsentans conetur etiam sensa autoritati & Idææ quam de illo habet, non imparia producere, hinc aliquando eas habent conceptiones quas non sibi, sed tanti viri æstimationi debent acceptas: hoc optimè noverat Epiëtetus sapientissimus, qui jubet mentem erigi ab aliquo gravi viro quem nobis imitandum proponamus, & tanquam præsentem audiamus, intueamur *ἀεὶ ἵκεν αὐτῶν τὸ ἀνέπαινον ἢ τὸν ἐν τοῦτω σωκράτην ἢ ζενῶν*. Ipse tibi proponito, quod in ea re facturus fuisset Socrates, aut Zeno. Enchir. c. 5. Visio est cum quis videt aliquid quo modo post ea eveniet. Et his somniis plurima est Floridæ, Virginix, novæq; Franciæ Barbaris fides.

Somnium propriè dictum habet aliquid. in se reconditi, ambagibus. enim, figurisq; res tegit futuras, ut per somnium de ovo sublecto apud Gellium, thesaurum ibi delitescere ex argento auroq; consultus interpres respondit: hujus etiam naturæ est somnium Iuliani Imperatoris, de quo Oribasium consulit *in ep.*, quæ incipit

98 EXERCITATIO V

τῶν ὀνειράτων, &c. Somniorum duas portas divinus Homerus esse pronuntiat.

Horum dantur species quinque, proprium de nobis, alienum de alio, commune de nobis alioque, publicum de civitate, corona, concione, generale de toto orbe, aut rebus ad universum spectantibus, ut sole, luna &c. His ita præsuppositis,

Indorum sacaificulo res futuras tabaci beneficio explorati, potuerunt occurrere, vel forte fortuna, vel ope Dæmonis oracula, quæ ut diximus dubio sensu facilia explicatu de se, vel de alio consulentibus satisfacerent: hinc ortæ portæ totæ illæ imagines quibus humano sanguine litabant; quod scilicet ea formæ illis apparuisset spectrum, quod responsum dederat; neque id Americanis modo, aut Orientalibus Indis, quod annotavit clarissimus Masejus, fuit particulare, idola pro apparitionum ratione sculpere, verum etiam hanc Religionis originem annotavit philosophus Poeta Lucretius l. 5.

*Egregias animo facies vigilante videbant,
Et magis in somnis mirando corporis auctu.
His igitur sensum tribuebant propterea
quod*

Mem-

*Membra movere videbantur, vocesque
superbas*

*Mittere pro facie præclara, & viribus
amplis.*

Et dulcissimus Theophrastus in suis charact. c. 16. Superstitiosi, inquit est, καὶ ἰδὼν ἰδὼν σὺ φησὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ ἱερὸν ἔσται τὸ ἰδὼν τὰς θύρας, & si viderit in domo visionem inibi sacellum ædificare, quod sanctè fecerunt iis in locis antiqui patriarche legis naturalis conscii erectis aris factoque sacrificio ubi apparuerat Angelus, aut Deus.

Ex hac consultatione eventuum somniantiumq; multitudine ita multiplicati miseri Dii, ut ad duo millia à solis Mexicacis adorata fuisse publico cultu testetur Franciscus Lopez de Gomara, præter privatorum domesticos Deos, vix enim erat ullus barbarorum cui non esset suus peculiari forma delineatus ex auro Deus.

At Europæani cum antea cernerent idola, ea exposcebant à Barbaris, qui sensu pietatis erga sua simulachra ductos rati libentissime donabant, nescii exposci metalli causa.

Sacrificuli autem in explicandis insomniis eo fuere versatiores, quo sui characteres quibus scriberent. Ægypti sacras litteras redolerent, hieroglyphicis enim litterarum loco utebantur, teste eodem

98 EXERCITATIO VI.

Lopez de Gomara: at cum somniis, emblematis, ænigmatibus, hieroglyphicis, figuris, analogiis, ipsique sententiis cerei sint nasi, facile sæper fuit in hac arte versatis fraudulentas adinvenire responsiones quibus tuerentur se se, & curiositatem interrogantium demulcerent.

Visionē illis raram nisi ope Dæmonis contigisse existimarim: ratio est, quia vis illa solers qua homo pollet, ultroneo instinctus impetu se se prodit, si autem sollicitetur abstrusa, & hebes manet, nullaq; arte quid mihi cras futurū sit somniabo; cum tamen sæpius contigerit ea in somnis percepisse, quæ sequenti die occurrerunt ex condicōto; Imò cum in ægroti defixus cogitatione dormiissem, somnianti oblatum est opportunum remedium, quod mane ad iudicii medici trutinam revocato, optimum censui exhibuiq; felicissimo eventu. Id quidem Gal. accidisse itemque Hipocrati fidei tantorum virorum dubius legeram, sed meo experimento didici pronam ad aliquod munus naturam compendiosissimis viis assequi, quod alii invita Minerva vix unquam obtinent, ut ait Ptol. centiloq. 4.

Verum cum ad responsum accipiendum accederent Barbari, tremantes dubioprocul, ut de consulentibus vatem

an-

annotavit gravissimus Epictetus Enchir. c. 39. ea tantum rogabant, in quibus vel ob ignorationem non poterant determinare se, & eligere, vel in iis casibus in quibus eventus à fortuna omnino penderet. Ita placebat Socrati ad oraculum accedere, ut ait Enchiridii animus cap. 39.

Iis de rebus, quarum integra consideratio refertur ad eventum, ubi, nec ratione, nec arte potest propositum examinari.

At hæc Indorum divinatio, vel dæmoniaca fuit, aut inutilis : quamquam enim sit ea Aristotelis de divinatione per somnum responsio, *neque contempsisse facile, naque suum esse, nullam enim rationabilem videre causam fidem adimit, aliunde urgemur experiētiis* : deinde qui fumo tabaci sunt extra se positi propriis motibus non infestantur, sed longè à se dissiati motus extraneos maximè percipiunt, ut ait idem Aristoteles, adunataque velut in punctum mentis acie circa ea quæ inhærent tunc menti, qualia sunt defixa animo, quæ sita melius haud dubiè augurantur, quod potius melancholicis acciderit benè conjectare ob vehementem imaginationem, & quod facilius in una cogitatione defigantur.

100 EXERCITATIO VI.

Sacrificulique in hyeroglyphicis peritiores addita melancholia, quam continuus tabaci usus augebat ob exsiccationem, aptissimi erant ad id munus, ratio est quia similitudines magis inspiciebant, & in figuris versati imaginum sensa acutius expromebant. Quæ doctrina ab Aristotele repetita est *l. 1. divinatione per somnum c. 1. & ultimo*. In eo tamen damnantur à Philosophis Indi, quod scilicet naturam ad aliquid singulare & determinatum cogerent. Si enim quidquam naturæ impetu præfagimus in somno, contingit id vel fortuita imaginum occurratione, aut sympathia, antipathia, influxibus siderum, qui simulcra in capite nostro posita movent, aut sit instinctu cui Genius præsidet, si quem tamen habemus à natura, quod volebant *Socrates, Plato, Apuleius, Cebes, Epictetus, Plotinus, Iamblichus, Pythagoras, Anaximenes, Trismegistus, &c.* Vel quod mihi magis arridet violento motu imaginationis, quæ de se alienisq; rebus sollicita nonnunquam rem, ut ajunt, acu tangit. Humororum commotio, perturbationum animi vis, & aliquis cogitationum æstus sunt aliæ causæ somniorum: Divina enim angelicave, utpote sacrioris disciplinæ non attingo.

Unum

Unum est, quod monendum duco, somniorum à tabaci fumis commotorum observationem parum proficuum esse Medico, nam ob fumum adscitiosq; motus de corporis temperie vix possumus quidquam definire, quod tamen legitimis naturalibusque somniis fieri docuerunt *Gal. mille in locis. Hip. ex professo l. de insomniis, Aristotel. l. divinatio. per somnum c. 1. nam (inquit ille) ex peritissimorum medicorum oraculo oportet valde intendere somniis.* Potuisset Aristoteles citare & reddere suum Hippoc. nostro, sed ipsi familiaris fuit plagiatus animadversus à Plinio in præf. ad Vespasianum, qui dum authores conferret inventos, ait, à se veteres à recentioribus quibusdam transcriptos ad verbum neque nominatos. Obnoxii profecto animi, & infelicitis ingenii est, deprehendi in facto malle, quam mutuum reddere. Quotidianis experimentis notum est, quam delicata ex somniis de ægroto possint fieri iudicia. Narrabat mihi Dominus doctor Thomas Turrianus discipulus tunc Ticini meus, sibi per plures noctes visum fuisse crus suum lapidescere. Monui illuc congeri humorem frigidum, foreq; ut mole postea sensibili se se promeret, quod octo postea diebus factum: *parvi motus in somno magni videtur, suntq; morborum principia parva.* Arist. loc. cit.

S. 7. *Cur Tabaci fumus ebrietatem
à vino reprimat?*

Qui crapulæ indulgent, gulæ causa,
& dolori capitis prævertendo cum
vino madent tabacum fumunt ex tubu-
lo usque dum sopiantur: ita n. fit, ut
vini ebrietatem superent tabaci ebrieta-
te: meatus enim cerebri occupantur
fumo, unde, & vini vapores capite toto
arcentur: Secundo, quia cum aquosi-
tates expurget, fit ut si quis vapor sursum
delatus mutetur in aquam ob frigidita-
tem illius parenchymatis prolicitur con-
festim, unde nullæ fiunt distillationes. Et
hoc tabaci adminiculum ebrietati à vino
refringendæ tanto felicius est quo caput
est validius, nam *qui sunt forti capite tar-
dius à vino corripiuntur ex Avic, l. 1. Can.
Fen. 3. doct. 2. c. 8.* eoque intervallo,
quod inter haustum vinum, & corre-
ptam mentem interiacet præmuniri pos-
sunt tabaci fumo. Adde quod cum vi-
num dilutum citius inebriet ex *Aristot.
f. 3. probl. 3.* sintque in quovis vino
quantumvis defæcato plurimæ aquosi-
tates, tabacum innata sibi vi eas disgre-
gat, & ejicit, unde vinum capiti qui-
dem

dem parceret, sed gravius periculum hepatis imminebit si jam calidius sit, ut plurimis Bacchi cultoribus contingit.

Diceret hic aliquis occultam tabaci vim esse qua ebrietatem & vinolentiam reprimat, ut cuminum, caules, amygdalæ amaræ excorticatæ ex *Avicen.* absynthium ex *Diosc.* Succus granatorum acrium ex *Mes. & Avic.* quia incidit vinoque faciliorem dat transitum, sed satis superque ex causis à me adductis res plana est: Vanumque cenfeo, & imbecillis ingenii ad occultas confugere causas, cum apertæ assignari possunt.

Maximo valetudinis detrimento post cibum fumus adhibetur, nisi hauriatur ita abunde, ut hominem temulentum, & sopitum reddat: Sic enim caput tuebatur ne ventriculi vaporibus infestetur: A crapula, vel abstine tabaco, aut copiosius hauri.

§ 8. *Cur pituitam è capite
subducat tabaci fumus?*

FUMUS ob levitatem suam supereminet, unde capitis partem maxime elevatam petit, quæ duobus syncipitis offi-

104 EXERCITATIO VI.

bus subiacet : illic quintuplici ratione agit, primò extrusione, secundò incisio humoribus crassis si qui adsunt, tertio qualitatibus contrariis, quartò virtute tabaco insita expurgandi pituitam, quintò vi expultrice corroborata.

I. Tabacum ea proportionē, quæ ipsū inter cephalicas herbas reponit, capiti amicum est, illic itaq; multo promptius agiliusq; fumi habitudine, quā alia ratione magis crassa prorepat : conglobatus ergo in cerebri meatibus fumi certus quispiā ad agendū quantitatis gradus motu extrusionis sursum impellitur; hunc quidē motum ab Arist. in lib. de cælo impugnari scio: at ut ad omnimodos motus explicandos non sufficit, ita ad aliquos admitti debet ex mechanicis omnibus. Est autem extrusio. *Actio gravis levius sursum impellens*, nam ut ait Id. 4. cæli t. 26. *grave est, quod omnibus subsidet, leve quod supereminet*, necesse igitur supereminet fumes ipsi pituitæ, ac proinde subsidebit pituita versus partes inferiores ubi sunt meatus excretioni dicati, sive ad nasi emūctoria, sive ad ossis cribriiformis substratū cerebro cælum, quod mille foraminibus tanquam stellulis pervium est.

II. Incidit insuper crassos viscidosque humores fumes, quia subtilis est, *subtile enim* ex Arist. 3. cæli t. 43. *quod parvarum*

est partium, quod autem extensum est multū subtile est, tale autem est quod parvis partibus constat, quare ipsis accidit parvitate dividere aliorum substantiam: at nihil fumo extensius subtiliusve, ergo concurrētib. aliis reconditis tabaci qualitatib. sale insuper quo abundat, qui etiam incidit, & acredine sua partes diluit, humidumque absomit, explicatum manet cur etiam hoc nomine pituitam subducat è capite.

III. Cum qualitatū contrarietas in eo fita sit, ut se se mutuò ab eodem expellāt subiecto, necessarium est tabacum calidū & ficcum cerebro temperiem inducere pituitę summopere adversantem, ac proinde addita vi tabaci expurgante separabitur ab aliorum humorū massa humor aqueus, qui postea egeretur, nam ut ait Medicinæ Genius Hip. l. de vet. med. *Imperimixti humores neque conspicui sunt, neq; homini molesti, at verò aliquo ex his sedato, & ab aliis seposito molestia afficitur homo, humorq; cōspicius est: molestia verò expultricem virtutem sollicitari colligimus ex Gal. l. 6. de valet. tuenda, elicitur ergo pituita è capite ob hanc separationem, & lenem molestiam, adde quod impleto fumis densis cerebro ejus substantiam cōprimi necesse est, compressionē autem adjuvari excretionē sanxit princeps Avicenna l. 1. Fen. 1. doct. 6. c. 3.* E 5

IV. Multo id efficacius fit quo promptior ex abditis naturæ stimulis vis tabaco infusa est expurgandi pituitam, & quamvis frigidissima hominis pars sit cerebrum ex Celso, cuique subest exigua vis concoquendi, & à potentia ad actum revocandi mixtorum qualitates, nihilominus facili negotio exiguus etiam virtutis concoctricis impetus, quæ ut in singulis est membris, ita in cerebro non desideratur, aggreditur fumum, qui vix quidquam ob sui tenuitatem resistit, & facta ulteriori dissipatione partium, illi concedit activitatem.

V. Medicamenta excretioni dicata nihil omnino possunt agere absque auxilio virtutis expultricis, quæ quò validior est, tanto maiorem illis actionem tribuit. Tabaco autem duplici ratione corroboratur, primo vi adstringente qua pollet, nam fibræ transversæ per quas fit expulsio mollitiæ nimia flaccescunt instar arcus remissi, modica verò adstrictione excretionem promovent: deinde ipso cerebri parenchymate recreato, & aromatica tabaci portione lustrato melius aliquanto vegetiusque molesta sibi excrementa pituitosa effunduntur.

Adde

Adde hoc fumo palatum & linguam exsiccati, quare ad illius dilutionem & humiditatem reparandam pituita prolicitur ab infundibulo cerebri, à glandibus linguæ adiacentibus, imo & ab ipso ventriculo, quare ob salivam, mucum, aquositatem, serositatemque illuc confluentem totum corpus aliquatenus sublevatur.

Quæ sex rationes cum omnes in tabaci fumo concurrant, fatendum est æquè potens ac benignum esse exsiccando cerebro medicamentum: benignum dico, quia scilicet non potest hærere diu, cum sub fumi substantia hauriatur, qua nihil facilius dissipatur, nihil leviores impetus facit ob raritatem. Crediderim ad prudentiam moderatum hujus fumi usum conferre si verum est sapientissimi Pythagoræ affatum: *Prudentia est in sicco*: cerebrum autem tabaci fumo ficius redditur. Senes prudentiores quia ficiiori cerebro, pueri juvenesque imprudentes ob humiditatem.

§. 9. *An lassitudinem tollat viresque reficiat tabaci fumus, & quomodo?*

Lassitudinis quæ nihil est aliud quam motus voluntarii, seu animalis imminutio, & debilitas, duplex origo est; altera enim ab organi oppressione, humoribusque gravantibus fit, altera ab exhausto viscido illo quod motu musculorum expedit, sive id laboribus sive contigerit inedia, dissipatis nimio exercitio aut non reparatis spiritibus. Primum lassitudinis genus vocat spontaneum. Dictatur summus Hippocrates aph. 5. s. 2. morbi que prænuntium asferit,

Si prima lassitudo oriatur à pituitosis humoribus, illi equidem tabacum conferet si tempore modoque sumatur: at de lassitudine à laboribus orta hic sermo est, vires reficere, non tabaco modo verum etiam coccæ herbæ proprium esse dicunt Monardes, & Dalech. l. 18. c. penult.

Dico autem tabaco vires refici, primo quia somnum inducit paucis horis utilissimum: secundo quia cerebro nervisque
que

que inde ortis amicissimam habet portionem, in cerebro autem nervorum ortum statuimus cum Galeno pluribus in locis, ut. 1. 2. 7. *de placitis Hipp. & Platonis* l. 1. 12. 16. *de usu partium*. Cum Hipp. l. de ossium naturâ, & Medicorum universa factione, si excipis Avicennam, Erasistratum, Aristotelem.

I. Somno vires reparari eleganter dixit Fernelius l. 5. *de part. morb. & sympto c.* 2. tabaci quidem somnus, etsi naturalis non fit, cum tamen causam non habeat morbificam, vires maximè reficit, nam qui labor 12. horarû spatium ad virium reparationem à natura exigeret, tabaci fumo tribus horis abundè reparatur; quia arctior est somnus profundiorq; naturali concentratioq; caloris fit elimatior, unde & probatur magis à Gal. c. 4. l. 4. *de sanit. tuenda*: intensio itaque extensionem supplet, deinde balsami particeps aromaticque tabacum non in cerebro solum hæret, verum etiam per medullam spinalem illapsa nervos motui dicatos demulcet: totumque nervosum genus recreat plurimum, hinc sensus acuit, & motum reddit expeditiorem, deducta illuc si opus sit ab aliis partibus humida irroratione, humidoque sibi infuso illis spiritus animalis ductibus cōmunicato.

Adde

110 EXERCITATIO VI.

Adde quod concentrato per somnum altiore calore natura spirituum animalium copiam præparat illosque magis elaboratos partibus transmittit.

Neque verò dicas cum Neandro ipsum tabaci fumum in spiritum vitalem converti: nam cum unica spiritus vitalis officina sit cor, & illuc fumus non derivetur, negabimus immutari in spiritum vitalem, deinde licet ad cor deferretur sic contra Neandrum arguentor: Non fit in corpore humano transmutatio & generatio, nisi habeatur proxima & immeditata materia, atqui proxima & immediata materia spirituum vitalium est sanguis, non autem fumus, ergo è fumo non fiunt spiritus vitales.

Hujus materiæ gratia addam quod testatur Monardes l. 1. *aromat. Ind.* Turcas scilicet Americanosque aliquos ut vires reficiant, opio uti, & cum nobis decem opii grana sint lethifera, illi ad naturæ ludibrium consuetudine longa corroborati unciam j. & amplius non impune modo, verum & ad naturæ levamen devorant.

§. 10. *De magni Turcarum Domini
edicto circa tabaci usum, an
scilicet ejus fumus noceat
fecunditati?*

O Rientalis imperii Tyrannus Amurathes IV. edicto, gentis more fere semper capitali, cavit, ne quisquam fumo tabaci uteretur: rationemque suæ legi subtexit, quia prolis multiplicationem impediabat, cujus magnam à principe rationem haberi jussit in alchoderano mahometes, teste Vigenero in lib. ritibus legibusq; Turcarum. Explorantes enim Turcæ seductoris sui mentem de vetito vini usu, invenerunt ideo factam sibi legem, quia in calidioribus Arabiæ, Asiæque meridionalis provinciis, vinum fecunditati apprimè noceret, quibus in locis primum hic infestus orbi, exitialisque toti orienti cometes factiosus afflavit. Favetque ipsis aliquatenus Aristotel. l. 3. probl. 4. ubi quærit, *cur semen genitale ebriosorum magna ex parte infecundum?* Vini ergo ebrietati succedentem conspicatus tabaci ebrietatem, quæ incendium caedesque multas Constantinopoli creavit, si quidem ante aliquot

112 EXERCITATIO VI.

quot lustra Prætoriorum militum quidam fumo ebrii subditis tabernæ facibus cauponaq; accensa principium dederunt incendio, quod tertiam urbis partem deformavit. Adde, quod percitæ hoc fumi æstro Prætorianorum turme proniori ad nova molienda sunt mente, audentque titubanti ratiocinio seditiones urgere, quibus vel ipse Monarcha periclitatur, quod historia cōthurno dignissima docuit año 1618. Mustapha, & Osmanus ejus nepos an. 1622. Promovit id edictum suorum rituum antistes summus quem Mophti dicunt; Is enim medicorum rationibus, & politicorum momentis superstitionis stimulos admovit, omnem omnino vetari asserens ebrietatem.

Verum enim verò si liceat conjicere quis fuerit scopus Turcarum Tyranno, ut hanc legem statueret, quibusve incentivis commotus eam sub gravi adeo terrore sanxerit, ut nihil minus, quam defigendum palo reum sit comminatus (supplicii genus est quo fude hominem, ab imo ad caput transfigunt) Crediderim barbarum Imperatorem suæ securitati potius, quam legis observationi providisse, & hanc ebrietatis vetitæ mentionem fecunditatisque deciduum, fucos esse coercendis suorum suorum furoribus

bus appositos. Verum, si prætexituerit
suis designationib. Amurathes, si sen-
sum suum in eo sit secutus, digna est, quæ
ad philosophicam trutinam revocetur,
An scilicet tabaci fumus fecunditati noceat?

Aristoteles quærit cur ebriorum semē
sit infæcundum? causamque subdit, quæ
apud me non est adæquata: scilicet tunc
temporis habitum corporis esse præhu-
midum, semen autem non quod humis-
dum, sed crassum est, vim procreandi oba-
tinet. Existimarim potius ebriorum se-
men esse infæcundum, quia frigidius est,
quam par sit: naturalis enim calor spiri-
tusque dispensatio prius individuo, quam
speciei providet, ergo cum ventriculus
maxima vini copia sit distentus, illuc na-
tura maximam spirituum calorisque co-
piam extremis calore supervacuo desti-
tutis submittit, hinc nobis à cibo frigus:
erit itaque tunc genitalibus calor exi-
guus, cum ex ipso *Arist. probl. 11. huius s. 3.*
qui nimis poculis se se ingurgitarunt
non possunt concumbere. Adde quod
verum non est absolutè ebriorum semen
esse infæcundum, ut patet ex hist. Sacra.
Lot. Gen. 19.

Ad fecunditatem respectu viri
præter organa requiruntur, primò, se-
minis concoctio & copia; secundo tem-
peries

114. EXERCITATIO VI.

peries debita; tertio animi perturbatio-
 num moderatio ex *Avicen. l. 3. can fen.*
21. tract. 1. c. 8. additque capitis dolores
 tanquam sterilitatis causam. Hippocra-
 tis l. de aëre, aq. & locis § 1. de Scythis
 loquens, qui venas sibi ad aures seca-
 ri jubebant in coxendicum articulo-
 rumque affectibus à nimia equitatione
 ortis; ignota enim antiquitati stapedum
 equestrium ratio, quæ à Flandricis
 primò, deinde sub Caroli Martelli prin-
 cipatu in Galliis cepit adhiberi: *viden-*
tur mihi, inquit divinus senex, *ea medi-*
catione se se perdere, nam à venarum illa-
rum sectione sterilitas sequitur. Subjungit-
 que hujus rei exprimenta, *ij enim quibus*
exsectæ erant venæ, curatos se credebant,
aut fascinosos, quare à virili dignitate ad
 muliebrium officiorum humilitatem se
 se spontanea pudoris professione demit-
 tebant. Lib. tamen de genitura, quam Po-
 lybi esse dubitat Gal. t. 3. *quibuscanque,*
inquit, auris venæ sectæ sunt, hi coeunt
quidem, & genituram emittunt. ve-
rum modicam, debilem, infæcundam, nam
plurima genituræ pars à capite juxta aures
in spinalem medullam procedit, ipse autem
transitus cicatrice sectioni inducta consoli-
datus est: hancq; Hipp. de feminis deriva-
tione sententiam paucissimi hujus ætatis
 medi-

DE TABACO. 115

medici adorabunt, Laurentius certè Scytharum sterilitatem contra Hippoc. pronuntiatum doctè, & eleganter more suo explic 8. q. 4. controuv. anat. his ita positis factaq; thesi veniamus ad hypothefim.

Dico primo, tabaci fumus non reddit steriles, quod impotentes faciat; imò ratione exsiccationis reddit falaciores, ut patet experientia.

Dico secundo, tabaci fumus non reddit infæcundos, quod semen frigidius humidiusve faciat, quod de ebriis voluit Aristotel. quin potius, eo quod spiritus animales expurget, eos puriores subministrabit, ex quo semē crassius calidiusq; erit: nam crassities seminis à spuma frequenti spiritu plena oritur ex Arist. in l. de gen. animal. calor autem ex abundanti spiritu.

Dico tertio, tabacum non reddit infæcundum coitum, quod gravia animi inducat pathemata, curas graves, aut imagines vexantes excitet, cum è contra somnum, & tranquillitatem conciliet: neque pariter dolorem capiti infert, quin potius tollit si quis est à pituita.

Dico quarto, tabaci fumus non reddit steriles, quod venas retro aures sitas exsiccat: id enim verò nunquam hætenus contigit, neque tanta est tabaco exsiccandi vis.

116 EXERCITATIO VII.

Dico quinto, Immoderatus tabacini fumus usus potest coitum reddere infæcundum, tum quia evacuationem facit satis grandem, tum quia semen non finit excoqui.

Probatur prima ratio. Post evacuationem nimiam coitum non modo sterilem esse, verum etiam aliquando lethalem dixit Rodericus à Castro l. 3. *de morb. mul. cap. 5.* quare, vel vulnerati multo sanguine effuso, aut medicamento purgante epoto non impune concumbunt. Vir nobilissimus vulnere levi in crure accepto cum nulla dubitatione periculo careret, ut citius sanaretur medici prudentis laudando consilio purgans medicamentum sumpsit benignissimum, febris carebat, ambulabat per cubiculum baculo innixus, sed ea nocte, quæ purgationis diem secuta est, conjugem vigoris sibi restituti consciam facere voluit, sequentique die convulsione fuit correptus, ex qua sub vesperam obijt, non ex aph. *convulsio à vulnere lethalis*, sed potius, quia post insignes adeo sanguinis humorumque evacuationes à coitu sibi non temperasset. Cum ergo ex magna hausti fumus quantitate insignis pituitæ evacuatio motusque fiat, posthac sterilem concubitum fore non dubitamus.

Probatur secunda ratio. Nimius tabaci fumus facit immaturum semen, quia sua acredine ficcitateque & calore stimulat ad coitum frequentiore, unde semini elaborando tempus non est. Semen verò immaturum sterile esse, vel certè brevioris vitæ fætus producere, eleganter insinuat Arist. l. 7. polit. c. 16. & confirmat oraculo Træzenis dato: *perire ex ijs multos propter celerem fructuum collectionem, juvenili scilicet, & adolescente etate, quæ fructus sunt civitatum nuptiis immaturis dati.*

Confirmatur, quia ex immodico illius fumi usu, qualis à castrensi turba plebeque imperare sibi nescia adhibetur, à duabus feminis portionibus, altera aquea & spumosa, altera aërea: illa dissipabitur, hæc intensior fiet: quæ doctrina nititur auctoritate Aristotelis l. 2. de gen. ani. c. 2. & alibi: auth. Hip. l. de genit. c. 9. qui ait à malè affecto uno è quatuor humidis primis corporibus malè affici semen, ergo malè affecta exhaustaque nimio fumo pituita semen erit imperfectius. Assentitur Galenus contra Lycum, & comm. 1. in lib. Hipp. de natura humana c. 11.

Verum, qui noverit tabaco modum ponere, tantum abest ut sterilis fiat, quin potius compendium erit præparando
incraf-

118 EXERCITATIO VI.

incrassandoque semini ad id ut conceptu felici mares generentur.

Immoderatus itaque tabacini fumi usus steriles, aut certè δυσχερὴ ἢ τοπὰς reddet : moderatus autem ingens totius corporis œconomix afferet emolumentum si adhibeatur prudenter: huic libro præfixi jure merito hoc sapienitis effectum μεδὲν ἀγὰν, nihil nimis.

§ 2. De Iacobi Britannix Regis odio erga tabacum.

Iacobus VI. magnæ Britannix Rex in aliam venit suspicionem, fumo enervari subditorum suorum corpora, hinc manifesto illud odio persecutus dicitur, libellumque etiam scripsisse, cui μισοκαπνὸν, sive odium fumi titulum fecit, ut quondam Imperator Iulianus philosophica barba gaudens dicteris ab Alexandrinis in Ægipto exceptus publicè, quamvis ejus esset authoritatis qua potuisset abuti ad ultionem, verbis ultus est, & adversus Alexandrinos vulgavit satyram, quam μισοπώγων, sive odium herbe inscripsit, ad suæ barbæ defensionem; de hoc libello Britannico nihil habeo, quod dicam cum anglicè scriptus sit, ne-

neque ad meas venerit manus : an autem nimio fumi tabacini usu corpora ener- ventur, videbimus §. 13. hujus Exerci- tationis. Unum ad laudem tabaci traho, quod habuerit Reges, qui sua majestate condignum adversarium existimarint, voluerintque cum ipso tanquam cum hoste nobilissimo publicas inimicitias exercere,

§. 12. *An Tabaci fumus memoriae profit, vel obfit?*

Memoriae optimae est celeriter admit- tere fideliterque retinere rerum si- mulacra, & imagines, ut ait *Gal. c. 12. artis med.* quod fit cum cerebri substan- tia neque humiditate nimia fluxa est, nec nimia siccitate specierum impres- sioni rebellis, quod egregio ceræ fusæ solidæque exemplo explicuit philoso- phus *l. de mem. & remimis.* oblivio enim liquidam, memoria constantem fir- mamque cerebri substantiam designat *ex Gal. loc. cit.* cum ergo siccitas juvet memoriam, opponitur enim humidita- ti, quam condemnat *Gal. loc. cit.* & con- traria est consequentia *Arist. primo celi,* tabaci autem fumus exsiccat cerebrum, sequitur

220 EXERCITATIO VI.

sequitur, quod memoriæ conferet, & eo nomine commendatur à Io: Neandro. *tabacol. pag. 45.* contra quem

Dico, usum tabaci quocunque modo sumatur, sed potissimum si sub fumi forma attrahatur, memoriæ nocere.

Probatur primo multorum experientia, qui valde sensibilibus labefactam suam sensere memoriam ex quo tabaci fumo pulverique assueverunt; de quo dicemus exercit. 8.

Probatur secundo, quia fumo tabaci circumferuntur species, absumiturque novis alimonie subsidiis reparanda cerebri portio: in illo enim exercitio, ut depuratur, ita etiam absumitur substantia medullosa capitis, quæ multis rerum imaginibus insignita cum sua dote perit, & in ejus locum generatur rudis omnino specierum cerebri portio, illa autem circulatio, ut imaginationi est grata, ita rerum ordinem corrumpit, infestatque memoriæ œconomiam

Probatur tertio quia cerebri exsiccatio memoriæ nocet, ergo tabacum: antecedens est certum auth. Gal. & Arist. l. de mem. & reminisc. c. 2. probaturque senū exemplo, qui ficci sunt, & obliviosi; consequens est evidens ob antea adducta confirmariq; potest hist. illius juvenis à

D. Pau-

D. Pauvio secti, cujus cerebrum fuliginibus atris erat oblitum, de qua hist. in §. seq.

Probatur 4. autoritate Marfilij Ficini, cui tantum debet Plato, quantum Platoni Græcia. Ille litterarum studiis devotus l. 1. de tuenda sanitate c. 7. quinque infensissima memoriæ recenset, hebetantem pituitam, atram bilem obscurantem vires Venerem, vini fumos ciborumque satietatem, avocantem à capite calorem ad ventriculum, somnum matutinum, qui excitos auroræ afflatu spiritus ad interioris hominis tenebras cogit: at tabaci fumus se habet instar satietatis cujusdam, quæ capitis calorem distrahit, & spiritus à partibus interioribus ad externas avocat: præterea fumus ille somniferus vel reddit immemores, aut invenit: ergo memoriæ nocet.

Dices ideo prodesse, quod pituitam evacuet, quam memoriæ impedimentū retulit Ficinus. Resp. de innata potius quam de affluxa pituita hunc Philosophum esse intelligendum, neque enim quidquam ob catharrum p. n. genitum memoriæ deperdo.

Confirmatur, quia cum fumi hujus abusu semen imminui dixerimus in superiori §. sequitur ab illa seminis dimi-

F

nutione

122 EXERCITATIO. VI.

nutritione aliquid memoriæ interiturum
 ut ait Avicenna l. 3. can. Fen. 20 t. 1. c.
 25. *Scias* (inquit doctissimus Princeps)
quod generatio spermatis confortat corpus
& cor; & parvitas genituræ ejus corrumpit
colorem, & debilitat memoriam, & intelle-
ctum. Ratio est, quia testiculorum cum
 capite maxima est cognatio, ut colligi-
 tur, ex Hipp. s. 1. l. 2. *Epid.* & eam ad-
 struit Laurentius l. 7. c. 4. *anat.* calorem
 enim cerebro innatum irradiatione mi-
 rabili suo parenchymate fecundique se-
 minis afflatu fovēt testes, & hanc calo-
 ris affluentiam eleganter expressit Auli-
 cus Claudianus l. 1. in *Eutrop.* *Eunu-*
chum, dum, ut ille canit, Armenius qui-
 dam emasculandis pueris vacans,

Fecundum corporis ignem

Sedibus exhaurit geminis, unoque
sub ictu

Eripit officium patris nomenque
mariti.

Ambignus vitæ iacuit, penitusque
supremum

In cerebrum secti traxerunt frigo-
ra nervi.

Destitutum enim sociali adventitio-
que

que calore cerebrum torpet, minorisque est mobilitatis, unde agilitate illa tum spirituum tum substantiæ defraudatur, quæ quantum faciat ad memoriam non est hujus loci referre.

Vide philophorum Cæsarem, Julium Cæsarem Scaligerum *exercit. 307. sect. 28.* Recordetur qui ad insaniam tabaci fumo utitur, quod ait de memoria Plinius *l. 7. c. 24. Nec aliud est æquè fragile in homine, morborum & casus iniurias atque etiam metus sentiens* : quare qui memoriam necessarium adeo vitæ bonum amat, tabaci fumo non abutatur. Moderatus fumi usus nec nocet nec prodest memoriæ, immoderatus nocet.

Restat ut respondeam rationi à me pro Neandro in §. hujus initio adductæ. Dico autem, has authorum sententias, & eam rationem de primigenia originali-que temperie intelligendas, non autem de præternaturali, & adventitia qualem inducit tabaci fumus. Deinde ad difficultatum omnium brevem solutionem addo Galeni sententiam, *c. 12. art. med.* debere fumi accommodè, nimia enim ficcitas, nimiaque humiditas memoriæ ex æquo nocent, illa recipiendis, ista retinendis imaginibus. Verum ratione habita substantiæ cerebri, quæ à natura

24 EXERCITATIO VI.

humidior est, si paulisper deflectat ab illo humido, felicem parit memoriam, si autem moderationis limites transfiliat infelicem generat. Quæ in hac brevitate festinanti fusius explicare non est necessarium. Ad praxim veniamus.

S. 13. De legitimo fumi tabaci usu, deque damnis immoderati ejus inordinatique usus.

Fumi tabaci usus moderatus & prudens 15. grandia affert iuvamina.
 1. acutiores reddit sensus. 2. prudentiam perspicaciamque auget. 3. animales spiritus recreat. 4. reddit caput studiis aptius ob puritatem. 5. nebulas, pituitam, aquas cerebro infestas prolicit. 6. flatus in cerebro sitos discutit. 7. destillationes exsiccat. 8. præservat à morbo comitiali. 9. à vertigine itidem aliisque capitis morbis à pituita ortis liberat. 10. obstructions viscidas tollit. 11. infundibulum cerebri glandesque pituitarias abstergit. 12. nervos confortat. 13. vires reficit. 14. somnum benignum inducit. 15. morbos à pituita ad totum corpus derivaturos (si quidem pituitæ metropolis est cerebrum ex Hipp. l. de gland.) hos inquam morbos vel prævertit, vel discutit,

tit, vel benigniores reddit, & minus periculosos, consentiente, ut supra diximus, corporis temperamento.

Utilissimus est tabaci fumus Nauticæ Castrensiq; turbæ, qui sub Dio humiq; cubare coacti plurimum pituitæ ab aeris injuria necessario colligunt, iisq; ut pote firmioris habitudinis, exercitatie per labores corporis purum tabacum assuemendum.

Deinde convenit unicè quibusdam qui intempestivis usi studiis, distillationibus & labore caput pene corruperunt, studentium enim proprius morbus est catharrus, sed iis utpote delicatioris compaginis, admiscendum erit tabaco anethi vel feniculi semen, ligni sancti, aut ligni aloë rasura: nescio an sit in rerum natura præstantius exsiccando capiti remedium, si chinam radicem excipias, & hoc nomine Deo Opt. Max. debemus gratias agere, quod fatiscienti sub morbis hominum saluti caducæq; nunc temporis mortalitati aperto Indiarum commercio subvenerit.

Præterea si quibus vertigo à flatibus vel pituita est ceteris consentientibus, haurire hunc fumum expediet.

Immisceri poterit betonica, cinamomum purius, aloë lignum minutim

126 EXERCITATIO VI.

Concisum Persarum more, olei anisi guttæ aliquot, vel tabaci folia poterunt saginari varijs extractis, ut sale eufrosiæ, essentia betonicæ, & rorismarini, parcè tamen ob odorem & calorem, vel fistula imbuatur liquoribus aptis, ut illac derivatus fumus aliquid etiam qualitatum salubriorum obtineat, & acrimoniam suam longiori frigidioriq; tubo frangat.

Hauriendus fumus mane jejuno ventriculo in aurora, vel si lubeat copiosius eo se explere, fumatur noctu dum cubitum itur, ea tamen lege ut nulla vel parvissima cæna præcesserit jam duabus, aut tribus horis: longa sit cannula, & aqua respergatur, ut mitior sit temperatiorque fumus.

Si qui longa diutinaque cerebri intemperie vexati voluerint ad meliora jura valetudinem traducere, iis præparatio universalis necessaria, quæ duobus consistit Medici assistentis autoritate decidendis, purgatione & diætâ, his duobus instructus æger ordiatur à tertia lunæ quadratura, dein silente, postea in prima quadratura, idque biduo in singulis quadraturis, dum luna implevit orbem abstineat, sed fumi loco utatur potius mane sirupo, vel jusculo, aut conserva cephalica. Constantique hujus fumi bene temperati

perati usu collapsam cerebri temperiem paulatim restituet; si præsertim sequentia observet.

In aurora post fumi haustum quiescat usque dum evanuerit internus motus nidorque, tum verò, ad incidendam pituitam & partium robur,umat

Oximelitis hispan. unc. j.

Aq. beton. stœchados rectificatæ unc. ij. misce.

Vel quod aliquanto magis arridebit, quodque utilius est.

℥. Jusculi palumbi pinguis alterati cinamomo, &

Fol. pinpinellæ, & betonicæ unc. quinque.

Sumat cum succo limonum, aut aurantiorum

ad id, ut si quid residui fumus reliquerit debilitatis, reparetur; subinde leniter sua negotia peragat, abstineat violenta applicatione, & facta ambulatione levi prandeat.

Quæ autem damna afferat homini immoderatus inordinatusque fumi hujus usus, non est ita facile referre; nam præter illam hauriendi libidinem inexplebilem, nimia assiduitate homines redduntur immemores, cerebrum exsiccat, violatur ventriculus per consen-

fum, vita brevior fit, & si quæ nascitur ab hujuscemodi hominibus proles, ea est brevis vitæ, ut annotavit Neander. p. 52. ad tabem aliquando marcoremque devolvuntur, & vitam brevem habent: adeò verum est illud effatum Platonis: *duplex est rebus ansa, & optimarum rerum abusus summè noxius est*, unde iterum repeto *μὲν δὲ αἰσὶν, nihil nimis.*

§. 14. *Agitatur illa celeberrima questio, an scilicet nimio tabacini usu possint atræ fuligines crustave nigra in capite congeri.*

PRima opinio est Pauvij anatomici, & Falkenburgij, qui dicunt ab nimio fumi usu congeri fuligines atras, probantque sententiam suam experientia, & ratione.

Meminit enim Raphelengius Pavium dissectuisse fumifugum, cujus cerebrum atris fuliginibus erat oblitum, dubius de causa, responsum est ab adstantibus tabaci fuisse amantissimum, neque ullo modo valetudinarium: hinc à tabaco fuligines illas congestas suspicatus est Pavius.

Probatque tribus rationibus Falkenburgius,

burgius, non fuligines modò, verum etiam nigricantem crustam posse cranio aggenerari ab immodico fumi tabacini usu.

I. Dubium non est, quin inter craniũ, & meningem duriores congeri possit aliqua pituita viscida, quæ dissipatis subtilioribus tenuioribusque partibus ibi fixa adhæreat, quare si quis interea suffumigio tabaci intemperanter insistat, cum ad crustam illam recta via indefinenter appellat, nihil implicat quo minus ab oleaginoso nigritanteque fumo exsiccator crusta nigrescat. Pituitam ibi congeri, & in crustam concreescere, ita Falckenburgius narrat: *Testari, inquit, possum, me in dissecto capite medio inter duram menynghem & totam cranij basin spatium, duram ejusmodi, concretam, & siccam crustam, cranij ossibus tenaciter adhærentem, altam tamen deprehendisse, ac talem sæpius insigniter lue vexatis venera nostro sæculo, ex virulenta materia huc protrusa in eodem loco concreescere, experientia habeo compertissimum: quod si hujuscemodi homo tabaco utatur frequentissimè, quid quæso facilius, quàm materiã eandẽ nigredinẽ contrahere? quod autẽ illuc fumus appellat, nemo anatomie peritus dubitabit.*

II. Tabaci fumus habet in se unctuosã,

130 EXERCITATIO VI.

& oleaginosam viscosamque materiam, quæ successu temporis, vel cerebro refrigerato, aut tabaci familiaritate non affecto (nam ab assuetis non fit passio ex Arist. Rhet.) poterit concrefcere, suoque lentore partibus adhærere, quod ex ignis fumo in caminis evenire quotidie videmus, pronumque est suspicari in iis, qui hypochondriaci, aut maniaci sunt.

III. Quædam cerebri partes ita poterunt exficari & calefcere, ut reliquis salvis manentibus denigrentur, ergo concludet Falkenburgius, liquere experientia & ratione, non esse difficile à tabaco atram fuliginem in capite generari.

Secunda opinio est Gulielmi de Mera, qui varias pro se affert experientias, & unam rationem, quæ si admittitur, ruit Falkenburgij placitum.

Tabacum ad cerebri substantiam multo minus ad ejus cavernas, seu ventriculos pervenit, ergo nullas ibi fulgines generabit. Dicit autem ab tabaco tanquam à magnete trahi pituitam.

De Pauvij verò experientia ita loquitur, ut se id omnino ignorare dicat, cum tamen Pauvius fuerit ejus præceptor; scæque Delphis apud Batavos diversa cadavera publicè secuisse, quos inter Rhedarium

rium furem, qui inter alios fumifugas erat celeberrimus, quique hora mortis tabaci fumo sese munierat, in illa tamen inventi sunt omnes processus, ductus, & ventriculi cerebri, capitisque meatus purissimi à fuliginibus & nigrore. Roterodami architabaccarius quidam suspensus & dissectus, nullâ cerebri corruptela, aut fuligine inventâ. Multos præterea fumifugos secuit idem Meerus, nullam tamen nigredinis notam reperit; quamvis duos dissecuerit, gibbum, aliumque, qui hora mortis fumo tabaci se se refecerant; Ergo concludit Meerus, non est verum, congeri fumo tabaci fuligines, crustamve generari posse fuliginosam.

Si mihi tanquam arbitro & censori hæc controversia permittatur, abdicata Meeri ratione ejus adhærebo placito contra Falkenburgium. Verum enim verò falsa ratione adstruit probabiliorem partem Meerus, dico enim fumum tabaci cerebri intimos recessus adire, cæteroquin qua ratione fierent temulenti, aut somnolenti? neque medicamenta ita agunt, ut non sui substantia eant ad partes ubi est humor sibi familiaris, ut colligi potest ab *Hipp. l. de vet. med.* & quamvis vi attractiva id fiat, requirit tamen ea vis im-

F 6

media-

132 EXERCITATIO VI.

mediatum contactum, & fermentatio-
nem, ut loquitur Sennertus, non autem
magneticam distantiam.

Ratio cur ergo assentiar Meero, hæc
est, quod scilicet non potest fuligo adeò
sensibilis generari in cerebro, quin gra-
vissima inducat symptomata, quæ ta-
men nulla in fumifugis deprehendun-
tur: secundò, tenuior est, & minus vis-
cosa tabaci evaporatio, unde nullo nego-
tio per poros elabatur, & virtute expul-
trice profligatur, quare camini exem-
plum non valet cū in camino nulla sit vis
expultrix, neq; à consuetudine illa hebe-
tatur expellens facultas in animalibus,
quia multo magis hebetaretur à familia-
ribus cerebro fuliginibus, quas tamen
continuò per craniū detrudit foras, quāto
magis tenuem sibi; ex toto contrariam
fumi substantiā? Deinde rationes Falken-
burgij nihil de tabaco probant, sed tantū
de fumo in genere, vnde furnarij, fullo-
nes, fabri, aliæq; operæ in fumo perpetuo
versantes deberent illā crustā fuliginosā
contrahere, cū etiam situm fuliginosū ac-
quirant ea cubicula in quibus laborant.

Pauvij autem experientia, ut apparet,
primo dubia est, deinde potuit à violen-
tiori melancholia exsudari incrassari-
que hæc fuligo, in mortis enim violentæ
ex-

expectatione ita moventur miseri illi, ut totam humorum œconomiam perturbari non sit dubium. De crusta verò eorum, qui gallica lue afficiuntur, non dubito, cum in aliis partibus inexpugnabilis visciditatis pituita sæpissimè congeratur, ut meo maximo aliorumq; Medicorum stupore deprehendi in homine colica affectione à pituita vitrea correpto, vix enim post 40. dies variis remediis tentatis, quæ tamen & efficacissima erant & valde apposita, præscripto à me asari vino dissoluta est. unde si in intestinis, quo appellantur facilius potiones & clysteres, concrevit hæc pituita, quanto magis sub cranio, loco nempe frigidiori? At illam crustam fuliginibus tingi posse nego, tum quia fumus, qui illuc pervadit jam est tenuatus, & expurgatus crassioribus partibus, unde ob sui tenuitatem ab vi expultrice suoque nativo impetu facile dissipatur, tum quod concretioni fumi valde intensa requiritur frigiditas, quæ in nulla viventis parte est.

Tertia ratio Falkenburgii minus obtinet virium, etsi aliquæ cerebri partes homine salvo possint tolli, ut raris quibusdam casibus contigisse refert Frambosierus in canonibus chirurgicis; quibus addi potest rarus ille monstroq; pro-

134 EXERCITATIO VI.

pior casus, qui Dolæ contigit anno 1641. Juvenis armamentarii operarius laxato machinæ impetu, tam altum vulnus in dextro syncipitis ossæ accepit, ut fracto cranio cerebri portio adhæserit ligneo clavo, meningumque lacerata compages, & separata lacinia, quæ singula, ut etiam vulnus curiosè conspexi, convaluit tamen sub auspiciis Excellentissimi D. Labbè, Regii medicinæ in Universitate Dolana professoris.

Attamen exsiccatio nobilis adeo partis non potest fieri, quin adsint gravissima, in robustis præsertim juvenibus, symptomata, horum enim potens natura causis morbificis optimè resistit. Ergo licet absolutè, & methaphysicè loquendo, naturæ scilicet otiantis torpore aliqua hujuscemodi contingere possent, nunquam tamen contingunt, aut secundum ordinarium fumifugarum habitum possunt demonstrari. Vide Epistolas 4. Neandri Tabacologiæ annexas, quas toto Neandri opere duco potiores.

§. 15. *An nimius Tabaci usus possit exsiccare, & abolere processus mammillares, in quibus est olfactus organum.*

PAUVIUS patibularium fumifugam fecuit, cui deerant omnino processus mammillares, unde suspicabatur à tabaci abusu fuisse absumptos; erat autem is omnium tabaci amatorum facile princeps, deerantque non processus modò, verum & nervorum odorantium extrema. Sicuti heclicorum cutis exsiccatur, & in ardentissimis febribus colliquantur partes, ita nimio fumi exsiccantis usu potuit hoc organum labefactari, regeſtis ſcilicet naſo fumi halitibus. Hoc Falkenburgius concludit. Meerus autem negat, morbos in confirmatione poſſe unquam ab pravo uſu rerum p. n. oriri, & citat pro ſe Realdum Columbum l. 15. de iis, quæ rarò in anatome contingunt; Lazaro enim Vitruvoro deerat guſtus omnis, quod quarta nervorum conjugatio ad occipitium reflecteretur. Pariter multis aliquando multa deſunt, & plura ſunt monſtra in interioribus, quam in exterioribus appareant.

Dico

136 EXERCITATIO VI.

Dico tamen primò, quicquid fit de illa Pauvii dissectione, Olfactum ab usu tabaci in multis aboleri: id plures mihi retulerunt, tùm qui pulvere, tùm qui fumo abutuntur: ratio est, quia nimis exsiccantur processus mamillares, unde cum sicciore quovis odore reddantur, non possunt ab iis immutari, odor enim est à sicco superante humidum, sensoriaque ab objectis suis immutari opus est ex Arist. 3. de anim.

Dico secundò, processus mamillares aboleri non posse à tabaco, quia nullam habet vim erosivam; exsiccabuntur autem, sed non colliquescent; colliquatio enim non est partium nervosarum affectio.

§. 16. *De tubulis Asthmaticorum.*

QVI fumus sublevando à pituita capiti hauriendus est, vel naribus, vel ore regeritur, (quod imitante hominē industria, vidimus hic fieri ab animali peregrino, quod Tartarinum Turcicum vocabat Circumforaneus) si enim detruderetur ad ventriculum, vomitum alvumque solveret, quæ si cui expediant, innoxie abuti potest. Verum tubulorum

rum ad asthma utilium meminit Monardes 7, *simpl. Ind.* Dalechampius l. 18. c. 156. quos compactos ex cannis certoque illitos succo accendi, fumumque exfugifeliciter ab asthmaticis dicunt. Ad illorum compositionem succum tabaci venire dixit Monardes omiffis cæteris.

Cenferem fumum hunc ita aptandum, ut ventriculo non effet moleftus, ita ut refundi, glutiri, tenerique poffet ad libitum, quo potiffimum nomine à nostris tubulis tabacinis hæ cannulæ difcrepant.

℞. Fol. tabaci ficcorum,

Calaminthæ

Tuffilaginis ana drach. j.

Mannæ opt. unc. j.

Fiat conditura, & cum nobis defint cannæ propriæ, impleat tubulorum vulgarium urceolum, & fumum trahat. Manna thoraci pectorique amicum eft, pabulumque flammæ mitiffimum dat, calamintha refpirationi dedicatur, & tuffilago fuffitu vomicas rumpit, erit ergo hoc fuffumigium astmaticis perutile. Post hujus fumi ufum fumat *Sir. capill. ven. & de hyffopo.* ana drach. v. aquæ cardui benedicti unc. iij. atque hæc de tabaci fumo dicta fint, cui fi.

138 EXERCITATIO VI.

cui si prolixior Exercitatio videtur dicata, in causa est Ignis elementi ratio facunda, quæ ut ait Plinius *seipsam parit, & minimis crescit scintillis.* l. 3. c. 110.

EXERCITATIO VII.

De hauriendis Tabaci vaporibus.

REM à nemine quod sciam excogitatam in hac exercitatione propositurus sum, cui unum tantum deest variarum experientiarum suffragium, quo medicamenta celebria redduntur.

§. I. *Metodus nova utendi Tabaco.*

Sicuti fumo alii, ita vaporibus tabaci utendum quibusdam esse suaderem, quod ita fieri potest. Paretur vasculum instar alembici parvuli, quod clausum sit undiquaque, nisi quod ad latus habeat foramen cui cannula aptabitur, ita ut nihil omnino vaporum nisi per hanc canulam effletur; reponatur huiusmodi vasculum in igne moderato,

derato, & finantur primi vapores ut pote impuriore & aquosiores abire, subinde alios vapores meliores exfuget per hanc canulam five tubulum æger; poterit autem tabacum imponi viride cum herba betonica, vel si sit siccum, fiat infusio prius cum aq. betonica, aut alio vehiculo pro indicatione, sin autem hauriantur hi vapores pro ventriculo, admisceri poterit aqua cinamomi, vinum album, aut aqua cedri.

℥. Fol. tab. opt. drac. ij.

Vini albi unc. ij.

Cinamomi parum.

Si pro capite, vini loco adde majoranæ, aut betonicæ aquam, vel harum herbarum succo folia tabaci asperge, &c.

§. *Demissos ad ventriculum, vel sursum ad caput euntes tabaci vapores minus nocere, quam fumum, & plus agere.*

NVlla unquam ars è combustis corporibus potuit elicere primigenium humidum, quin maxima ex parte corrumpetur, quare ex inflammabilibus chymici extracta nunquam faciunt. Corrumpuntur enim igne, tum spiri-

140 EXERCITATIO VII.

spiritus insiti, tùm humidum primigenium & oleaginosum, quod materiam flammæ dat: quam corruptionem explicui in libro de atomis disp. 2. cap. 4. propositione 36. ergo fumus tabaci, licet habeat plurimas adhuc proprietates eo potissimum nomine, quod omnia trahantur tubulo, attamen eas valde esse depravatas alteratasque dubium non est: quare & magis aliquanto exsiccat; & habet illam formam fuliginibus obsitam, quæ non ita est grata inassuetis, præterquam quod qui capite sunt sicco distillationibus correpti vix possunt adhibere fumum tabaci.

Vapores autem, ut pote substantia vera humidumque radicale insitum, sunt mitiores, primò ratione suæ consistentiæ, illa enim humiditas gratior, secundò ratione suæ subtilitatis, tertio quod careant crassis partibus fulginibusque quæ necessariò fumum comitantur, quarto quod non ita facilè ventriculum conturbent, præsertim si aliis rebus gratis sint contemperati; quinto mitius agunt ob suam raritatem, minori quantitate eliciuntur, quam fumus, fortiusque vires exerunt benignas, quia omni superfluitate sunt liberi. Sive ergo capitis, sive ventriculi, pectorisque gratia sumantur

mantur tabaci vapores, erunt magis proficui, quam fumus.

§. 3. *Canones quidam, seu Praxis utendi tabaci vaporibus.*

Paratis, ut supra diximus in 1. §. instrumentis, si cui vaporibus hisce uti necessarium sit ob causas adductas §. 13. exercit. 6.

Primò immisceantur varia contemperando corrigendoque tabaco pro indicationibus, quas fidus medicus intuebitur.

Secundò Igne proportionato utendum pro vaporum quantitate viribusque augendis, ut scilicet partes intimiores in quibus vis tabaci residet, exhalentur.

Tertiò leiunusumat, & in Lunæ quadraturis, Lunamque plenam evitet. Sed si urgeat usus, prævertat vel sequatur.

EXERCITATIO VIII.

De pulvere Tabaci.

Ad tantum furorem nunc temporis pulvis tabaci absumitur, ut plurimis
ipfa

142 EXERCITATIO VIII.

ipsa consuetudo fecerit pene cum aëre
necessarium : adeo difficile ab assuetis
resilimus. Ad hunc usum recluduntur
officinæ, & cujusvis conditionis morta-
libus in manu est, quod nequaquam Indi
faciunt, qui sub melioribus formis uti
tabaco noverè. De hoc igitur pulvere
publicæ valetudinis studium à me exera-
citationem exigit.

§. I. *Quæ sit origo usus pulveris
Tabaci.*

Hoc usus nomine intelligo vulgæ-
torem methodum qua adhibe-
tur naribus tabacum ; nam pul-
vis in catapotiiis, unguentis, aliisque for-
mulis locum habet. Illi itaque pulveris
usui ansam dedit necessitas & occasio,
cum enim experimento didicissent nau-
tæ & milites, quibus initio frequentior
fuit tabaci usus, eum pulverem sibi esse
ptarmicon, & illa expultricis irritatione
exonerari caput, usu commodo in nimi-
am consuetudinem, ut fit, degenerante,
plerisque inutilis & superfluous, aliis eti-
am noxius evasit. Sternutamento enim
(quod ex Aristotele l. i. de hist. animal.
c. ii. *status universi eruptio est & signum*
augu.

augurale, & unum ex spirituum omnium generibus sanctum, & sacrum) agitated caput violentius, disruptis eo impetu meningibus, laxataque cerebri compaginatione, nonnulli interierunt, ut apud *Famianum Stradam in prolus. Academicis* pistor ille Subutranus, qui cum vigesies quater sternutasset continuè, succedens proximè sternutamentum vigesimum quintum exitio fuit, disruptis arteriis, & membranis cerebrum circumcingentibus. Non ignoro inter medicinæ tutamina ptarmica recenferi, frustra que disputat Neander an sternutamentum cerebro possit prodesse, cum quos natura molitur motus, sui exonerandi causa, illi sint etiam à medicina imitandi.

Peruani, Virginiani, Floridanique crebris choreis saltationibusque sacris defessi in Deorum suorum festivitibus, imitaturi eum morem quo homines immolantur, quasi se se singuli ea ratione mactarent, exactis per tripudia viribus (quod hostiis humanis moris est) attrahunt naribus tabacū, ore absorbent, dentibus masticant, succū bibunt & naso trahunt, quare illius herbæ virtute inebriante concidunt veluti mortui, & quinque circiter horis somno, & temulentia sepulti jacent; dum tandem reparatis omnino

144 EXERCITATIO VIII.

omnino viribus resurgant: tantaque ipsis est in tabaci usu voluptas, ut sæpius eo nomine vapulent à Dominis servi, qui diligenter tabacum exquirunt, ut adimant defidiosæ voluptatis occasionem.

Multi recto ejus usu primò, deinde facta consuetudine, postea contracto habitu, tantam hujus pulveris vim absumunt, ut hominem noverim qui die unica pulveris tabaci optimi unc. iiij. naso suo perdiderit. Aliis nulla necessitas sed imitatio; quæ autoritate trahitur, ad eam rapiuntur labem: nullum enim potentius vinculum hominem ligat quam exemplum, & autoritas. Nonnullis quod ad eos accedant quibus arridet, seque possunt in exigua re ostendere liberales, occasio utendi fuit. Quibusdam adorantur in Principibus viris errata, quæ quod à plebis absint consuetudine, delicatiora & decora videntur.

§. 2. *Cur tabaci pulvis excitet insolitis sternutamentum, assuetos autem non moveat.*

Respondeo ad hoc quæsitum duobus verbis, quia sternutatio fit ob irritationem

tionem virtutis expultricis, irritatio ob molestiam, molestia ex inassuetudine, quod enim consuetum est molestum non est, nam naturale molestia caret, consuetudo autem est altera natura, ergo à primo ad ultimum ab assuetis non debet fieri passio: secundò, quia frequentì huius pulveris usu siccatur, induratur, callumque contrahit nasus interior, unde acedinem illam nullo modo percipit; qui autem non assueverunt, contrarium patiuntur.

§. 3. *Quid fiat de tanta pulveris copia
quæ à quibusdam absumitur.*

R Espondeo tribus viis deperdi: I. potissima pars illius pulveris iterum regeritur naso, si enim se se emungunt, pulvere fædant linteolum. II. alia pars expuitur, transit enim per nasi meatum usque ad palatum, unde cum pituita regeritur. III. nonnunquam adhæret interiori palato, & ossis ethmodis meatus subit, ibique hæret aliquamdiù dum vel absumatur à nativo calore, vel sponte concidat, sive in ventriculum delabente pituita, sive in alias partes.

§. 4. *Quid damni aut utilitatis afferat pulveris tabaci usus?*

Certum est 1. imitatricem naturæ medicinam, ut ait *Hipp.* proximis facilioribusque viis ad corporis partes expurgandas uti debere, quare cum proximum cerebri emunctorium sit nasus, ea via commodè medicamenta derivantur.

Certum est 2. nonnunquam non cerebrum modo, verum etiam nasum ipsum processusque mamillares esse nimis humidos, unde nec odores percipiunt, nec ipsis à putredine satis est cautum; quare tabaci pulverem opportunè exhibitum in istis casibus non condemnatio. Quæ præmissa volui, quia viri in re medica magni nominis aliqui, omnem omnino tabacini pulveris usum condemnant.

Cujus tamen usus moderati sex sunt utilitates. 1. major oculorum puritas, nam facit exsiccans pulvis ne morbis à pituita infestentur, quod autem magnum sit nasi palati oculorumque consensuum & consensus, egregiè sua experientia probavit Gulielmus de Mera, in
stillata

stillata enim oculo aloes gutta saporem paulò post percepit in palato.

2. Caput in serenitate conservat, pituita mucoque exactis.
3. Prudentiam siccitate inducta accuit.
4. Odoratus perfectioni sæpissimè confert.
5. Nasum ab fæatore, polypo aliisque morbis frigidis præservat.
6. Valet multum contra frequentiores spuendi consuetudinem quam Græci *πτοαλισμὸν* vocant.

Hæ tamen multo gravioribus incommodis utilitates rependuntur, quibus inconsideratè, & intemperanter adhibetur. Plus unum incommodum affert doloris, quam mille commoda voluptatis, adeò fumus proni ad doloris amplexus.

Primum incommodum est odoratus abolitio, membranarumque nervique odorarorij exsiccatio, processuum mammillarum tabes, ut probavimus. §. 15. Exercit. 6.

Secundò, inducta cerebro intemperies, quæ memoriam labefactat.

Tertiò, operantur in medicina isti, quando quiescere licet, quod furoris genus appellat Celsus.

Quartò, attrahunt à ventriculo ad cerebrum humores pravy, immoderateque cerebri exsiccatione aliqui vix sibi satis constant.

Quintò, senium mortemque accelerant adventitia siccitate, humido radicali infesta.

Sextò, febribus acutis magis obnoxij redduntur, itemque deliriis, & phrenitidi.

Septimò, vidi non neminem cui infanus hujus pulveris usus crystallinum corrugaverat humorem, vnde & fluitantia cernebat obiecta.

Octavò, durior auditus fit iis, qui parvum caput sortiti sunt, tinnitusque aurium cuiquam contigit effrænato hujus pulveris usu.

Sic sunt comparata optima quævis, ut in eorum usu moderato, bonitatis maxima pars sita sit. In aurea mediocritate stat rerum omnium præteritum, præstat tamen in medicamentorum usu infra subsistere, quam limites transgredi. *Cavendum inquit Celsus l. 1. c. 1. ne in secunda valetudine adversæ præsidia consumentur, μηδὲν ἀγὰρ.*

§. 5. *Legitimus tabaci pulveris usus
in errhino, & ptarmico.*

C Anon universalis. Pulvis tabaci ejusque usus circumscribitur, primò ratione electionis, secundò ratione præparationis, tertiò quantitatis, quartò frequentix, quintò temporis, sextò personarum, seu temperamentorum: de quibus figillatim regulas præscribemus, quas si aliquis fervet, utilem experietur pulverem; si negligat, incommoda sentiet; sed ut non omnibus utilitas eadem, ita neque eadem incommoda, sed singulis sua, unum vel plura.

Regula prima. In electione tabaci utantur potius nostrate quam Indico, ob rationes adductas Exercit. 5. §. 5. ubi de tabaci sophisticatione egimus, ostendimusque ejus vim genuinam adventitiis multis alterari, & corrumpi, ut Exercit. ult. §. ultimo iterum suadetur.

Regula secunda. Pulvis sit minutissimè contritus, & si opus sit pluribus aliis rebus alteratus, ut pulvere eufrasix &c. quo minutior est eo acrior, nam inter tot dotes quibus tabacum præditum est, vix ullā aliam quam acrimonix stimulū

150 EXERCITATIO VIII.

promit, quo nares vellicat; si tamen altius ad cerebrum trahatur, fortassis ob moram qualitates alias ope caloris nativi poterit exerere; at ex facilius exeruntur cum ad minutissimam divisionem venit. Componitur autem varijs rebus, primo quidem redditur odoratum moscho, rosis, jasmino, zibetta, aliisque admixtis, five admisceantur hæc corpora, five arte chymica extractis jasmini, rosarum, aliisque folia tabaci pulvisque saturentur, siccenturque iterum.

Sennertus *l. 5. p. 3. s. 3. c. 30. Inst.* ptarmicon habet ex tabaco compositum quod ibi vide: ego, cui tanta mixtura non placet, sic potius componerem, simpliciora enim medicamenta sunt meliora ex Avic.

℞. Floris tabaci, fl. eufrasia, & betonica ana. q. s. fiat pulvis: odorata enim ut moschus, ambra, &c. caput replent, tantum abest ut ei exonerando prosint. Itidem confici posset aliud errhinum generosius frigido cerebro amicum: mudentur suis venis folia, & horum

℞. Fol. tabaci unc. j.

Florum, & seminum majoranae drac. ij.

Stoechad arabicae drac. iij.

Fiat pulvis secundum artem.

℞. Hujus

DE TABACO. 154

2. Hujus pulveris unc. i. ℥. tantundem enim fere fiet, quia ut dixi mundata sunt suis venis, & costis folia.

Essentiæ rorismarini guttas iv.

Essentiæ stœchados scrup. j.

Misce, ferventur in vase bene obturato per diem unum, deinde reponantur in vase sigillato, & fiat exsiccatio in cineribus, hujus pulveris dosis est unum granum pro capitis corroboratione, & sternutamento.

Sin autem in soporosis affectibus natura excitanda sit, vehementiora licebit admiscere, ut *elleborum, euphorbium, hiera diacolocynthidos*, & quæ propter effrænatam vim solis apoplecticis insufflantur. Mitiora sunt *hiera, radix pyrethri, cyclamen, zingiber, saponaria, piper, caryophylli, cubebæ; Semen staphisagriæ, cumini, enulæ, nasturtij, sinapi: fl. ptarmicæ &c.*

Regul. III. Mundo corpore jejunos homo non improspere usus valetudine exonerando capiti pulveris unum; aut alterum granum ex utraque nare sumat.

Regul. IV. tunc magis hoc utendum pulvere cum majores sunt in pituita mutationes, quales sunt in prima &

152 EXERCITATIO VI.

tertia lunæ quadratura.

Regula V. Aliis Lunæ phasibus abstinendum, sed præsertim cum orbem implevit, quia tunc impactior est magisque resistens excretioni pituita, & in profundiores corporis sinus recessit.

Regula VI. abstinendum cum cerebrum se per nares sua sponte exonerat, quia in suis motibus non est turbanda natura, cerebro item incalcescente ob inflammationis periculum; neque adhibendum in oculorum morbis calidis, ne major concitetur fluxio, ductis ad partem affectam humoribus, neque ubi nares hæmorrhagia tentantur, quia eam magis irritat, neque ubi in naribus erit ulcus, quia vexabit, nec siccabit; præstat autem in eo casu succum trahere ob uniformem expansionem; aliqui tamen contrarium suadent.

Regula VII. Noxius est usus statim à cibo, aut dum noctu cubitum itur, ob attractum à ventriculo excrementum, motosque sursum ad caput humores, qui potius deorsum essent cogendi.

Regula VIII. calidiori ficciorique cerebro abstineant, at contra uti commodè poterunt pituitosi.

Regula IX. Dandum est aliquid consuetudini, vnde & iis, qui ita assueverunt

runt huic pulveri, frequentius in die utantur, author effem coercerent se intra moderatiores limites, & semel in die tantum jejuni adhiberent: quod si gravior sit ea abstinencia,umat ter de die, mane jejuni, iterum jejuni ante cibum, & ante cœnam.

Regula X. Quibus hic pulvis est inassuetus, & caput plurimo humore grave est, nisi facta universali curatione abstineant, ne motu horum humorum importuno gravem inducant destillationem. Robusta natura errata vel tolerat, vel vincit:

Quæres, an tabaci pulvis sit reponendus in ptarmicorum violentorum classe? Resp. non esse violentum, quia nullam habet malignitatem, imò si cui exhibitum esset ex helleboro ptarmicon, oportet pro antidoto errhinum subdere ex tabaco, infusato per nares pulvere.

EXERCITATIO IX.

De foliorum Tabaci masticatione.

U Sus est celeberrimus tabaci, quem dicunt vulgo *assumere folia*, quæ ore.

154 EXERCITATIO IX.

ore detineant, vel mastigent, aut proliciendæ ex cerebro, & ventriculo pituitæ, aut sublevandæ fami sitique. Ubi quatuor veniunt examinanda. Primò, cur folia tabaci ore detenta famem & sitim sedent, itemque fumus? Secundò, cur aquas è capite & ventriculo educant? Tertiò, quisnam sit usus foliorum legitimus? 4. quid conferant ad podagram tabaci folia masticata?

§. I. *Cur folia fumusque tabaci sitim,
& famem sedent?*

Miraculo proximum est quod de tabaco in hoc famem sitimque sedandi affectu recensetur à *Monarde, Lopez de Gomara, Oviedo, Benzone, Dalechampio, & aliis*: idque admirationem superat quod absque cibo & potu alacres, & laboribus reddat aptissimos. Militibus castrensi que lixarum turbæ in Europa, imo & in voracioribus Europæ populis notissimum est, triduanam expeditionem nullo incommodo absque potu ciboque obiri posse, dummodo tabacum adsit unicuique, sive illud fumo, sive trochiscis habeatur assumptum. At nobis pariter ut Indis non adeò feliciter succedit hæc virium reparatio, sitis famisque

misque abolitio, quia nostrum tabacum imbecillius, & discrepat præparandi ratio; quamvis in obsidione Valentiaë anno 1636. miles fuerit qui hebdomadariam sustinuerit inediam, globulis tabaci vires belli laboribus aptas conservans. Indi autem cochlearum quarundam testas comminuunt teruntque calcis modo, hujus & foliorum accipiunt partes æquas usquedum massa fiat, quam in pillulas ciceri æquales dispescunt, umbraque ficcatas reponunt ad usum. Iter per deserta loca; cibi indiga facturi, assumunt aliquot ex his pillulis, harum unam inter labrum inferius dentiumque seriem reponunt, ejus succum assidue sorbendo: absumptâ primâ secundam tertiamque reponunt donec iter quatri-duo confecerint, quo tempore nec siti nec fame, imo nec lassitudine per vias difficillimas tentantur. Peruviani tamen meris tabaci foliis utuntur ex *Lopez de Gomara*. Idem expertos se beneficium à tabaci fumo retulerunt mihi milites fide digni, qui unica tabaci uncia biduum absque potu ciboque, imo & absque horum desiderio transegerant.

Notum est quod de Coca scribunt rei naturalis historici, eo pene usu quo tabacum ad fitis famisque sedationem

156 EXERCITATIO IX.

inservire, ut testantur, Monardes, Benzo, & Dalechampius *lib. 18. cap. 155*. Quare miror summo opere Joannem Jonstonum *Taumatographiæ naturalis authorem* scripsisse *class. 5. cap. 42. ex Neandri* quem citat testimonio, tabacum esse sitiferum; debuerat enim ille collectaneorum scriptor non in subsecundis derivatisque longius rivis hære, sed digitum intendere ad fontium capita; Quorum autoritate experientiaque satis refelli puto ipsummet Neandrum, qui sitiferum tabacum dixit ut probaret esse calidum, *Tabacologiæ pag. 17.* quamvis enim pituitam evacuet, attamen multa humiditate palatum propriam sitis sedem gutturque diluit. *Gal. com. in aph. 19. s. 4. ait pituitam purgatam non facere sitim*, quare certis populorum experimentis totque autorum fide, tabaco famem sitimque sedari, quod sibi parum in ea re consentiens confitetur etiam Neander ex *Monarde pag. 34.* Causa illius rei investiganda, quam non adæquatam assignavit Neander *pag. 35.* Ad hanc itaque materiam effingendam,

Annoto primò, corpus nostrum in perpetuo esse fluxu, continuoq; aliquid ejus dissipari absumique, unde alimentis

tis indiget, quæ si desint, septimo die hominem mori pronuntiavit noster legislator libro *Θεογ. 2.*, subscript Macrobius *l. in somn. Scipionis cap. 6.* Plinius *l. 11. c. 24.* undecim dies assignat. Illum autem fluxum, vel *ἀπορροια* effluvium, dissipationem, miasma, difflationem, dispersionem particularum omnimodam, non in homine modo agnoscimus cum doctissimo Sanctorio *libro integro aphoris. stat. med.* verum etiam in omnibus mixtis celebravit disertis verbis philosophus poeta Lucretius.

*Vsque adeo omnibus ab rebus res quæque
fluenter
Fertur, & in cunctas dimittitur undique
partes
Nec mora, nec requies inter datur ulla flui
endi.*

Annoto secundò, tabaco prolici pituita, qua ad ventriculum devoluta, calor nativus circa illam excoquendam & dissipandam distinetur, unde qui magis abundant pituita, ii faciliùs cibo potuque abstinent, ut senes, de quibus *hipp. aph. 13. s. 1. senes facillimè jejunium ferunt, quia pituita abundant excrementitia.* Revera si prodigiosas mirabilis inediae historias recolamus, videbimus in feminis

158 EXERCITATIO IX.

potius quam viris contigisse, *mulier enim dicta est quasi mollior, & humidior*, cujus scilicet corporis constitutio ex pituita prædominante coalescit. Vide diversas ea de re historias apud *Sennertum lib. 3. præst. p. 1. s. 2. c. 2. Io. Ionslonum Taumatograph. class. 10. c. 2. art. 7. Franciscum Citesium opus. de abstinentie Consolentanea*; *Fortunium Licetum opere singulari de iis, qui diu sine alimento vivunt*; *Marcellum Donatum de medica hist. mirabili l. 4. c. 12. qui omnium curiositatem vicit.* Vidi ego rusticam in Gratianopolitano agro, quæ vix quindecim dierum spatio cogebatur semel ad cibum, erat ore tristi, cute pallida squalidaque ut aruisse videretur, (hinc exigua fuit ventilatio caloris, partiumque dissipatio) prono capite, oculis macilentis, & retusis, eoque habitu ut fatua videretur. His ita annotatis,

Dico primò. *Tabacum non ideo famen siimque sedat, quod pituita ad ventriculum prolicita detineat calorem nativum, aut ea alimenti loco sit.* Hæc conclusio est contra Neandrum Tabacol. p. 35. qui ita loquitur, *assidua trochiscorum masticatione pituitosos è cerebro humores elicientes, quos succi melioris penuria in suum nutritum con-*

convertit ventriculus. Deinde varias subdit historias, quæ nihil faciunt ad rem, cardo enim difficultatis non in eo est ut probet dari alimentum vaporosum, quod clarissimè admittunt omnes, & expressè *Valesius lib. 1. de method. medendi,* ubi dividit alimentum in solidum, liquidum, & vaporosum, ut adductis à Neandro historiis benè confirmatur; sed debuerat probare pituitam excrementitiâ qualis à tabaco prolicitur è cerebri ventriculis, posse in alimentum converti, deinde hanc pituitam satis esse copiosam, ut quatruiduano jejunio per labores & corporis exercitia exacto sufficeret integris viribus conservandis. Dum hæc scriberem, narravit mihi ex discipulis meis unus, anno 1646. Novariæ contigisse rem satis stupendam. *Aegrotavit ancilla mediæ ætatis temperamentique ex sanguine & melancholia subdominante; nullo cibo potuque per octiduum integrum usa est, imò ne medicamento quidem, exacto octiduo surrexit sana integrisque viribus, ut nunquam ægrotasse videretur, at facilius fuit in lecto jacenti spiritum effluvi-um continuisse, quam per exercitia duriora; plus enim virium deterit labor unius diei, quam duorum dierum quies,* deinde

deinde somnus ei fuit pro alimento, & menstruorum detentus sanguis. Nunc autem adversus Neandrum duo mihi sunt probanda: primum, quidem, pituita non converti in alimentum; secundum, etiam dato, quod convertatur, viribus quatrduo conservandis non sufficere ætati juvenili virilique per labores duos agitatae.

I. Partes excrementitiæ corporis non alunt, sed excerni debent, pituita autem ab aliorum humorum massa separata est excrementum, ergo dissipari debet, non autem in alimentum converti: Quamvis enim *Gal. in lib. Hipp. de vict. rat. in morb. acut. comm. 2. num. 30.* neget bilem & melancholiam nutrire, concedaturque de pituita, intelligendus tamen est de pituita naturali, non autem de p. n. & excrementitia, qualis educitur medicamentis. Pituitosis quidem rariùs assumendus cibus, unde Dictator noster Hipp. illis sufficere si semel de die comedant, pronuntiavit, sed quatrduana brebomadæque unius inedia, quo pacto absque virium jactura stare potest?

II. Iti demonstrationi si adducas subterfugium, immixtam tabaci succo pituitam acquirere consistentiam alicujus

jus mixti, cujus ratione evacat alimentosa, nequaquam difficultatem eludes.

Si enim tantum pituitæ quantum in capite reperitur congeras, non æquabit mole sua unc. vj. aquæ, nam humores in corpore humano, siue sint potentia, siue actu in venis, ita compensantur in temperamento ad justitiam, ut sint sanguinis partes 1000., pituitæ partes 100., bilis partes 10., melancholiæ pars. 1.

Sint ergo in corpore humano ad justitiam temperato

Sangu. sicil. 1000 vel libræ xx. & unc. x.

Pituitæ sicil. 100 vel l. ij. un. j. aut un 25.

Bilis sicil. 10 hoc est unc. ij. sem.

Melan. sicilicus 1 vel drachmæ ij.

Quæ proportio confirmari potest elementorum analogia, & coctionum ratione. Quid amabo pituitæ unc. 6. conferre possunt nutritionis, etiam si perdicum expressum essent, præsertim in tot laboribus absque alio potu; ergo ratio, quam assignavit Neander, non est adæquata. Inedia quidem, pituitæ copioso affluxu tolerata, licet sitis famisque stimulos contemnat, virium tamen conjuncta est prostrationi ob partium solidarum exinanitionem, spiritusque animalis inopiam.

Dico

Dico secundò, *tabaci fumus, aut folia non ideo famem sitimque sedant, quod sit in tabaco sufficientis alimenti portio.*

Primo enim tabacum non est alimentum, cum sit medicamentum purgans, deinde si esset sufficiens alimentum, non triduo tantum, verum & trimestri jejunio sufficeret, atqui post quatuor dies necesse est Indis adesse alimentum copiosum, & quidam Europæi milites post aliquot dierum expeditionem solo tabaco transactam amplis poculis se reficiunt, ut ancilla Novariensis sincero appetitu avidoque cibum copiosum sumpsit post octiduanam inediam; dissipata enim pituita ventriculus acutius appetit, melius retinet, celerius concoquit.

Dico tertio, *tabaco famem sitimque sedari, quod spiritus animalis qui motui inservit, lentior fiat, & fortioris compaginationis, unde & tardius diffilatur & evanescit.*

Ratio est, quia ubi integræ sunt vires, ibi spiritum animale vitalemque florere necesse est; atqui triduo jejunio necessario dissiparetur si fieret solitum spirituum effluvium, eaque deperditio, qua quotidie velut aquæ dilabimur; ergo
cam

eam lentè fieri sequitur. Si enim tardius effluat spiritus; manentibus viribus inculpatoque animali motu, diu poterit quispiam absque cibo vegetis esse muscularis; at amicissimum nervis spirituique animali tabacum supra diximus, illàque sympathià, quam cum spiritibus habet, fit ut diutius eos conservet puros & sinceros. Enimverò si rectè statum istius quæstionis perpendimus, non aliud problema quam illud præponi debet philosophanti.

Cur iis qui tabaci pillulas delibant & exsugunt, aut utuntur fumo, parum interierit spiritus animalis vitalisque? Resp. itaque ex §. 5. exercit. 3. Tabaco vires esse alexipharmacicas, cordi amicas, insitam cum spiritu animali concordiae vim, qua illum ut confederatum fovet conservatque, quo diù manente illibato vegetoque parum sollicitatur cor ad id ut vitalem spiritum subministret; corde feriato nihil negotii est in hepate ad sanguinem conficiendum, hepate non stimulado vi attractrice venarum, neque ipsum venis mesaraicis vellicat intestina, intestina nullum appetitus stimulum refundunt ventriculo, ventriculi autem calor exigua, quæ absorbetur pituita, occupatus dispescit tabaci vim, quæ ad cerebrum.

cerebrum delata spiritus animales reddit fortiores, unde & eorum corruptio difficilior, diffusio lentior, ususque diuturnior: at cum status hic sit aliquatenus violentus, triduo tantum quatruiduoque durat, deinde cibo potuque reficiendi sunt. *vide exercit. 6. §. 9.*

§. 2. Cur folia tabaci ore detenta masticatave aquas & pituitam è capite, thorace, ventriculo educant per sputa.

CVM hoc problema fere solutum sit *exercit. 6. §. 8.* breviter me expediam: addamque tabaco insitam esse vim contra pectoris morbos à pituita ortos efficacem, atque ex hac quam cum pectore, capite, ventriculoque habet sympathia, illuc vires suas derivat: cum autem ex his omnibus partibus aquositates ad os diluendum gemment, iis attrahendis plurimum compendii affert tabacum, acrimonia, siccitate, & virtute phlegmagoga, qua humorem illum sibi familiarem trahit, sicuti plantis in terra alimentum proportionatum sugere contingit, ex Hipp. *l. de veteri med.* cæteras causas adduxi *§. 8. exc. 6.*

§. 3. V-

§. 3. *Vsus foliorum tabaci legitimus.*

1. SI cui rerum penuria sit, aliquot folia tabaci secum habeat, quæ ad fitis famisque sedationem mastificentur, & vires foveant,

2. Post noctes serenas sub dio traductas sequenti mane possunt folia fumi vindicando à morbis frigidis corpori.

3. Si quibus molestæ sint capitis fluxiones, stantibus viribus, sinceris utantur foliis, sin verò delicatiori sint habitudine, vel Deo facturi, unam ex his tabellis in ore sinant colliquari, expuendo dum tota sit absumpta.

℞. Succ. tab. vel pul. unc. iiij.

Confer. majoranæ

Conf. ros. ana. unc. ij.

Cum sacch. fiât tabellæ unius 3. pro dosi.

4. Damnanda, & inutilis vitanda consuetudo.

5. Folia variè contemperari poterunt pro raucedine, tussi, asthmate, voce imminuta. dyspnæa, capitis gravedine, dentium dolore à causa frigida, catharro in maxillam, humeros &c.

℞. Succ. glycyrrhizæ concreti.

Succi tabaci purioris ana. unc. j.

Conf. rorismarini unc. vj.

Gummi tragacanthæ unc. sem.

Man

166 EXERCITATIO IX.

Mannæ q. f.

Fiat electuarium. dosis à 3. j. ad 3 ij.

6. Tempus opportunum est matutinum
servatis servandis.

7. Detenta ore folia alvum nonnullis ci-
ent, vomitum excitant, capitis agitatio-
nem & faucium asperitates inassuetis re-
linquunt.

§. 4. *Quid virium contra arthritidem
seu podagram tabaci folia
obtineant?*

HVic quæstioni ansam dederunt Ægi-
dus Everartus Antverpianus, Dale-
champus, aliiq; qui ex aliorum fide scri-
bunt. Everartus quidem in commen-
tariolo, *Sunt* (inquit) *qui tabaci folia sin-*
gulis diebus mane à jejunis mandi jubeant,
ut podagræ doloribus liberentur, quod mul-
tam pituitam in os proliciat, inque partes
inferiores fluere prohibeat: quo fit ut folio-
rum exsiccatorum pulvis præservet à po-
dagra eos, qui per circuitus doloribus pe-
dum vexantur, si ipso peti foliorum exsic-
catorum pulvere in utramque narem in-
jecto usi fuerint; similiter, quoniam poda-
gra cruciantur, sumpto instar errhini pul-
vere, dolorem remisfiorem morbi que decre-
tionem

tionem manifestè sentient, donec vicissitudine temporis sæpissimè illo utendo liberentur. Dalech. l. 18. c. 128. Sunt qui ejus folia singulis diebus mane à jejunis mandijubeant, ut podagra liberentur, quoniam multam pituitam in os attrahunt, eamque in partes inferiores defluere prohibent.

At cum isti non ausi fuerint id ex se asserere, vel autorem producere, qui honestè nominari posset, res ob promissi ingentis speique non spernendæ ostentationem, medicinæ statera videtur examinenda. Itaque

Suppono primò, principales arthritidis causas varias esse posse, quibusdam enim à semine derivatur morbus, ex Cælio c. 2. l. 5. Chron. & à parentibus ad filios maligna naturæ legislatione transit.

Et patrum in natos abeunt cum semine morbi.

Aliis à Venere intempestiva corporis compagem laxante, & calori substituentefluxiones, vino immoderatus epoto humores ferofos generante: hinc proverbium.

Ex Venere, & Baccho nata fuit podagra.

Quacunque autem corporis parte carnicinam exerceat, à tribus causis immediatis generatur, imbecillitate articulorum,

168 EXERCITATIO IX.

lorum, & humorum affluxu, ex Paulo cap. 78. lib. 3. & laxatione meatuum quæ fluxionem juvat, ex Avicenna *Fen.* 22. l. 3.

Suppono secundò in arthritide concurrere humorem, qui certa quantitate congestus se se in articulorum laxatos sinus per osium, medullæ, & periostei meatus exonerat, sive à temporum mutatione, & stellarum afflatu moveatur, sive proprio pondere laceffat naturam, quæ illum qua data porta extrudit. Ad sanationis itaque methodum duplex insurgit indicatio, altera qua humoris generatio prohibeatur, altera qua corroborantur firmanenturque articulationes, & nervorum osiumque meatus minus pateant.

Primæ indicationi ire obviam difficile est, quia corporis habitudo delicatior, & vix extortum ab ægris obsequium, voluptatisque cultus, ad medicinæ opprobrium plerisque delusit, hinc vulgata illa deridentis medicos Podagræ persona, & podagræ encomium, quod Cardanus juniori calamo exegit, hinc extructum ab ingeniosissimo pessimoque Luciano theatrum, & triumphali habitu devecta à subjugalibus Galeno, Hippocratéque Arthritis.

Secunda

Secunda indicatio majores habet difficultates, quia accedit ad morbum conformationis, deinde absque prima, frustra secundæ providetur.

Suppono tertio, licet in mea sententia nullus omnino morbus sit incurabilis absolutè, præsertim ex iis qui pendent ab humoribus, tamen aliqui ita rarò curantur ob nostram ignorantiam, ut eorum profligationem promittere multæ temeritati sit conjunctum. Et plerunque audaces illi qui fucatis rationibus viros adduxerunt non ignobiles, ut sibi suam sanitatem committerent, adhibitis remediis compluribus, id effecerunt, ut exasperatus dolor, & lapidescens in articulorum commissuris succus eorum corpora perpetuo lectulo affigeret, qui periodis cæteroqui non atrocibus Dæ Podagræ bis in anno litare cogebantur: quod magno suo malo expertus est Comes Elkembergius, & qui Paracelso se se commiserant antea Germaniæ proceres, teste Sennert. in cons. & diff. chym. cum Galen. & Arist. Rationem quare curationem non admittat, docet Galenus l. 20. secund. loc. ob crassitiem materiæ, & caloris immunitationem in extremis refrigeratis. Ischiadem ob profundiorē situm curatu difficilem censuit Avicenna. quibus ita suppositis, H

170 EXERCITATIO IX.

Dico primò, *Tabacum intus sumptum quocunque modo non potest sanare podagram*; Ut enim sanetur morbus, tollenda est causa, tabacum autem tanta non est vi, ut ad articulationes usque porrigatur, juncturasque expurget, sed tantum in prima & secunda corporis regione hæret: ergo podagræ causas non aufert.

Dico secundò, tabacum potest præservare ab arthritide, & ejus quæ medellam admittit promovere curationem, si quæ autem medicos temporis præscriptione diuturna spernit, à tabaci recto usu accessiones habebit breviores mitioresque.

Hæc assertio probatur, primò experientia multorum clarissimorum virorum mihi que optimè notorum, qui masticatis detentisque ore jejuno tabaci foliis non leve percipiunt commodum. Quod autem tabacum præservare possit, conjectura tantum est, neque enim ullus potest certo asserere vi alicujus medicamenti præservari se; sed in remediis prophylacticis ob multipliciter complicatarum sibi invicem causarum persæpè fortuito judicamus, quæ causarum diversitas, & ignoti reconditæ naturæ cursus medicinam & astrologiam conjecturales reddunt.

Ratio

Ratio prima reliquæ propositionis elicitur ex Fernel. lib. 6. cap. 18. ubi ille sic ait, *Neque enim humor hic continens arthritidis causa tam varius atque dicitur existit, nec enim biliosus, aut melancholicus vel sanguineus unquam est, sed omnino vel pituitosus vel serosus, perperamque arthritidis differentia ex humoris genere statui solent, ut alia calida, alia frigida sit, sed omnis frigida, & ex humore frigido genita.* Cum autem paulatim cumuletur, sensimque effluat, neque præcipiti cursu in ossium compages ruat, sed potius obstinata naturæ concoctricis & distributricis molitione meatibus longis illuc derivetur, dicendum est, intercipi posse serositatem, discutique pituitam, quod quàm commodè fiet si aliquando æger jejunos vel utatur sirupo, vel folium mastice ciceris magnitudine complicatum, ad avertendum pravum pituitæ cursum, deducendamque ad os serositatem. Atque hæc ratio satis est firma si corporis œconomia virtutisque distributricis momenta bene perpendantur, & habeatur id pro oraculo, *pituitæ metropolim esse cerebrum, ex Hipp. l. de glandulis.* At cerebrum tabaco exoncratur.

Ratio secunda est, quia ex capite defluit in articulos pituita, ex eodem Fer-

nel. loc. cit. ergo exsiccat cerebro æger arthritide nequaquam vexabitur, præpedito illo aversoque humorum frigidorum in articulationes decubitu.

Dico tertio, *tabacinum oleum aut tabaci folia articulorum commissuris applicata dolorem non sedare, sed tamen discutiendi exsiccandi que vim habere* : hujus conclusionis prima pars manifesta est, quia tabacum nullam habet vim anodynam, aut narcoticam sive stupefacientem; II. autem pars à vi trahente & siccante tabaci extra dubium est, quia tabacum insigniter exsiccat. Utinam balnea ex tabaco topicaque alia experti essent quibus experieundi fuit occasio, in arthritide enim rara habemus experimenta ob magnatum divitumque peculiarem affectionem, podagra enim, ut ait apologus, in palatijs habitat; in vilibus autem mappalibus, ubi degunt fortioris temperamenti spernenda capita, experientiæ sunt ineundæ.

Nulla tamen periculo folia tabaci ore detinebit æger, hic enim fumus in eo casu, ut sin minus medicamenta proderunt, certè non nocebunt : Remedij facilitas quæ spem tantam secum vehit, ad tentamenta invitat : probabile quoque

que est utiliter admoveri partibus affectis oleum tabaci foliaque, quia habent vim penetrantem, discutientem, adstringentem, exsiccantem; calorem augent nativum, spiritum purificant, ejus activitatem acuunt, insitaque vi pituitam serososque humores citò & suaviter expellunt. De balneo dicemus Exercit. 12. §. 2.

Hic autem corollarij loco faciam digressionem non inutilem arthriticis, ut iis vel levandis vel præservandis aliquid profim, ut cum non possimus promittere illius morbi curationem, saltem ejus mitigationem promoveamus.

Consuluit me Illustrissimus Comes NN. de sua podagra, ei author fui, juberet ali meris falicum foliis capras aliquot, ut eorum lacte conficeret serum, quod distillatum, & benè asservatum septem, & octo mensibus sincerum esse potest, vnde & toti pene anno hac ratione possumus de sero providere: Mensibus singulis sumat sexta, septima, & octava die Lunæ, five circa primam Lunæ quadraturam, sexta die unc. xij. septima unc. xvi. octava l. ij. : deinde diebus singulis per hyemem utatur hac conserva ore detinenda exonerando capiti.

174 EXERCITATIO. IX.

℞. Succī tabacini p. ij.

Succī rosmarini partem j.

Sacch. q. s. fiat conserva dosīs 3. j.

Æstate autem, vel si quando nimio urgeretur calore, hanc sumat confectio-

℞. Succī tabacini

Succī rosarum

Violarum ana. partem j. sacch. q. s.
fiat conserva, quæ ore detineatur.

Rationes, quæ me adduxerunt, ut illi hoc suaderem, prima fuit, rationibus, experientiis & autoritate commendatissimus arthriticis feri lactis caprini usus. Secunda, quia salix, quæ necessario alimenti commercio proprietatibus suis lac imbuet, habet vim exsiccantem, adstringentem, & podagricis commendatur à Dioscor. Tertiò, præscribo primam lunæ quadraturam, quia in illa phasi maximè cientur ad exteriores partes humores pituitosi Vigente autem Canicula abstineat: at si major purgandi urgeat necessitas, sumat aliud medicamentum purgans pro fidi medici consilio.

Conservam autem roremarimo immiscui, quia illi perutilis est rosmarini usus, præterea capite est satis frigidus, humidissimo, & grandi. At cum, ut
dixit

dixit Hipp. modica pituita æstate adsit, & calor aeris eam multum exsiccet, idè moderandæ conservæ rosas violasve rorismarini loco præscripsi.

EXERCITATIO X.

De succo tabaci.

IN herbarum succo, ut proprio vehiculo, insita est omnium pene proprietatum vis, ex Theophrast: paranturque succi, teste Sennert. *Inst. l. 5. p. 3. s. 3. c. 4.* ut sint tempore hyberno loco plantarum virentium: Singulari diligentia succus è tabaco policitus expurgandus est, quod per colaturam potius, vel filtrum, aut per insolationem, ut vocant, digestionemque quam albumine ovi faciendum: de hoc itaque succo, dicemus primò de ejus virtute purgante: secundò de usu pro vulneribus & ulceribus: tertio de vi alexipharmatica: quartò cur inebriet.

§. 1. De virtute purganti succi tabacini.

PItuitam, & aquas, siue citrinæ sint siue crudæ, & crassam viscidamque con-

H 4

cre.

176 EXERCITATIO X.

cretionem phlegmatis tabaco educi diximus superius experientiis innumeris edocti : perquisituri verò sumus in præfenti ejus præparationem, dosim, in qua medicamentorum classe sit reponendum, an pituitam vitream possit expungere, qua ratione agat, deque exhibendi cautionibus.

Dico primò: Succus tabaci per digestionem potius, aut ad solis radios in vase bene obturato præparari debet, quam ovi albumine clarificari : debentque fæces ter, aut quater separari. Condemno cum Quercetano *in pharm. dogm. res sit.* succorum clarificationem quæ fit ad ventitio corpore, non autem nativo mixti motu, qui solis radiis disgregantibus heterogenea promovetur, sicuti in digestionem contingit, aut in cineribus, vel in B. M. Succo depurato admiscere saccharum, mel manna erit artificis naturæ corruptiones prævidentis.

Dico secundò, dosis succi est ab drach. j. ad drac. iij. pro ætatum, corporum, & morborum ratione. Scio Dodonæi amicum exhibuisse unc. v. sed id non approbo, imo ℥. iij. abunde sufficisse experientia fumus edocti. Revera cum in Hollandia, & septentrionis populis exhibeant satis frequenter, pro purgante

gante tabaci succum vix unquam transgrediuntur unc. ss. quam cerevisiæ unc. v. distemperant.

Dico tertio, tabacum est in secunda classe phlegmagogorum, non autem in prima quæ continet lenientia, vel tertia quæ complectitur venenosa. Hæc conclusio fuit jam satis probata §. 6. *Exercit.* 3. hic tamen confirmatur.

Illud est medicamentum furens quod longius excedente limites dosi occidit per hypercathartasim, de qua *Hipp. lib. de nat. hum.* qualia sunt colocynthis, scammonium, antimonium &c. atqui tabacum non occidit per hypercathartasim, ut probatur ex Dodonæo, qui hydropico feliciter exhibitus ait unc. iiij. vel v. succi, ergo non est medicamentum tertiæ classis. Infra tamen supraque vehemens sequitur purgatio, quod primæ classi nequaquam convenit, ubi sunt manna, violæ, rosæ &c. adscribendum itaque est secundæ classi cum fena, agarico, polypodio, aliisque, quæ recenset Quercet. pharm. dogm. restit c. 12.

Dico quarto, tabacum pruitam insipidam, falsam, citrinā, viscidam, ferofam, crudam, aquasq; evacuat per vomitū, sputa, mucum, & secessum, proximioribus scilicet omnia viis, vomitu quidem,

178 EXERCITATIO X.

dem, naso, & sputo ventriculum, thoracem, & caput levat; quod autem à venis, hepate, liene, mesenterio prolicit, secesfu expurgat, quia scilicet compendiosissima via agit natura, quæ si quid facere potest per pauciora, pluribus non molitur.

Examinata celeritate qua tabacum incumbentes thoraci ventriculoque pituitosos humores evacuat, vel per vomitum, aut prolicit per sputa, cum ex ægrotis meis duo ad id puncti essent redacti, ut per acutum morbum septimo die crisi infesta catharrus, è capite in thoracem decidens, faceret deploratam affectionem, quam orechmum vocant, cum scilicet à capite veluti à sua metropoli pituita in pulmones tanquam in proprium vas decedit, iique viderentur prognostico relinquendi, nam incipit fere hæc fatalis affectio à media nocte, qua hora pituita solet moveri, & plerique hujuscemodi ægroti occidente sole moriuntur à catharro suffocati, quod ferre non possint alterum pituitæ motum: quod si viribus valeant ad aliam noctem trahunt vitam.

Exhibui primo (Is erat plebeius ex Parochia Sancti Theodori) hanc decoctionem.

℞. Succo

℥ Succitabaci unc. ij.

Vini albi unc. vj. bulliant aliquantulum, tepidum detur alternis horis ad cochlear unum, vel alterum.

Ita non sivismus catharrum coaceruari, sed pro ratione qua decidebat, è capite evomebatur, & expuebatur per os. Ille ergo cum valido esset pulsu, naturaque satis firma, hoc remedio est sanatus; cujus visitationem si mane illo prætermisissē, aut distulissē ad vesperam, actum de illo erat qui nunc optimè valet.

Mulier ex Parochia S. Gervasij cum pariter illa crisi fuisset conflictata, hanc exhibui decoctionem, quod succo caremus.

℥. Foliorum tabaci unc. j. ℥.

Fol. viridium lathyridis seu cataputiæ minoris

quæ legantur omnia vellendo deorsum versus, unc. ℥. vel pugil. j. fiat decoctio in vino albo, exhibeatur singulis horis cochlear unum. Hęc mulier triduo cum illo orechmo colluctata est, diuque non intermissum remedium, nisi quod alternis postea horis dandum præscripsi, & evomuit catharrum omnem, convaluitque: erat mulier ætatis circiter 30. annorum, satis infirmæ

valetudinis, pulsu debili, temperamenti autem ex pituita, & melancholia.

Nota me legisse folia lathyridis deorsum versus radicem, hac enim ratione per superiora, non autem per inferiora evacuat, ut probavi in *disquisitione physico-medica* de lathyride, idemque de laburno à se notatum scripsit Solerius apud Dalechampium l. i. hist. plantarum.

Dices primò, hæc contigisse ob vegetas ægrotantium vires, orechmo nondum benè formato. Respondeo, in omni medicamentorum exhibitione præsupponi naturæ vires, quas antea in aliquibus magnas deprehenderam, qui tamen orechmo sunt suffocati intra horas 12. quod autem orechma non fuerit benè formatum, Respondeo, Medici esse providere ne formetur, hic enim si unquam *Occasio præcepti est. aph. i.*

Dices secundò, vomitum esse nimis violentum. Respondeo, *quid interest, an remedium periculosum sit quando est unicum?* ut ait Celsus: deinde impossibile est eam habere moram, quam requirit egestio per alvum, quæ non fit nisi aliqua in ventriculo concoctione longioris que distributione: homini enim, qui intra horas 12. mori debet, omne momentum prætiosum, & computandum, frustra

strague quisquam per alvum servare
tentaret vel fata differre.

Illi autem ægroti vomitu, & fre-
quenti expuitione fuerunt exonerati,
secutus est somnus, post somnum exo-
nerata alvus utrique, deinde conva-
lescentia secuta, & licet evomuerint pri-
ma aut secunda vice, ipsum remedium
continuatis tamen vicibus profuit, ali-
quid enim remanet, & cum ipso me-
dicamento multa phlegmata semper
ejecta.

Dico quintò, tabacum non expur-
gat pituitam vitream.

Quid sit pituita, quam Proxagoras
proposuit sub nomine vitræ, quamque
Philippus crudam malè appellavit, ex-
plicat Galenus *lib. 2. de diff. feb. c. 6.*
dixitque esse speciem pituitæ, quæ
multum sit tenax & frigida: deinde
ait similiter aciditatem quandam par-
ticipare. *Ibidem ἰσῶς δὲ καὶ τὸ χαλῶδες
φλεγματὸς οἷας μεταχῆ ποιότητος,* quam
sententiam male expressit Leonice-
nus, sic enim dicit, *Forte autem, & vitrea
pituita acidæ qualitatis est particeps,* cum
dicendum esset absolutè, *similiter autem,*
☞

182 EXERCITATIO X.

Et vitrea pituita participat de acida qualitate. hæc verò pituitæ species omnium est tenacissima, crudissima, & quæ vix abradenti cultello cederet, quin aliquid relinqueret sui, sævos autem dolores facit in intestinis, tormina, cæliacumque morbum adeo pertinacem, ut nonnunquam lethalis sit. Quod autem hæc pituitæ species tabaco non cedat, expertus sum in uno atque altero ægroto, qui cæliaco morbo, clysteribus acribus aliisque incidentibus pertinaciter resistenti conflictati: judicavi autem à dolorum ratione, corporis habitudine, humoris pertinacia esse pituitam vitream, quæ id habet supra viscidam, ut acidum quid cruditatemque majorem habeat, & tenacitatem non inferiorem: tabacum autem primariò, & per se purgat aquas, secundò alias pituitæ species si vitream excipias: tamen si tabacum asaro commisceretur contra vitream, aliquid hoc auxilio virium obtineret.

Dico sextò, tabacum absque correctivo non exhibendum, quæ verò sint admiscenda, indicavimus §. 6. exercit. 3. Macis corroborat ventriculum cui molestum est tabacum, idem cariophylli, cinamomum, zingiberisq; aura faciunt, sed mastix, styrax, quod à Gal. 8 simpl. in fluxio-

fluxionibus capitis commendatur, feliciter immisceri potest. Ros marinus, lignum aloes, lignum guajaci, aut lignum sanctum, maximè sunt opportuna. Oximel hispanicum, vinum, cerevisia, aqua. sirupusque de Capil. Ven. betonica, aut pomis fabor vehicula erunt.

Dico septimò: quatuor sunt cautiones advertendæ pro succi tabacini exhibitione. Prima ne detur mulieri gravidæ, ob agitationis periculum. Secunda ne purus unquam detur succus, nisi forte quadrato cuidam rustico duro de robore exciso. Tertia ante humorum præparationem. Quarta habeatur ratio temperamenti ægroti: si. n. sit ficciori biliosoque corpore, felicius alio purgante utetur, nisi forte in casibus pene desperatis. Exempla præscribendi in discipulorum meorum gratiam subiicio.

Pro catharro capitis.

℞. Succi tabacini ʒ. ij.

Pul. styracis flavi, solidi, sinceriq; ʒ. ʒ.

Cum aqua cinamomi q. f. f. p.

Vel ℞. Succi tabaci ʒ. ij.

De coct. betonice, &

Ligni sancti unc. v. f. p.

Pro thorace.

℞. Aq. capill. Ven. unc. iij.

Cinam. scrup. ʒ.

Masticis

184 EXERCITATIO. X.

Masticis gr. viij.

Succi tabaci 3. j.

Fiat digest. per noctem. facta colatura.

Dissolve mannæ unc. ij. f. p.

§. 2. *De succi tabacini usu pro vulneribus, & ulceribus.*

Miram in his efficaciam prædicant omnes authores, & initio quidem tabacum pro vulneribus celebratum ferunt, deinde ad ulcera traductus usus.

Vulneribus autem duplici modo subvenit, primò extrinseca affusione succi in vulnus, secundò exhibita potione vulneraria ex eodem succo, aut spissato diuturna digestionem, vel clarificato, vel aliis rebus commixto. De unguentis dicemus suo loco: potio autem vulneraria ita fit.

℥. Succi tabaci unc. iiij.

Fol. hyperici m. j.

Vini albi tenuis libras viij.

Fiat decoct. ad tertias igne lento,

Facta colatura propinentur ægro
mane unc. v.

Modica tabaci portio admisceri debet, ne quidquam violentius commoveat.

Recentia.

Recentia vulnera nisi sint profundiora, dicunt duobus sanari diebus succo & spissamentis tabaci superimpositis, profundiora abluantur vino, deinde inflammatione sedata, intus & foris succus addatur: Quid ad ulcera etiam inveterata valeat, plurimis experimentis probavit Nicotius.

§. 3. *De alexipharmacica succi tabacini virtute, & quibus venenis sit appropriatus?*

A Mericani Carybes non alio contra venenata hostium tela utuntur antidoto, quam succo tabaci. Illi ad bellum ituri geminas secum deferunt cervorum soleas, quæ illis sunt pro vasis, alteram toxico maligno, alteram peti succo implent: toxicum quidem adeo vehemens est, ut cute aperta sanguineque contacto momento temporis interimat, adhibito verò succo vel pulvere tabaci periculum evadunt. Cujus etiam rei experientiam fecerunt Hispani, qui vulnera maligna sublimato curabant, eoque deficiente (adeò nonnunquam felix est necessitas) à Carybe tabaco uti didicerunt, quo & dolor, & veneni vis sublata.

186 EXERCITATIO X.

At cum siugulis venenis sua respondeant alexipharmaca, non unum tamen veneni genus à tabaco expugnatur, ut recenset Everartus Antverpianus.

Tabacum enim habet vim alexipharmacicam. Primò contra venenum illud Charibum nobis ignotum. Secundò contra helleborum. Tertiò contra opium. Quartò contra mandragoram. Quinto contra initia affectionis luis gallicæ, ita ut impune coeatur.

De veneno Charibum jam supra diximus. Contra helleborum refert Everartus Hispanis venatoribus consuetum fuisse ad feras interimendas helleboro tela inficere, quia præsentissimum est ipsis venenum. Philippus II. Monarcha naturæ vires nunquam non admiratus iussit, caniculam à venatoribus in gutture lædi, & in vulnus immitti helleborum, & paulò post tabaci succum, subinde vulnus componi: canis ille evasit cum omnium stupore, altero cane ex minori vulnere cui tabaci succus defuerat moriente, ad plenum experimentum.

Hellebori malignitati, mandragoræ, papaverisque eadem ratione subvenit, & si experirentur in aliis venenis cephalicis antidotum esset, quia cerebrum à tabaco

tabaco confortatur, & insigni velocitate
 meatus præoccupat, deinde infita vi ad-
 versarium expugnat. Hic autem ado-
 randa naturæ majestas, quæ occultam
 proprietatem in materia utrobique con-
 simili principiisque contrariis abdidit;
 ut ait *Cardanus l. 1. de venenis c. 25*. For-
 ma rerum divinam sapit originem, quæ
 in caligine delitescens humanis sensibus
 non patet: humanæ sapientiæ pars est
 quædam æquo animo nescire velle: op-
 timique philosophi character agnoscere
 aliquid in naturæ arcanis raciocinationi
 non obvium. Nonnulli qui scioli vi-
 dentur, has ocultas qualitates ignoran-
 tiæ asylum, & philosophiæ genuinæ ca-
 tenam laqueumque appellant, verum ut
 ait *Avicenna t. 1. c. 10. de viribus cor-
 dis, non magis scimus cur ignis calefaciat,
 quam cur magnes ferrum trahat*: utro-
 bique enim à forma vis calefaciendi, &
 trahendi profluit: formarum autem ori-
 go, & emanantium ab ipsis qualitatum
 ratio, supra humanam est disquisitionē.

Promisi etiam docere modum qua-
 ratione impune coeatur cum muliere,
 quæ lue venerea, cæteroqui contagiosa
 illa contrectatione inficeret: Scio quid
 de eo argumento dicat Fallopius tract. de
 lue gallica, securiusque est aliquanto lu-
 panar

panar vitare, vetitoque amori resistere, quam tantum subire discrimen; verum ne libidinis sim author, & jam effrænem juventutem videar in malis faciliori via deducere, latino pudori parcens græcè scribam ἀντὶ καὶ μετὰ τὴν ἀφροδίτην Δειτὶ ἔνθα λαίον-τῷ τοῦ παβάκου ὅπως περικλύζειν. Si quid n. puris, vi abstergente & alexi-pharmacica expugnatur: Verum nunc temporis lues illa venerea ita mitescit, ut ex gravissimis illis symptomatis, quæ miseros atrocissimis doloribus vexabant, tria fere tantum supersint, bubones in glandulis pubis, gonorrhœa, & ardor urinæ, tolerabilia & facilia curatu mala, unde in eam venio sententiam, vix ullam post pauca lustra luem veneream superfuturam, vel abscedentibus aliorum stellis, aut diffuso per partes primo illius morbi seminario, nec ita ob sui dispersionem sæviente.

*§. 4. Cur inebriet tabaci succus
copiosè haustus?*

CUM in exercit. 6. §. 4. de fumo tabaci inebriante disputaverimus, illuc lectorem reducens paucis me expedio. Tabacum insita à naturæ arcanis proprietate caput petit, ibi pituitam velut in
sua

sua sede peruestigans errat necessario, & vagatur, hinc mentis agitatio, siue ebrietas à laceffito organo: tum meatibus occupatis sua substantia, & prolicita pituita sensus obsidet, & somnum conciliat.

EXERCITATIO XI.

De formis tabaci præparandi
magis obviis in medicina.

TA-καλέπα-κάλλα, difficilia quæ pulchra ajebat Plato: ego verò in re medica pulchriora existimo remedia, quæ facilia sunt, quia pronior usus majori experientiarum numero extra omnem dubitationis aleam eorum vires ponit: fiderem potius moderatæ diligentiae, quam repetitis longisq; chymicorum curis, quæ arte non raro naturam corrumpunt: licet iis suus sit honos prætiumque eo mirabilius, quod brevissimo volumine expansam per mixta vim rerum colligant, & sub variis repræsentent formis. Hactenus tabacum in fumo, vaporibus, pulvere, foliisque exhibuimus, nunc autem restant quæ

190 EXERCITATIO. XI.

quædam formæ, quæ in sacculo, balneo, pillulis, conserva, sirupo simplici, unguento, aliisque modis faciliè parabilibus illud ufui humano accommodat.

§. 1. *De scuto, sacculo, & pileolo ex tabaci foliis.*

Occidentalis Indiæ mulieres penes quas multum medicinæ est, stomachi cruditates flatusque dissipant, concoctionem restituunt, ventrem emolliunt admotis tabaci foliis posteriori anteriorique corporis parti quæ ventriculo respondet. Oleo communi partem inungunt, dilatandis poris, tum folia sub calido cinere calefacta applicant, cinere non excusso, quippe qui tabaci vires jam sapit. Scutum autem paratum è tabaco cruditates tollit, crapulam discutit, alvum liberam reddit, ventriculum pituita debilem reficit, appetitum auget. Sic itaque parari poterit pro iis quibus ventriculus humidior est frigidiorque.

℞. Pulveris tabaci craffi vel foliorum siccorum p. iij.

Pul. feniculi p. i. Insuantur in bomace, fiat scutum pro regione ventriculi.

Sac-

Sacculus similiter pulvinaris loco esse poterit pro his qui frigidiori fluxionibusque obnoxio sunt capite.

℞. Pul. tab. vel fol. sicc. partes ij.

Rorismarini, & majoranæ ana p. ℞.

Pul. betonice p. i. fiat pulvillus.

Si cui autem frigidissimum, & humidissimum esset caput facta prius evacuatione universali, pileolum curet fieri, intersuatq; fol. tabaci, fol. & fl. betonice, & stæchad. & deferat noctu, interdiu autem caput protegat, utaturque recta victus ratione, temporis enim successu multum persentiet adjumenti.

§. 2. De Balneo tabaci.

AD luem Veneream inveteratam, & affectus corporis frigidos, sive qui nervos, sive qui musculos obsident, opportunum est suaveque remedium tabaci balneum, quod lue gallica affectos reddit aliquanto aptiores sudori, & excernendæ lui, si videlicet sub vesperam sumatur ante cœnam, sequatur inunctio opportuna, & quies in lecto. Podagræ etiam confert inunctis subinde oleo tabacino articulationibus. Sic autem paratur balneum: dulci tepidæ, adde tabaci nostratis ficcati folia, & si lubeat
aligs

si lubeat alias appositas herbas, siue odori conciliando, siue moderandæ tabaci actioni.

§ 3. *De pillulis tabaci, earumque usu.*

TRiplex pillularum simplicium è tabaco genus paratur. I. Ex pulvere tabaci aliquo liquore viscido in pillulas collecto. II. Ex succo tabaci incrassato & inspissato ad justam consistentiam, ut fit de aloe, & glycyrrhisa. III. Ex electuario tabacino. Quorum omnium formulas hic habe, vel in bolis, vel in pillulis excipiendas. Eorum usus est ad expurgandam pituitam per inferius, & superius.

Vt ℥. Pulveris tabaci optimi 3. j.

Cum oximelite, vel melle fiant pillulæ duæ, quæ ita castrensi turbæ quadratisque hominibus dari poterunt.

Vel ℥. Succitabaci q. f. Incrassetur f. a. ad consistentiam solidam cum mellis p. i.

Vel liquiritiæ succo protussi, & asthmate.

℥. Hujus succi 3. j.

Cum melle rosato sol. fiunt pillulæ.

Vel ℥. Pul. tabaci lib. j.

Styracis unc. ij.

Mannæ in aq. passularum dissoluti q. f.

Fiat

Fiat electuarium, cujus dosiſ eſt ab ʒ. ij. ad uncia ſem. exhibeturque vel in bolo, aut diſſolvi poteſt in vino albo, juſculo, aqua citria, &c.

§. 4. *De conſerva tabaci, ejuſque uſu.*

DVplex conſerva eſt tabaci foliis parari poteſt, altera ſic ſe habet.

℞. Fol. tabaci virentium, & à venis coſtiſque omnibus repurgatorum, & per dieſ treſ in umbra reſoſitorū ad ſuperflue humiditatis diſſationē l. ij. Styraſiſ optimi ſincerique vnc. ij.

Cinamomi unc. j.

Sacchari optimi unc. vij.

Mannæ lib. i. ſſ.

contundantur omnia in mortario, & diligenter permiſceantur, fiatque maſſa, quæ ſoli exponatur in vaſe vitreo bene clauiſo per dieſ 8. indura & ſinge ut libet igne lento, doſiſ ab ʒ. j. ad ʒ. ij. ventericulum mundat, aſthmati, pectoriſque frigidiſ morbiſ amiciſſima eſt.

Conſerva autē altera paratu facilior eſt.

℞. Fol. tabaci à venuliſ mundatorū lib. j.

Sacchari in conſiſtentiam ſirupi decocti cum hydromelite q. ſ. lib. ij. fiat conſerva.

Uſuſ huiuſ conſervæ eſt, ut proliciendæ pituitæ cauſa in ore detineatur, ſua-

194 EXERCITATIO XI.

vius enim fortiusque aget quam folia tabaci, quia scilicet adest saccharum, & folia contusa imbibito saccharo mitescunt.

Vel ℞. Succī tabaci q. s. aquæ comm. modicū sacchari triplo plus, coquantur ad consistentiam solidam, addito pulveris ipsius tabaci aliquantulo.

S. 5. *De syrupo tabaci simplici, ejusq; usu.*

Syrupum tabaci simplicem voco, non quod solutivus, & purgativus non sit, sed quia unicam habet basim, ipsum scilicet tabacum, cætera enim vel vehicula sunt, aut meliorantia. Is autem tripliciter paratur. I. modus vulgaris est officinarum, qui ita habet.

℞. Succī tabaci p. j. clarificetur.

Adde sacchari p. ij. coquantur ad syrupi consistentiam. Hujus sirupi in purgando vis est acris ventriculoque inimica, hinc vomitiones alvique effusiones faciet si detur ad unc. i. ut volunt: minori autem possi exhiberi poterit ad 3. ij. caute tamen quavis dosi illo utendum, quia nulla diligentia mitigata est succi tabacini ferocitas.

II. Modus. ℞. Foliorum tabaci mundatorum quantum volueris, macerentur in aqua calida per dies duos, fiat expressio, & colatura. Iterum adde huic colaturæ

turæ calidæ alia folia biduo maceranda, fiatque expressio, & colatura, tum ad solem subsidant fæces, quibus per inclinationem separatis cum saccharo coquatur ad consistentiam syrupi.

III. modus. ℥. Succi tabacini lib. j. coquatur ad tertiæ partis consumptionem, refrigescat in vase obturato, & factis sedimentis biduo triduoque per inclinationem separentur, & ex illo succo fiat syrupus cum saccharo.

Hi quidem modi omnes optimi sunt, verum salutarem syrupum hac paraviratione pro Viro Clariss. & Nobiliss. Domino D. Gaspare Alifero Judice Ticinensi l. C. Mediol. Coll. Equite, & Comite, qui cum me de tabaci viribus interrogasset, audivissetque quanta sibi resferrem, dixit mirabile sibi esse, medicos parum curiosos non fecisse de tabaco, quod de aliis plantis factitant, suavitq; viderem, qua potissimum forma exhiberi posset in potu: commodum verna tempestas jam cesserat æstati locum, & tabacum altius surgens foliis erat maturis ad sirupum. Jussi colligi luna descrecente prima folia, ficcarique in umbra biduo, deinde exprimi succum, & ad solem per dies quatuor exponi usque dum resedissent fæces, & vini colorem pene

196 EXERCITATIO XI.

acquisivisset. Separatis facibus, addidi tertiam partem oxymelitis Hispanici optimi, iterumque per diem unum atque alterum soli æstivo exposui in vase vitreo, separatoque tantillo facis addita sacchari portione sirupum concinnavimus hac forma.

℞. Succī tabaci præparati partes iij.

Oxymelitis Hispani partem j.

Sacchari p. ij. fiat sirupus.

quæ parandi ratio differt à Quercetani formula: oxymel autem opportunissimum indicavi ad incidendam pituitam, ut omnia ad eundem scopum collimerent. Illustrissimus ille Dominus triplici conflictabatur morbo. Primò quidem ventriculi frigiditate tanta, ut nullo cibi appetitu unquam sollicitaretur, cæna semper abstinens. Secundò dolore capitis jam à 30. annis. Tertiò musculorum colli posteriorum dolore, qui semper mane ab catharro illuc à capite decidente magnam molestiam facessabat. Invisi illum sub autumnī principium, mihi vasculum hujus sirupi, ut si minus uteretur, certè videret quam ejus salus omnibus bonis ad Reipubl. utilitatem chara esset, mihi que præsertim, qui ad titulos communes tot singularia beneficia ab ejus urbanitate

tate accepta addebam, præscripsi utendi modum, ut mane scilicet jejunos semis cochlear sumeret, mihi jam notas ejus vires quas in pluribus ægrotis feliciter essem expertus, certè nos esse in eo casu, quem Galenus medicos omnes jubet insuadere, *ut si medicamentum non prodest, certè non noceat.* Accepit ille sequenti die, & triduo iterum post, meque ad se vocatum certiores fecit, evanuisse capitis dolorem omnem, rediisse ventriculo vires, sibi cænam necessario sumendam, & eam optimè concoqui, nullamque amplius in collo persentiri fluxionem, vel molestiam, sirupumque illum elicere magnam ex ore pituitæ copiam, deinde elapsis 18. aut 20. horis, alvum semel bisve subducere; tamque benigna aura se se perfundi ab hoc medicamento, ut quamvis annorum esset 58. totus tamen renovatus sibi videretur, recuperasseque juventutis vires.

Alias formulas sirupi præparandi, sed tamen paratu magis arduas cumulabimus § 8. exercit. 12.

§. 6. De unguento tabaci, ejusque usu.

HErbam per se unguentis efficaciorē esse, experimenta docuerunt, tamen

198 EXERCITATIO XI.

cum viridis herba non semper suppetat, varia è tabaco concinnantur unguenta, ad ulcera luis venereæ, ad cancrum, scrophulas, perniones, fissuras manuum, maiori spe quam successu. Ut

℥. Succi Nicotianæ lib. ij.

Ceræ novæ,

Olei communis &

Resinæ pini ana. unc. iiij.

Olei hypericonis unc. ij.

Thuris unc. ℥.

Bulliant omnia lento igne per hor. iiij. & facta colatura adde terebintinæ optimæ unc. ij. coquantur ad unguenti consistentiam. Vel

℥. Fol. tabaci decrefcente luna collectorum duabus aut tribus post solis radios horis, ne rore madeant, expurgentur suis venulis, & acuratè mundentur ad lib. ij., tundantur in mortario marmoreo: Iis adde fevi hircini, ceræ novæ ana. lib. ℥. bulliant & agitentur omnia simul, & sub finem coctionis adde terebinthinæ unc. iiij. fiat unguentum. Aliæ formulæ cuivis erunt faciles paratu. Vide Vekerum, Quercetanum, aliasque pharmacopeas. Immiscent autem tabaco oleum commune, ol. ipsius tabaci, oleum hyperic, resinam, mumiam, carabes, colophoniam, ceram, sulphur tritum,

tum, falem, picem, refinam, medullam bovis, florem æris. crocum martis, falem fufum, rubiginem ferri. &c.

Hæc formula optima est.

℥. Succi Nicotianæ depurati lib. j.

Styracis liquidi unc. j. ꝑ.

Olei Nicatianæ

Ceræ novæ ana. unc. viij.

Fiat unguentum, quod ad vulnera & tumores digerendos emolliendosq; erit opportunum. Addi posset terrebintinum oleum ad unc. ij., Verum ulcera luis veneræ & canceri parum feliciter tabaco tentantur, ut videbimus exercit. ultima.

§. 7. *De aliis formulis tabaci præparandi.*

E Tabaco omne omnino remedii genus parari potest secundum medicorum formas. Ex ipso enim suffumigia fieri, vaporations, errhina, balnea, firu-
pum, conservam, ungnenta, & linimenta (quæ duo ratione solius consistentiæ differunt) pillulas, scutum, facculum, pilleolum, potionesque diximus: laboriosiores formas rejicimus ad exercit. seq. In hoc §. alias formulas executuri sumus, ne nostro operi videatur hoc deesse. Sunt autem decocta, infusiones, oximel, glandes, clysteres, pessi, loc, &c.

Potio purgans ex infuso tabaci.

℥. Tabaci nostratis ficci drach. iij.

Vini albi si desit febris, si autem adsit

Aq. betonicæ unc. vj.

Fiat infusio per horas 20. facta expressione forti & colatura iterata, adde oxymel. Hisp. unc. j. Fiat potio quæ alvum, caput, pectus totum, hepar, renesque pituita purgabit, vomitum faciet ventriculo impuriori existente; rusticis conveniens quadratisque hominibus poculum.

Decoctum tabaci.

℥. Fol. tabaci siccorum, vel viridiū m. j.

Vini albi q. s.

Fiat decoctio ad tertiæ partis consumptionem, tum facta expressione, & colatura adde oxymel. squillit unc. j. detur ad cochlear unum, vel duo, pectori, ventriculo, capitiq. à catharris vindicando.

Oxymel tabaci.

℥. Succī tabaci lib. j.

Mellis Hispanici

Aceti malvatici, vel generosi ana.
unc. xvij.

Coquantur ad despumationem mellis &c. jejuno exhibitum semicochlear mundat cerebrum, & pectus, appetentiam excitat incisis humoribus viscosis, & crassis.

Glans

Gians tabaci.

℞. Mellis ad spissitudinem cocti unc. ℞.
vel 3. vj.

Pulveris tabaci 3. ℞.

Succi tabaci guttas xij.

Fiat suppositorium. alvum movebit, & pituitam intestinis, venis mesaraicis, hepaticae affixam proliciet.

Clyster tabaci.

℞. Fol. tabaci m. j.

Fiat decoctio in jure pulli gallinaei pinguis q. s.

℞. Hujus decocti unc. ix.

Succi tabacini,

Sacchari rubei ana unc. ℞.

Mellis violati

Olei communis ana. unc. ij.

Fiat clyster ad colicos dolores, à flatibus, facibus induratis, pituitaque: ad nephritidem, adstrictam alvum; aucta verò succi tabacini dosi, ut fiat acrior ad revellendum, in morbis capitis frigidis à pituita ortis, imo & in apoplexia, dummodo non sit à corrosione, de qua Hipp. l. de glan.

Pessarium tabaci.

℞. Fol. tabaci contusa q. s.

Involvuntur, & fiat pessus.

202 EXERCITATIO XI.

Vel ℞. Bombacis q. f.

Mellis, & tabaci ana. q. f.

Fiat pessarium pro utero humidiori,
descensu uteri, &c.

Looch tabaci.

℞. Succu tabacini

Oximel. Hisp. ana. p. æquales, co-
quantur aliquantum, deinde dissolve
manuæ optimi partem duplam. Fiat
lambitivum pro affectibus pulmonum
frigidis, morbisque pectoris. Reliqua
omnia, ut injectiones in vesicam, boli,
cerata, emplastra, cataplasmata, fomenta,
epithemata, embrochi &c. satis superq;
ex dictis colligi possunt.

EXERCITATIO XII.

De Chymicis circa tabacum
operationibus.

HActenus è tabaco medicamenta
paratu facilia exposuimus, jam
autem ad Chymicos apparatus
gradum facio : nihil enim fecisse nunc
temporis videremur, nisi operosiores il-
las formas exprimeramus typis, quarum
laus est unica quod sub brevissimo volu-
mine ingentes purasque simplicis vires
colli-

colligant Verum sicuti in aliis formulis volui potius indicare modos, quam ut singulos exactè exequerer, inutilis enim & importuni laboris esset, ita & in Chymicis me geram: superfluis abstinendo, & quantum fieri poterit plagiato: qui plures expetet, studeat illi arti, & consulat *Libavium, Beguinum, Crollium in Basilica Chymica*; *Danielem Sennertum &c.* illi enim indicabunt quam ratione ex omnibus mixtis extracta fieri possint.

§. I. *De Aqua tabaci, ejusque viribus.*

EX tabaco elici possunt aqua spiritus, & oleum, spiritus autem inter aquam & oleum est sicuti aër inter aquam & ignem. Vt ergo perfectiorem aquam tabaci reddas,

℞. Fol. tabaci mundatorum collectorumq; luna decrescente, contundantur, exprimaturq; succus, qui distilletur igne patente, colligatur aqua, feces calcinentur, & fiat sal, per quod fiat colatura, & philtratio, ita ut aqua suo sale condiantur; ℞. hanc aquam, & superinfunde aliis foliis mundis frustatim concisis, & iterato distillato, itemque tertio. Fiet enim ut unica pars illius aquæ decem partibus alterius vulgari modo per simplicem fornacis destillationem elicitæ

204. EXERCITATIO XI.

æquivaleat, neque verò destillatio in balneo M. facienda, quia herbæ calidiores & aromaticæ quas inter meritò tabacum recensemus, non ita feliciter in B. M. distillantur, earum enim vis profundius hæret, & experientia compertum, majoris aliquanto esse virtutis, si in vesica, quam vocant, destillentur.

Leo Suavius jubet colligi folia Julio mense, contundi, distillari in vase duplici vitreis organis, insolari, & per annum asservari. Verum habenda est maturitatis lunæque decrefcentis ratio, non Julii.

Aquæ autem tabaci vires multiplices sunt. Primò ad vulnera, tumores, perniones, & ungues digitis sponte lapsos. Secundò purgat ut succus, dosis est ad scrupulum j; cum juscule. Tertiò habet vim penetrantem, unde in luxationibus, catharris frigidis, musculorum debilitatione, multum juvat si pars affecta foveatur.

§. 2. De Oleo tabaci.

Oleum per infusionem sic paratur.

℞. Fol. q. s. bulliant in oleo olivarum, fiat expressio, & colatura, cui alia folia munda immiscebis, & ad solem per 20. dies expones in infusione, tum iterata
fint.

fiat colatura, & expressio infolatioque. Sed hæc olei parandi ratio non est chymica. Itaque ℥. fol. tabaci viridia, vel ficca, ficca tamen plus olei minusque phlegmatis habent: adde salis q. s. affunde aquam, accensoque igne lento per horas duas tresve sub vesica destillentur: oleumque ab aqua separabis hoc pacto. Imple vas vitreum extracto tuo usque ad summum, deinde cum oleum supernatet, inde filum laneum crassius ut fiat veluti lychni fomes, & una extremitate fili in vas plenum immersa, alia in vacuum prona, sponte sua oleum per hoc vehiculum in vas abibit vacuum, separabiturque, sicuti contingit aquam separare à vino.

Hujus olei multiplex est usus; potissimum autem commendatur pro arthriticorum inunctionibus; pro renum colique doloribus, ad perniones, etiam nervorum, uteri frigidioris unctu, pectorum illitu, sed valde parco, aliisque affectionibus, ubi digerendum, calefaciendum, discutiendum, maturandum, purificandum, confortandum.

§. 3. De Balsamo tabaci ejusq; virtute.

FRagrantissimum ex tabaco componi balsamum scripsit Everartus; contu-

206 EXERCITATIO XI.

sis fol. tabaci, expreffo fucco, cum æqua olei olivarum portione: in phiala vitrea bene obturata foli expone diutiffimè, vel repone in B. M. fimoque equino per 40. dies, renovato interdum fimo. Exactis quadraginta diebus balsamum reperies maximæ virtutis. Quercetanus aliud descripsit balsamum, quod & apud ipsum, & apud Neandrum, qui omnium formulas transcripsit, videbis. Duas ex meis subdo, prima facillima.

℥. Tabaci viridis q. f. coquatur cum cera alba, & adipe caprino, exprimatur, idque repetatur quinquies aut sexies, donec acquirat odorem, & colorem tabaci, postea adde oleum tabaci destillatum, fiat balsamum. Vel quia cera non probatur Crollio in balsamis, quod poros sua visciditate obstruat, spirituumque viam præcludat, ideò alius modus à Chymicis est excogitatus, quem ita tabaco licet adaptare.

℥. Olei tabaci unc. j.

Tincturæ tabaci unc. ℞.

Salis tabaci scupulum j.

Olei nucis moschatæ spiritu vini dealbati, & suis facultatibus exhausti q. f. ad inspissationem in cineribus calidis faciendam: loco olei moschatæ nucis accipi posset styrax liquidus cum balsamo Indico.

Vsus

Vfus ab oleo non differt, nisi quod penetrantius gratiusque balsamum est, & ad colicum dolorem cum oleo saponis Veneti umbilico imponendum commendatur, ad fluxiones frigidas, partiumque debiliorum confortationem, itemque ad periosteï frigidos dolores cum oleo terebinthinæ, & oleo amygd. dulcium: vulneribus præterea singulare subsidium.

§. 4. De essentia, tinctura, extracto, spiritu, & æthere tabaci.

HÆc omnia simul jungimus quod parum inter se discrepent, essentia est optima mixti portio in qua pleræque ejus vires sunt implantatæ, feliciusque operantur. Tinctura verò propriè est est cum rei non essentia modo, verum etiam color menstruo suo sive liquori qui ad elicicndam essentiam adhibetur, transmissus est.

Essentia tabaci.

Essentia differt ab extracto, quod istud sit liquidum, hæc verò omnis consistentiæ esse possit.

℥. Succi tabaci q. s. digeratur in B. M. dum crassius sedimentum subsidit, & reliquus succus incipit rubere, tum
separas

208 EXERCITATIO XI.

separatis fæcibus; digestio iterata fiat usque dum nullæ appareant fæces; tum verò destilletur in cineribus calidis in vitro, & fervetur prima aqua quæ colligitur seorsim, deinde cum jam sexta pars evanuit, fiat alterius melioris essentiae collectio, atque ita tribus differentiis distilletur. Dosis guttæ v. ad xij.

Tinctura, & extractum.

℞. Fol. tabaci sicci q. s. superaffunde menstruum opportunum v. g. spiritum vini, ita ut duos digitos emineat, fiat digestio in B. M. usque dum virtus sit extracta, & color, tum separato liquore fiat digestio, post digestionem filtratio. Si autem vis extractum facere potentius, eundem liquorem foliis aliis superinfunde. Sin magnam deinde vini spiritus partem separaveris, ut fiet necessario imbibitis aliis foliis, una & altera gutta potentissima erit.

Spiritus tabaci.

Spiritus medium locum obtinet inter essentiam & ætherem, æther enim in sua activitate mitior est, spiritus magis sensibiliter subtilis est. ℞. Folia tabaci viridia, conscindantur vel contundantur minutim, addatur parum fæcum succi tabaci.

tabacini & parum aquæ tepidæ, fermentatione peracta, & postquam deferbuerunt, destillentur per vesicam, ab aqua destillata spiritus separetur, facta prima rectificatione per cucurbitam, hinc per phialam. Dosis à guttis iij. ad vj.

De æthere tabaci.

Æther plantarum mixtorumque quid sit dudum agitur: Ego ut per tranſens nam in re ardua meam opinionem exponam, dico ætheris nomine à me intelligi potentissimam plantarum portionem, omni malignitate, & superfluitate separatam, ita ut nihil acris, nihil molesti habeat, & cum insigni suavitate fortissimè operetur. Quam astrorum syngentam portionem non cuiusvis est separare, sed solummodo peritorum, eorumque qui diu cum Vulcano sunt locuti. Quærendum est an sit in tabaco, quantaque copia, & qua arte elici possit. Ætheris quatuor primas species ponit Cardanus lib. de æthere. Vini, mellis, mannæ, chelidonii: cui nulla ratione subscribo, nam æther mellis & mannæ ejusdem sunt fortis, ut satis à me probatum est in libro de mannæ natura, & generatione. Probabilius est.

210 EXERCITATIO XI.

est dividere æthera rerum juxta quinque præcipua, quæ corpori humano inserviunt, ut alius vino, alius pani, quem Fludus extraxit, alius oeo, melli, & medicamentis adscriberetur. Omnia enim ad hæc capita possunt revocari.

Esse autem æthera in tabaco dubium non est, cum habeat humidum pingue, quo quæ destituuntur mixta in ætherem vix transeunt, Cardan. loc. cit. Deinde acris est herba aromaticaque, at quanta copia contineatur, vix aliud quam conijcere possumus, plurimam tamen esse ideo crediderim, quod multiplices adeò vires habeat; Et cum experientia nobis sit compertum, succi depurati partem quartam abire in essentiam, cæteram aquam esse insipidam & gravem, oportet duos constituere terminos, quorum media se habeant in proportionem juxta propinquitatem ad alterum extremorum: Essentia autem illa triplicis est generis. Prima effluens valde vilis parumque efficax, secunda melior, tertia optima, quæque optimè ætheris materiam dabit. Ergo fumantur quatuor numeri, quorum quartus fit triplus reliquis simul sumptis, proportio verò eadem fiet, ut reliqui sint inter se in proportionem quadrupla: fiet ut ex 840. unciis succi tabaci

DE TABACO. 211

tabaci educantur æthereæ materiæ unc. x. ut patet ex hac numerorum demonstratione.

Succus totus	-----	840	Quater 210.
Aqua insipida, & fæces	630	Hic num. continet ter 210.	
Essentia infima	-- --	160	} Hi tres numeri faciunt 210
Mediocris essentia	-- --	40	
Optima ætheris materia	10		
Summa	-----	840	

¶ Itaque æthereæ materiæ unc. x. circulationeque diligenti repurgentur, nam videbis aliquid fæculenti & aquei rerum adesse, eoque separato, habebis rerum tabaci astrum, quod ætheris vim igneam referet, nam insensibili subtilitate quidvis permeabit, & celerrimè quovunque opus erit derivabitur.

Hic æther licet sit calidissimus, tamen non nocet ob sui tenuitatem, quo fit ut etiam in morbis, vel qui in profundioribus hærent partibus, vel qui inducias nullas dant, vel cum in mora periculum est, guttæ duæ tresve magno ægrotorum commodo exhibeantur. In desperatis rechemis pituita præcipiti lapsu in pulmones recidente tanquam ad vas proprium, ut diximus superius, auxilio erit,

212 EXERCITATIO XI.

erit, si opportunè maturèque detur constetque viribus æger, certè inducias cum morte faciemus: neque enim facile de agris spem abjicere debemus, quia supra nostram scientiam aliquando natura valet, & cum judicium sit difficile, non ita facilè pronuntiandum; Ejusque sum opinionis, tentandum etiam aliquid in iis quos morituros putamus, quia melius est medicamentum perire, quam spem vitæ: neque dicas infamari remedia, quæ aliis fuere salutis, siquidem remedium omne ambiguum est, & illud idem quo convaluit Petrus, nihil aget in Paulo, qui morbum eundem patitur, sed intensiorem, quia intensio & pertinacia causæ majus subsidium quærit. Hunc itaque ætherem, essentiam, spiritumque tanquam aliquid sacri suadeo non adhibendum temerè, sed cùm magnis auxiliis natura eget, ut in veneno, peste, lue venerea, statim, aut paulo post coitum ad hepatis serpente, ne radices agat, & aliis morbis, quos prudens medicus ex dictis dicendisque facilè colliget.

§. 5. *De sale tabaci fixo, & volatili.*

TAbacum calcina, calcem dissolve, transfunde, filtra, evapora: habebis salelem.

lem è tabaco. Verum ne ita levi manu
rem pulchram transigamus: Qui salem
plantis inesse negant ipsi experientiæ, &
rationi repugnant, imò nullum esse sa-
porem, qui à proprio sale non oriatur ex-
istimo, ut videre est in meis placitis log.
phys. & moralis, quæ anno 1647. edidi.
Neque inventio nostræ ætatis est salem
ex plantis conficere. *Aristotel. enim l. 2.
meteor. sum. 1. c. 3.* cum de Chaoniæ
fonte: qui de Herculis optione habet,
ut in salem laxum, & nivis instar tenu-
em albumque excoqui possit, quod Bur-
gundicis salinis etiam nunc contingit,
ita loquitur *ἔστι ἡσπέρ τι πῦρ ἐν ἑμὲ βροχέων &c.*
Est aliquis locus in Umbria, in quo arun-
do., & juncus sponte nati: hos igitur
comburant, & cinerem mittentes in aquam
decoquant, cum autem certa pars aquæ
evanuit, hoc refrigeratum copia salis fit.
Quam itidem in tabaco rationem salis
eliciendi imitari possemus. Verum cum
recentiores antiquorum inventis multa
addiderint, sic eliciemus salem è tabaco
volatilem, qui ita dicitur, quod ignem
non sustineat, sed calcinatione discu-
tiatur.

℥. Fol. tabaci magnam quantitatem,
contunde, affusaque multa aqua coque in
vase magno, decoctum coletur expri-
matur

maturque, hæc colatura coquatur ad mellis consistentiam, reponaturque in vase vitreo in loco frigido, ubi scilicet asservatur glacies, & nix, & sal pulcherrimè concrefcet instar cryftalli, estque multo efficacior illo, qui ex cineribus eluitur. Vel

℥. Folia expresso jam succo, vel si velis destillatione exhausta (ea enim utilia sunt) comburantur in olla fictili clausa; ex cineribus per aquam puram fiat lixivium, & aquam toties affunde, dum falsedo omnis sit extracta, hoc lixivium filtra, & in fictili ad carbonēs lento igne coque, ut aqua exhalet, & sal relinquatur, quem si puriorem & album velis facere, sæpius solvatur, filtretur, & coaguletur.

Sal autem fixus fit post calcinationem igne forti, quæ diffusius explicare videtur mihi inutile, cum in omnibus plantis unus pene idemque modus possit adhiberi. Verum è tabaco magna salis copia elicitur, quod ex ejus acrimonia facile conjicimus.

Salis plures sunt usus. Primò pro caustico est innoxius, secundò ad maligna ulcera dissolvenda parum corrosivus, tertio est optimus clysterum acriorum stimulus si duo aut tria grana addas, quartò

quartò medicamentis purgantibus calcar erit , ut si ignaviora sint celerius agant.

ChrySTALLINOS è tabaco lapides elici docet Neander Tabacolog. p. 85. ejusdemque cum sale esse virtutis ait , sed non puto differre à sale volatili , quem primo descripsimus, laboriosioremq; facit descriptionem , quam ibi poteris videre si tibi difficilia placent.

§. 6. *De variis succi tabacini foliorumque condituris , ut sirupo de essentia, sirupo digesto, manna tabaci &c.*

PRO sirupo de essentia ℞. Simplicis tabaci partes iij. Oxi melitis simplicis partem j. Mannæ , & sacchari ana. partem j. ꝑ. fiat sirupus, cujus dosis est semi cochlear: purgat autem pectus & caput à pituita, Vel

℞. Succi tabaci decrescente luna collecti q. s. insoleatur per triduum , deinde separatis facibus adde oximelitis simplicis portionem subduplam , fiat digestio in B. M. iterumque facibus separatis iteretur digestio , tum verò adde sacchari partem tertiam , coquatur in consist. sirupi. Pro Illustrissimo, Præs. fide Excellentissimi Senatus Mediolanensis

216 EXERCITATIO XII.

nensis Domino Octaviano Picenardo ita composui ad catarrhum, qui senectutem ejus vexabat,

℥. Fol. tabaci optimi mundati unc. iiij.
Aq; betonicæ bis in vitro distillatæ
unc. viij.

Seminis carthami mundati, unc. j.
Fiat infusio per dies tres ad solem, aut loco tepenti, vel donec extracta sit tabaci virtus, & tinctura, facta expressione forti.

℥. Julep, capill. Ven.

Sir. stachados ana, unc. ij,

Fiat digestio in M. B. per horas 24. separantur fæces, itereturque digestio donec nihil subsideat, fiat colatura.

℥. Hujus colaturæ p. iij.

Oxymel. Hisp.

& sacch. ana. p. j.

Coquantur ad consistentiam sirupi, cujus dosis est dimidium cochlear tertio quoque die, aut saltem in lunæ quadraturis exhibendum jejuno. Prò Eminentiſſimo Cardinali Cæsare Monti Archiepiscopo Mediolanensi, quod capitis sit ficcioris, temperie scilicet ad prudentiam summam commendabili, ita composui ad ejus catharrum evacuandum mitigandæque tabaci siccitati, ut præter oxymel, & aquam betonicæ quæ
fuit

fuit pro menſtruo, addiderim Sir. roſ. ſir.
de capill. ven. ana. partem 4.

Sin autem mitiſſimum, & potentiſſimum vellemus pro morbis pectoris preſcribere medicamentum, oporteret elicere eſſentiam mannæ, & cum æthere tabaci ana, conficere liquorem, cujus doſis eſſent guttæ viij. vel xvj. in juſculo pulli, proque delicatioribus major mannæ portio ſubderetur, minor tabaci.

Reliquas omnes medicamentorum formulas exequi, laboris eſſet vani, cum hujusmodi rationes in infinitum fere poſſint multiplicari ab iis qui pharmacopæam, chymiam, & materias medicinales noverunt.

EXERCITATIO. XIII.

De radicibus, floribus, & ſemine tabaci.

Naturæ opera ſunt ut Deorum convivium, ubi neglecta ciborum fragmenta omni pretio digna ſunt, in ſolis hætenus tabaci foliis tanquã in ferculo triumphiconſpectatio noſtra detinetur, cætera herbæ iſtius pompa videtur etiam admiratione digna, nedum oculis. Primus omnium

K

nium

218 EXERCITATIO XIV.

nium in tabaco nihil esse inutile docuit. Leonardus Fioravantus accepit integram tabaci plantam, radicem, caulem, folia, flores, feminaque omnia contudit, erantque unc. L I V. reposuit per dies xxx. in fimo equino, admixto salis aliquantulo ne putrescerent, & aquæ vitæ unc. vj. omnia subinde in M. B. distillavit ad omnis humiditatis extractionem, utque melius servari posset, addidit olei sulphuris usque dum acesceret: hacque compositione variè est usus, febricitantes quocunque febris genere hausta cochlearis mensura valetudinem recuperabant, vulnerati læsique hausto vel affricto hoc extracto curabantur: quæ utrum ita se habeant majoribus experimentis explorare vellem: Videtur autem, Fioravantus robustissimis naturis usus; Robusta autem natura erratis medicorum feliciter uti potest.

§. I. *De radicibus tabaci.*

RAdicibus tabaci expurgari bilem, earum scilicet lignosa medulla, nemo hæctenus absolute asservit: suspicati sunt multi, corticemque ad melancholiam esse destinatum, quod Fioravanti videntur concludere experimenta, neque enim tertiana curabitur phlegmagogo, aut
quar-

quartana; at cum sola contra pituitam vis sit in foliis, cæteras vires in radice fitas conjiciunt; sed nulla ratiocinatio ad tertiarum, quartarumque qualitatum notitiam deducit, sistiturque quidquid philosophorum est in primis & secundis qualitatibus explorandis sensu & ratione, aliæ enim solis experimentis patuerunt, qua propter de radicum in eo genere viribus nihil hætenus certum habemus.

§ 2. De floribus tabaci.

Flores tabaci oculorum frigidis morbis auriumque catharris optimos esse, compertum: ex his itaque fiat conserva.

℥ Fl. tabaci q. s. macerentur in spiritu vini per horas 40. & cum saccharo fiat conserva; vel alterius conservæ vulgari modo præparetur, addique poterunt eufrasiæ flores, & feniculi pulvis. Flores plantarum linguam appellavit Crollius, infundibulum autem cerebri glansque pituitaria tabaci floribus adumbratur, quod idem esset ac si planta sese cephalicam prædicaret.

§. 3. De semine tabaci.

EX sem. tabaci lib. j. fiunt olei unc. iij. quo diros prodagræ cruciatus Porta levavit. lib. 8. mag. Theodorus

220 EXERCITATIO XIV.

Zwingerus ex feminibus tabaci contusis, & per triduum in aqua maceratis oleum parabat, quod cum oleo terebinthino ad ulcera vulneraque adhibebat, utrum rectè, consulatur Hip. de ulcerib. f. 6. Ego potius uterer ad inunctiones in affectionibus frigidis, ut ischiade, musculorum doloribus in senili ætate, tumoribus œdematosis: pro rubore faciei specialius commendatur à Neandro.

Ad venena, & morsus viperæ in modica quantitate epotum celebratur ab Everarto. Habet autem semen tabaci vim soporiferam si ad cochlear dimidium devoretur antequam noctueatur cubitum.

EXERCITATIO XIV

Enarratio omnium tabaci virium.

PLerasque tabaci vires ejusque parandi formas exposuimus: illudque plurimis singularibus præditum esse dotibus probavimus autoritate, ratione, & quæ his pondus addit experientia. Nunc autem per singulos morbos quibus auxiliatur, divagari operæ pretium est.

Cen-

Centum & amplius recenset Neander:
 1. ad catharrum capitis frigidum, ad me-
 moriam firmandam, purgandam vomitu
 & secessu pituitam, cephalæam à ple-
 thora, vermes capitis, ruborem faciei,
 tineas capitis, lichenes, capitis pedicu-
 los, phtyriasim, porriginem, achores,
 favum, dentium dealbationem, oculorū
 suffusiones, cicatrices, maculas, fluores,
 hebetudinem; 2. surditatem, aurium
 dolorem, ulcus aurium, tinnitus vermesque,
 3. narium odorem fædum, polypum,
 lethargum, vertiginem, stomacacem,
 tonsillas, aphtas, gingivarum ulcera, fi-
 stulam, dolores, epilepsiam, crapulam,
 faucium ulcera, ranulam, 4. dentium
 dolorem, broncocelen, asthma, anginam
 pituitosam, scirrodem, suppuratoriam,
 5. tussim, puris viscerum à thorace ejectionem,
 phtyrim, ulcera pulmonum & pe-
 ctoris, peripneumoniam, empyema,
 hæmoptisim, ventriculi imbecillitatem,
 jecoris frigidiorē temperiem humi-
 dioremque, dolores renum à flatu, à pi-
 tuita, 6. pro pleuritide, pro syncope,
 strumis, mentagra, arthritide, pro su-
 dorifico, si dentibus atterantur folia sic-
 ca, tantam enim sudoris copiam cient,
 ut corpus disfluere credas, pag. 151. pro
 lue venerea, lumbricis, renum calculo,

222 EXERCITATIO XIV.

dysenteria, colico dolore, & iliaco, tenesmo, pro doloribus uteri, suffocatione matricis, partus difficultate, aqua intercute, febris tertianis, quartanis &c. 8. ad Thymos, carunculam vesicæ collo adnatam, hæmorrhoides curandas, & profluentes reprimendas, gangrænam, œdema, lupum, herniam, contra pestem, bubonem pestilentem, herpes, verrucas, clavos, ungues digitis lapsos, cirones, perniones, vulnera, ambusta, ulcera, & gangrænas secundum, Atque hæc 100. morborum genera à tabaco sanari contendit Neander, quibus addit etiam valere ad urticæ ictus, morsum canis rabidi, mures gliresque eo perimi, cimicesque, pulmonum marinorum ictus sedari, malum in equis serpens corrigi, seque propositorum remediorum potissimam partem usu & experientia exploratam habere affirmare audet pag. 202. quod mihi grande videtur, & pene vanum in juvene annorum 26. uti Neander erat cum hæc scripsit: nam experimenta multoties repeti debent. Addamus *tabaco vires refici, somnum conciliari, somnia induci, famem sistimque sedari*, unde non immerito vocavit Panaceam Everartus. Verum ne totius operis fructum perdamus, hæc omnia.

omnia ad examen aliquod revocanda, videndumque quid sit tabaco singulare, aut quibus qualitatibus tot morbos curet, nam etiamsi proposita ab Neandro remedia fuerint ab ipso usu & experientia comprobata, tamen contendo iis ad tabaci commendationem viresque extra dubium ponendas vix quidquam evinci posse, cum suarum compositionum pene omnium multiplex sit basis, ut insinuavimus Exercit. 5. §. 4. Itaque ut aliqua methodo procedamus in hac Exercit. §. 1. dicemus quid possit tabacum contra morbos universales. 2. quid contra morbos particulares internos 3. quid contra externos. 4. Censura severiori perstringemus qua in re illi fidendum.

§. 1. *Census morborum universalium, & à tota substantia quibus tabacum subvenit.*

MOrbos universales hic voco nō stricta significatione, sed quoscunque qui vel universum corpus affligunt, aut qui latè vagantur.

1. *Ad Febres.*

Febres omnis generis tabaco curatas à se dixit Fioravantus, ut exposui Exercit. 13. Aqua ex foliis peti stillatitia

224 EXERCITATIO. XIV.

rustici multi febre liberati apud Dodonæum. Senator à Platero febre tertiana intermittente liberatus, itemque alius plebeius. obser. med. pag. 973. & 285. In quartana ante paroxysmum aqua ex floribus, & foliis tabaci stillatitia datur ab Heurnio in lib. feb.

CENSURA.

Concocta medicari non cruda, ait Hipp. unde concedo pro purgante subducendis materiis præparatis exhiberi posse tabacum, quod licet primariò, & per se purget pituitam, tamen secundariò alios etiam humores expugnat omnium purgantium fortiorum more: exigit tamen validum temperamentum viresque vegetas: nam quod de tertiana intermittente habet Platerus, potuit id esse morbi genus, quod quovis alvum solvente sanaretur, tertianæ enim hujusmodi facile curantur; & periculo vacant; multoque tutius est præparatis humoribus rhabarbarum, & rosas, quam tabacum exhibere. In febribus tamen longis complicatisque ita institui posset purgatio stantibus viribus,

℞. Senæ oriental. mund. 3. iij.

Aquæ tabaci stillatitiæ unc. ℥.

Cinamomi, macis ana. scrupulum ℥.

Fiat

DE TABACO 225

Fiat infus. in vase operto per horas 24,
facta expressione, & colatura adde si-
rupi de cic. compositi cum Rhabar-
baro unc. j. f. p.

Oleum tabaci pro spinæ dorsi inunctio-
ne ad rigores & horrores conducit febri-
les. Semen tabaci ad vigiliās moderandas.

2. AD HYDROPEM.

Succo tabaci quatuor, aut quinque
unciarum pondere epoto sanatum hy-
dropicum scripsit Dodonæus: *alvus in-*
quit, vehementer turbata, & profundus
somnus secutus: fuit autem qui assumpsit
rusticus mediæ ætatis, fortisque, aliam ex
Weckero aquā proponit Neander, quam
de tabaco parum evincere contendo, cum
habeat tredecim bases præter melioran-
tia, vehicula, & correctiva, remoto enim
tabaco erit itidem ad aquas hydropico-
rum subducendas apposita.

CENSURA,

Expertus sum in hydropica muliere
tabacum, postquam desperatæ esse vale-
tudinis monuisssem, eduxit tantam aqua-
rum copiam, ut quamvis in exigua dosi
exhibuisssem foliorum decoctum ex vi-
no albo, tamen ita debilitata est, ut vi-
ribus omni ratione fuerit providendum,

K 5

inter-

226 EXERCITATIO XIV.

intermittendaque ejus curatio, dum reficeretur, at cum jam esset morbus inveteratus, ipsaque debilis, & ætatis declinantis, mense uno post obiit; quare non dubito, quin vegetam fortemque ætatem tabacum juvaret, aquasque hydropicorum exhauriret feliciter, si morbi nondum inveterati initio propinaretur, sirupique usus præservativum est ne hepar eam intemperiem, quæ hydrophem facit contrahat.

3. AD ARTHRITIDEM.

Hunc morbum voco universalem, quod per totius corporis articulationes diffundatur. Quid autem possit ad podagram, diximus suo loco. Oleum tabaci ad podagricos dolores commendatur à Porta. Platerus facit cataplasma cum fol. nicotianæ contusis. Oleum istud tabaci à D. Posihio scribit Neander.

℞ fol. tab. lib. j. coq; in ol. comm lib. ij. ad consumptionem, cola, adde ranas viventes palustres num. 12. lumbricorum terrestrium unc. iv. coque, in fine adde spiritus vini unc. ij. fiat oleum pro inunctione arthritidis. Mihi securius, videtur oleum tabaci simplex cum oleo de ovis.

CENSURA.

Prophylacticæ arthriticorum curatio
ni multum inferviet tabacum, podagræ
autem dolores non mitigabit, cum ha-
beat vim discutiendi & trahendi, sed
breviores faciet. Prodagra verò nostram
hactenus artem suis nodis veluti gordia-
nis distinet, & eludit; incipientem cu-
rare in viro obsequente non ita est ar-
duum. *Hippocrates. l. 2. prognostic. num.*
15.

4. *Ad luem veneream.*

Pro biliosis, & melancholicis nequa-
quam exhibendum, pro aliis autem in-
cipiente morbo utile erit tabaci suffu-
migium, aut sudor siccis foliis dentibus
attritis elicitus: quæ opinio Neandri est,
nititurque rationibus validis.

CENSURA.

Ad præcautionem ne contrahatur
lues venerea, quomodo sit adhibendum
diximus Exercit. 10. §. 3. tutius san-
ctiusque prophylacticum scortis absti-
nere. Cæterum ligno sancto, guayaco,
& sarsapariliæ potius, quam tabaco con-
fidendum, illa enim propria sunt alexi-
pharmaca, tabacum autem idèò tan-
tum conferre censetur, quod habeat
vim excernendi pituitam.

5. AD VENENA.

Quot modis subveniat venenatis affectionibus diximus variis in locis, sed iis præsertim venenis resistit, quæ caput primò, & per se petunt, ut helleborus, mandragora, opium, solanum, & quidem, vel illitus vulnere, morfuive succus, aut epotus sanat.

CENSURA.

Tabacum alexipharmacum esse concessimus superius, at illi propriam vim esse contra tot venena, negamus, contra vulnera helleboro infecta valere certum. Si autem aliquot hausto veneno sanavit, idè sanè quia vomitum concitat alvumque subducit, quo factum ut cum illis evacuationibus ejectum sit etiam venenum: Sic autem Mercurius, qui ipse medicamentum est ambiguae sortis, venenum aliud expulit ob commotiones quas in corpore fecit, quibus & aliud venenum & ipse adeo Mercurius sunt ejecti, de quo pulcherrimum epigramma Aufonii extat.

Toxica zolotypo dedit uxormæcha marito.

Nec satis ad mortem credidit esse datum,

Miscuit argenti lethalia pondera vivi,

Cogeret ut celerem vis geminata necem.

Hæc

*Hæc duo si sumas faciunt discreta ve-
nenum,*

Antidotum sumit qui sociata bibit.

*Ergo inter sese dum noxia pocula cer-
tant,*

Cessit lethalis noxa saluti feræ,

O pia cura deum! prodest crudelior uxor,

Et cum fata volunt bina venena iurant.

Contra attractos naso oreque haustos
Mercurii halitus prodest tabaci fumus.

6. AD PESTEM BUBONEM- QUE PESTIFERUM.

Heurnius vir utique extra doctrinæ
aleam positus, tabacum commendat
contra pestem, ℞. *oxalidis, nicotianæ,
rutæ ana. macerentur vino calido per ho-
ram, & apjecto citriorum succo propinandū
in peste.* Fumum tabaci expurgando aë-
ri commendat Neander exemplo Hip-
pocritæ qui lignis odoratis, & unguētis ardentib.
Athenas liberavit pestilentia, unde, &
corona aurea aureorum mille donatus, &
publicam pensionem quæ ipsius sublimi
alendo gradui sufficeret, accepit pro ho-
norario, ut patet in decreto Atheniens.
quod extat in Hippoc. epist. nu. 41. Ad
bubonem pestilentem similiter com-
mendatur, admixtis pro cataplasmate
terre-

230 EXERCITATIO XIV.

terebinthina, theriaca, ruta aliisque, ut melle rosato, farina hordei, pimpinella, senecione, apio &c.

CENSURA.

Ruta unica contra pestem plus potest quam tabacum, unde miror Heurnium præscribere nicotianam, cum non sit indicatio purgandi, quod tamen ab hujus herbæ commercio ciet: citrium malum utpote cardiacum, optimum, & contra pestem antidotum, illique unico considerem magis quam tabaco. Quod autem de fumo tabaci ad aëris expurgationem præscribit Neander, inutile est, si quidem plus lignum juniperinum, acetique fortis odor aliaque proderunt; non eo tamen inficias, fumum tabaci aliquid conferre posse, & illo, deficientibus aliis, utendum censerem, id enim facit tantum, ut aromaticum sit, non autem quod habeat vim pesti illi oppositam, tot enim fere pestium sunt genera quot venenorum: videturque diversos malignorum siderum afflatus singulis seculis novas pestis formas ad medicorum stuporem in mortalitatem nostram conflare: quod de Diana finxit elegantissimus Guarinus nel Pastor fido.

ond' ella prese

*L'arco possente, è saettò nel seno
Dellamiserà Arcadia non veduti
Strali, & inevitabili di morte.*

Ubi pestem nimia humiditate ortam
fingit à Luna, sicuti Homerus ab Apolli-
ne nimio æstu prodiisse cecinerat in Ma-
gni Agamemnonis castris.

Ad bubonem præscripta à Neandro
medicamina mala non sunt, sed cum il-
lorum basis potissima non sit tabacum,
quid in hujusmodi morbis possit, non
ita facilè dictu est, cum formulæ illæ eli-
minato tabaco satisfaciant indicationi.

§. 2. *Morbi particulares interni qui-
bus tabacum subvenit.*

I. DESTILLATIO CAPITIS.

C Atharrhum capitis frigidum curat,
& in ea affectione nullum fidelius re-
medium exhiberi posse contendit Nean-
der; fumus, vapores, sirupus, conserva
&c. conferunt.

C E N S U R A.

Habenda est ratio temperamenti, quia
scilicet temperies si sit calidior siccior-
que præsertim in ventriculo, plus
noce-

232 EXERCITATIO XIV.

nocebit quam proderit. Biliosis hominibus abstinendum est tabacum, & ficioris habitus viris, vel si adhibendum sit, insistant tantummodo morsulis, masticatoriis, tabulis &c. quæ ore detinentur ad sputa promovenda, & pituitam è capite proliciendam; Mihi planè qui studioforum more capite sum catharris obnoxio, summopèrè semper nocuit tabacum, neque illi unquam potui assuefieri, licet id sæpius tentarim, & efflictim desideraverim exsiccando capiti reddere familiare.

Præterea notatu dignum est, non omnem omnino pituitam à tabaco prolici, sed primario & per se trahit crudam & aquosam, si autem sit salsa pituita admiscebitur commodè falsæ pariliæ cremor cum saccharo tabacato; ad citrinam pituitam adde santalorum omnium pulverem, ad pituitam bile subaspersam lignum aloes, quod orientalibus cum tabaco adhibere ad fumum gratiorem faciendum solitum est.

2. *Ad Cephaliam à Plethora.*

Commendatur errhinum pulveris, foliorum masticatio, ipsumque adeo tabacum, quacumque forma sumatur, est enim herba cephalica. Succum naribus
forberi

forberi jubet Neander, five purus sit five aqua vitæ dilutus, deinde facit elixir phlegmagogon è capite, cujus cum plures sint potentissimæ bases, nihil pro viribus tabaci probat, sublati enim quas addit Nicotianæ 3. ij remanet medicamentum indicationi satisfaciens.

CENSURA.

Primo quidem nullo modo approbo aquæ vitæ usum in plethora capitis, vinum enim omne caput replet, & id quod maxime est ipsa vini essentia, *nam propter quod unum quodq; tale, & illud magis.* Deinde quod præscribit nasale ex foliis ficcis tabaci, neque id contineri potest ob sternutationem nimiam, quam moveret infuetis. Iste quidem cavet ne oculi male habeant, verum si tabaci fumus, vel vapor oculis proderit, neque ipsa substantia nocebit in modica quantitate. In morbo ergo capitis à plethora oportet videre, an sit sanguinea, an pituitosa, an à flatibus, si sit sanguinea, indicat sanguinis missionem, quod tabaco non fiet, si pituitosa, rursus distinguenda, num cruda, aut insipida, an egeat præparatione, nec ne, plethora autem à flatibus alio medicamento eget diaphoretico.

Ad

3 *Ad vermes è Capite.*

Vermiculos delabente muco è capite expressos succi tabacini beneficio testantur Monardes, & Renealmus, inveteratūque capitis morbum ea ratione curatum, aliis remediis frustra adhibitis. Hos vermes in processibus mammillaribus, aut glande pituitaria genitos crediderim.

C E N S U R A.

Hæc curatio omnino fortuita est, neque enim possumus conjicere oriri à vermibus dolorem capitis, cujus si causa perspicua fuisset, alia adsunt remedia vermibus interimendis magis appropriata, vehemēti sternutatione excidisse hos vermiculos crediderim, neque enim interemptos tabaco fuisse scribunt.

4 *Ad oculorum suffusiones.*

Jubent oculum affectum suffumigari peti fumo, alio sano clauso, oculumque aqua tabaci tepida abstergi, prævia prius purgatione corporis.

C E N S U R A.

Periculosissima est hæc praxis, ò Neander, siquidem trahis humorem peccantem ad partem affectam, & cum humor faciens suffusionem sit viscidus, cumq; tabaci fumus magnam exsiccan-

di

di vim, modicam autem incidendi habeat, fiet, ut hujusmodi pravus humor concreascet, & induretur, neque legitimis remediis cedat. Subscripsissem si jussisset ore folia detineri, quia retrocedit humor, & ejus cursus intercipitur, additoque seraceo de suffusione nondum confirmata multum potest sperari, ut quotidiana experientia compertum est:

5. *Ad oculorum Cicatrices, maculas, Rhyas, fluxus, hebetudinem.*

Quamvis aliqui ex his morbis externi sint, tamen, quod ejusdem sint potentiae visivæ, adunandos nullo scrupulo putavi, præscribit ad cicatrices oculorum minuendas myrrham, saccharum candum, & tabacum, sive succum, sive aquam, & fieri collyrium jubet, abluendum aqua tabaci oculum ad ejus maculas, ad Rhyas aspergendum pulverem, in epiphoris, seu lacryma errhinum, & fumum: Senes etiam oculorum hebetatorum restaurationem senserunt succo quotidie mane cochlearis mensura hausto, ex consilio Neandri, pag. 86.

CENSURA.

Quo delicatior est pars oculus qui curatur, eo exactiori indigent examine remedia illi applicanda. Uno verbo, Rhyas excepto oculis abstinendum est tabacum ob acrimoniam suam vimque erosivam: ad lacrymam equidem conferet fumus, exsiccat enim: at cochlearis mensura succum quotidie à senibus hauriri debere, vel posse, nullus cum Neandro dicet, siquidem ea mensura nimis violenter purgat, & quotidiana purgatio à nullo methodico præscribitur, fuerint licet robusti senes, ea tamen repetita purgatione maximam labem eorum siccae temperiei inferri necesse est. Quod si sirupi tabacini dimidium tantum cochlear satis est, & tamen ibi est oxymel, & saccharum, ita ut ne cochlearis quidem partem octavam succus ita correctus occupet, quid de succo dicendum est puro, & mero, si seni exhibeatur in dosi octupla? an ventriculo nihil nocuit aliisve partibus, num vomitus fecit violentos, dejectiones supervacuas, aliaque quæ à forti secundæque classis medicamento oriuntur incommoda?

6. *Ad aurium affectiones.*

Fumum auribus excipi, à surditate bombaceque obturari, succi vel olei guttulas instillari in eadem affectione, ut & aurium dolore, tinnitu, ulcere, vermibus à causa frigida, vel flatibus jubent.

C E N S U R A.

Bombace odore excipi oleum tabaci tutius existimarim, & auri immitti; ad vermes autem, qui auribus irreperint, præscribit Neander sulphuris, thalcis ana ʒ. j. succi nicotianæ q. s. fiant trochisci, quorum unus solvatur aqua peti, & in aurem mittatur. Quam formulam optimam cenfeo, cum sulphur auribus amicum sit ex diosc. l. 5. c. 73. thalcis loco pulverem absynthii santonici darem.

7. *Ad Letargum:*

Ad lethargum à causa frigida omnino proderit tabacum sive in emplastris, sive in errhino, sive suffumigio, aliisve formulis exhibeatur: potentius tamen remedium exquirat lethargus grandis, hinc sulphur, theriacam, aquam vitæ admiscuit Heurnius: tantoque mihi magis arridet in lethargo tabacum, quo magis existimo non à pura pituita provenire,

238 EXERCITATIO XVI.

re, sed immixtum pituitæ veneni narcotici genus, quod à tabaco expugnatur.

8. *Ad vertiginem.*

Pillulas tabacinas, petum capiti evacuando præscribit Neander, sed nullius apud me pro tabaco, authorando ponderis: in caput purgio enim duplex est: at basis, adæquata præter cephalica meliorantia tria: in pillulis minima basis est tabacum.

CENSURA.

Hic diligenter de vertiginis causa distinguendum est, ut videamus, an sit vertigo per consensum, an verò in substantia, & quidem si à pituita, flatibus, vaporibus ventriculi crudis oriatur, conferre potest, verum cum plerumque vertigo juncta sit capitis siccatati, raro etiam continget, ut tabaco sit utendum: quoscunque enim vidi vertigine vexari, iis caput plerumque siccius erat, vel parvum.

9. *Ad Epilepsiam.*

Succus unc. ij. pondere sumatur interpolatis vicibus, fiet enim, ut aquam atque pituitam purget: experientiâ (inquit Neander) nobis compertum esse in pluribus attestamus qui sani fuerunt facti.

CEN.

DE TABACO 239
CENSURA.

Tanto mihi probabilius est, tabaco vim esse adversus epilepsiam, quod hunc morbum peculiari veneni genere pituitæ immixto oriri censeam, at pro praxi videndum esset, cujus habitudinis, & quoties corripitur in mense, nam pro symptomatum frequentia multiplicanda est medicinæ iteratio, quæ in minori dosi exhiberi posset.

10 *Ad ventriculi affectiones frigiditas, ut crapulam, cruditatem intemperiem frigidam cum materia, inappetentiam &c.*

Ad ventriculi crapulam, cruditates, vermesque, calefacta sub cinere folia regionibus ventriculi adhiberi ab Indis mulieribus diximus, & sacculum idem præscripsimus, scutumque ut deficiente folio viridi illuc recurri possit: ad intemperiem autem frigidam ventriculi cum materia, & appetentiam excitandam, advertendum, ut ne sint bilioso temperamento, illis enim gravius est, quàm dici posset tabacum, ita ut contrarium designationi operetur, & pro
ap-

240 EXERCITATIO XIV.

appetentia faciat nauseam: in aliis verò quibus pituitæ copia est, multum iuvat.

11. *Ad dentium dolorem.*

Heurnius tabaci & camæmeli decocto in ore detento curatum fuisse à dolore dentis scribit in sua ad praxim methodo; Philippus Mullerus aquam præscribit, quam transcripsit Neander Tabaco l. 95. sed nihil facit, ut tabaci vires probet, cum suæ compositionis minimum quid sit tabacum, & philonio romano, semini hyoscyami, opioque, utpote narcoticis tribuendus doloris cessantis effectus, rad. pyrethri, piperi longo si quid evacuetur, adscribi potest, unde cum tolli possit tabacum remanente eodem medicamento, nihil ad tabaci vires probandas confert.

C E N S U R A.

Dentium dolor à causa frigida nullo modo tollitur à tabaco, at minuitur eo, quod causam intercipient gargarismi, morsuli, folia, conserva, aliæque tabaci formæ catharrum frigidum evacuantès è capite. Sin autem denseffet cavus, indi posset bombacis oleo tabacino tincti q. s.

12. *Ad*

12. *Ad Broncocelelem.*

Hic faucium tumor à causa frigida or-
tus tabaci foliis materiam fluxuram in-
tercipientibus potest caveri, facta purga-
tione, inunctioneque partis convenienti,
antequam morbus sit confirmatus.

13. *Ad asthma, & ceteras difficilis
respirationis affectiones.*

Tubulos pro astmaticis examinavi-
mus §. 19. exercit. vj. In pectoris, tho-
racis, pulmonumque affectionibus fri-
gidis mirum quantum potest tabacum,
revèra cum proprium pituitæ vas sint
pulmones, & caput sit ejus metropolis,
tabacum caput pulmonesque rimatur, &
expurgat, pituitam ibi pervestigans.
Asthmaticis autem confert succus, siru-
pus, conserva, tubuli fumus, vapor, folia,
& vinum tabacinum, his adde aquam ta-
baci, ætherea, essentiam, oximel, tabaci.
Poterit ergo quotidie mane æger aliquid
sirupi deglutire, vel si ejus stomachus
non ferat, ut contingit biliosis, ore deti-
neat conservam, vel folia masticet.

14. *Ad anginam.*

Ad anginam pituitosam, & scirrhomē,
suppuratoriāq; quatuor affert formulas

L

Nean-

Neander, quarum nulla directè de tabacco quidquam concludit, cum sint bases multiplices.

CENSURA.

In angina neque deglutiendum neque adhibendum tabacum est, nam intercipiendæ pituitæ folia masticare nequaquam possunt, ob partium tumorem, qui non raro deglutionem prohibet, nedum maxillarum motum: magnum tabaco periculum modicæ utilitatis spei conjunctum est, cum à vomitu fieri suffocatio possit, & ab agitatione faucium inflammatio major, majorque humorum cumulus. Cum hæc scriberem curabam ægrotum, qui angina laborabat *ἄσθμα*, cui parum profuissent tabaci folia, sed curatione methodica morbum aggressus expugnare, omne studium converti, ut ad interiora procumbens inflammatus tumor ad exteriora revelleretur, quod attrahentibus & emollientibus factum, deductusque ad suppurationem tumor illum extra aleam posuit. Hæc scribo, ne forte juniores in his aliquando hæreant nugatoriis formulis, & viam Galeni regiam securamque pro infida empeiria deferere sollicitentur.

15. *Ad tussim, purulentas pulmonis excreationes, pulmonum ulcera, phthisim, peripneumoniam, empyema, hæmoptisim.*

His omnibus affectionibus conferet tabacum ratione causæ, & modi temperamentique, cujus directione tanquam acu magnetica provehi debemus. Verum annotet prudens medicus admiscenda opportuna, & specifica tabaco vehicula; poterunt autem exhiberi, fumus, oxymel tabaci, sirupus, aqua, fomentum, sed præsertim sirupus ex tabaco apud nos nato conflatus.

Hic rursus ad has affectiones varias adducit formulas Neander, quarum basis minima est tabacum, ut p. 112. pag. 113. 114. 115. Balsamum peti ad pectoris & pulmonum ulcera probabiliter adhiberi potest, sed quid ad tabaci vires vindicandas pastilli, quos describit pag. 123. quam parum probat ejus electuarius ibidem? nec itidem multum sirupus in quo tabaci decoctum menstruum tantum est pag. 124. quid ejus looch minus ad rem pro tabaci viribus adstruendis pag. 128?

CENSURA.

Ad hæmoptisim nisi gravissimis circumstantiis, & indicationibus raris per-

244 EXERCITATIO XIV.

suadet, tabaco non est insistendum ob
concussionem : tamen posset ore detineri
conserva ut sputum absque motu proli-
ciatur si æger tabaco jam assuevisset an-
tea.

16. *Ad ventriculi imbecillitatem.*

A causa frigida exquisitum remedi-
um est, siue extrinsecus apponantur folia
sub cinere calefacta, qua ratione alvus
etiam emollitur, siue inunctio fiat, siue
sirupus aut conserva sumatur jejuno
ventriculo 4. ante cibum horis.

17. *Ad ventriculi & lienis obstru-
ctiones.*

Ceratum potest fieri, itemque empla-
strum, fomentum, linimentumve, ut

℞. Succi tabaci partes ij.

Ammoniacy aceto soluti p. j.

Resinæ terebinthi.

Capparumque p. ss.

Succi lathyridis partem subqua-
druplam

Ceræ novæ q. s. Fiat emplastrum.

C E N S V R A.

Ventriculi obstructions solvi pote-
runt intrinsicis, at verò ad lienem non
pervenit tabacum vi propria & specifica,
sed tantum quatenus aperitivum est
& atte-

& attenuans, unde quando tabacum debet agere per qualitates tertias aut quartas, erit intus assumendum, cætero-
qui primæ & secundæ qualitates extrin-
secus melius adhibebuntur, nulloque
periculo.

18. *Ad hepatis intemperiem, frigidam, & humidam.*

Vnguentum effingit Neander pag. 132. quod optimum Indico, ex oloe tabacino, & absynthico &c. Everartus præscribit ad omnes omnino hepatis affectiones distillatum cum fumo terræ tabacum, ut tamen hujus major sit quantitas.

C E N S V R A.

Nimium se se credit tabaco Everartus, in affectionibus enim hepatis biliosis, aut inflammationibus, neque fumarum neque tabacum aliud quam morbum exasperabunt: Si tamen esset inflammatio juncta pituitæ, non condemnarem tabacum cum caphura, ut ℞. Sirup. 3. j. caphuræ 3. ss.umat ex oximelite.

19. *Ad Renum dolores à flatu, aut frigida crassaque materia.*

Præscribit fomentum Neander, alii ore sumendum credunt succum, sirupumve.

CENSURA.

Non pervenit ad renes usque tabaci in purgando vis, nam ad partes omnino oppositas vergit, caput scilicet & pectus, quibus specificum est medicamentum, si tamen alicui ita videretur, posset tunc in vesicam immitti per penem cathetere aut syphone, fiet enim ut suam vim tabacum ad renes statim feliciterque derivet, imò quosdam calculo liberatos ea ratione ferunt.

20. *Ad pleuritidem.*

Syrupum maximè commendat Neander, facitque etiam unctiones non inutiles.

CENSURA.

Nihil tabaco & pleuritidi commune est, nisi quod sputa promovet, at cum exhibeat syrupum qui purgans est, quo titulo respondebit indicationi quæ plerumque est à bile? securius est cholagoga propinare.

21. *Ad syncopem.*

Fumus & oxymel commendatur à nonnullis, fumus quidem ut ad se redeat, oxymel verò tabacinum, cum jam à symptomate est revocatus.

CENSURA.

Ad hoc symptoma inutilis est tabaci commendatio ubi aqua frigida sufficit,
&

& si fumo utendum, præstat suavioribus suffumigiis caput reficere, & cardiacis quibusdam vaporibus quam tabaci fumo, qui nonnullos ad ipsam syncopem deduxit: oxymela autem tabacinum non est inutile, specificum tamen nequaquã.

22. *Ad lumbricos.*

Sirupus ʒ. ij. uniusq; pondere sufficit, imponendum ventri solium, alvus lacte eluenda: si hæc omnia fiant, ejicientur vermes,

CENSURA.

Expertus sum in puerulis folia ad vermes interimendos ventriculi regioni apposita, aut umbilico nihil proficere; syrupum non exhibui, neque verò ʒ. i. quam dosim dat Neander, auderem imbecilli adeo teneræque ætati propinare, cum multo tutiora mitioraque medicamenta suppetant, ut confectio ex fl. persicorum.

23. *Ad calculum renum.*

Nisi jungas optimum tabaco vehiculum, nihil facies, & si calculus induruit, frustra moliris quidquam: cæterum pulveris ʒ. ʒ. cum aq. saxifragiæ aut feniculi, prodest ex Mercato, item aqua stillatiua, quam pro clystere vesicæ consulerẽ, quia sic efficacius ageret neque periculum esset ne vomitu rejiceretur. Fomen-

248 EXERCITATIO XIV.

tum item dolenti loco applicatum laudabile est ex foliis tabaci calidissimis.

24. *Ad dysenteriam.*

Folia peti fæminæ in clysterum decoctionibus mire prodesse scripsit Neander pag. 155.

C E N S U R A.

Petum fæmina supparis est cum mare virtutis, estque itidem phlegmagogum, & quidem acre, non itaque prodest dysentericis, nedum, cum adverbio admirantis, commendandum.

25. *Ad colicos iliacosque dolores.*

Emplastra, sirupum, pulverem, foliorumque appositionem tanquam certam dolori compescendo medelam commendat Neander in colico dolore à flatu.

C E N S U R A.

Tabacum colicis iliacisque doloribus subvenire posse tum intus tum extra adhibere si à flatibus aut pituita fæcibusque induratis ortum habeant nulli dubium est, cum sit phlegmagogum: at si sit morbus à pituita vitrea, tabaco non cedit, ut expertus sum in stupendo dolore colico plebei unius, qui omnia pene medicamenta illi morbo appropriata pituitæque viscidæ, aut incidendæ, aut præparandæ

randæ, aut evacuandæ dicata, frustra tentavit, atque adeò post multiplicem præparationem, purgationes varias, adhibita etiam doctissimorum virorum qui à me vocati sunt consilia, diligentia remediisque minoribus. Quis credat colicum morbum tribus clysteribus optimis, plurium dierum præparationi, iterata quater, vel quinquies purgatione non cessasse? Post tot remedia quæ causam, vel minuere vel fatigare debuerant exhibui decocti tabaci sirupique optimam dosim, quæ remanente morbo & dolore optimè operata est sursum deorsumque novem postea diebus ex clarissimi medici consilio terebintina, ut pote valde abstergente, humorem vel minuere vel eliminare tentatum, secuta ex diaphænico &c. purgatio, superstesque tot remediis morbus fuit, dum tamen æger interea optimæ victus regulæ insisteret, aqua juniperina vinum suum dilueret, vel aqua cinamomi sola uteretur, cæteraq; indicationi consentirent: tandemq; hic pertinax humor post incidentia præparantiaq; spretis agarico, diacatholico, tabaco, diaphænico, terebintina, senna, & quod me inscio sumpserar imprudens æger, morsulis ex Diagridio concinnatis, oleo rutaceo, cujus beneficio se se à scævīs

250 EXERCITATIO XIV.

pituitæ vitreæ doloribus liberatū scribit Galenus, oleo amygd. dulciū & amara-
rū, quæ ipse hausit, his inquam aliisq; re-
mediis superstes morbus videbatur exi-
tialis ob pertinaciam futurus, cum jam
illum septem fere hebdomadis vexasset,
jussi tandem quiescere à remediis omni-
bus, & post triduum vinum asari exhi-
bui, quo supra meam aliorumque spem
omnino convaluit. Non est ergo ita cer-
tum, adversus colicum Iliacumque do-
lorem tabaco uti, quamvis si non adsit
pituita adeo tenax, utiliter adhiberi posse
existimarim.

26. *Ad tenesmum.*

Si à flatibus sit, curabitur clysteribus
ex oleo tabacino,

CENSURA.

Nihil hic peculiaris habet tabacum,
imo cum non sit diaphoreticum, nisi
ratione caloris, non est specificum te-
nesmo remedium.

27. *Ad uterinos affectus.*

In uterino dolore applicantur folia
tabaci sub cineribus calefacta, ad id ut
interiores vires ad superficiē veniant, &
sic uncto umbilico, & pube ex oleo, ap-
plicant. In uteri procidentia Colerus aquā
stillatitiam cum oleo myrrhæ, & spiritu
tere-

DE TABACO. 251

terebinthinę cōmendat, tribus ante cibū horis exhibitam. In suffocatione matricis folia utero applicantur, fit suffumigium ex tabaco. *Suffitus hic* (inquit Neander) *in sinu infernē acceptus nobile hoc viscus revocat.*

CENSURA.

Tabacum hystericum non est, & uterus non juvat nisi ratione caloris & siccitatis. Fumi autem tabacini usus ad suffocationem matricis mihi non probatur, quia ingratus est, at suffimina matrixi revocandæ debent esse odora ex inferiori parte, supernè autem ingrata, ut ait disertis verbis Hipp. l. 2. de morb. mul. num. 97. Indicis mulieribus solitum est asservare folia tabaci ad uterinos affectus, ut ea scilicet extra applicant, ut ait Monardes, non autem ut suffimina ex eo faciant, ut dicit Neander, qui Monardem pro se in eo non rectè citat.

28. *Ad partum accelerandum.*

Laudantur aquæ peti unc. ij. facitque hæc aqua epota ut partus acceleretur, & fætum absque dolore excludat mater. *Fidum, & probum remedium* vocat Neander.

CENSURA.

Mihi dubium esset hoc remedium,

L 6

quia

252 EXERCITATIO XIV.

quia sursum trahit naturæ impetus spiritusque qui deorsum vergere debent in partu, imò cum, ut ait Rodericus à Castro l. 4. cap. 6. de morbis mul. in partu prægnans debeat eniti ad alvum, & uterum tanquam alvum esset exoneratura, quæ de causa ergo aquam tabaci ad unc. ij. quæ acerrimas vomitiones excitabit, præscribemus, cum tabacum non sit specificum ullo modo cum utero, aut partu? Sico equidè Americanas mulieres, tùm quæ in septentrione, tùm quæ in meridie degunt, præsertim Brasillas, & Francicas, Virginianasq; nihil fere in partu laborare, imò Brasiliæ mulieres nulla unquã habent menstrua, ut ait Joannes Lerijs in Hist. Brasiliæ, quod non tabaci usui, sed maximis laboribus quibus assuevere tribuendum est. sunt enim exercitata magnâ vitæ varietate mirisque incommodis corpora, nostris aliquanto robustiora, sensumque habent semihebetem, quam rationem attigit Aristoteles. l. 4. de generat. animal. c. 6.

29. *Ad duritiem splenis, & tetanum.*

Prevotius in sua remed. materia ad duritiem splenis tabaci folium impostum parti laudat. Intus sumptus succus aquaq; prodest, utrumq; melius si simul fiant. Ad tetanum laudantur pariter tabaci.

ci folia, oleive tabacini inunctio cervi-
ci facta.

CENSURA.

Ad splenis duritiem tollendam oportebit succo vel tabaco aliquod specificum commiscere, deinde folio tabaci calido partem oleo tabacino delibutam fovere, fiet enim ut illuc duabus de causis tabacum eat, primò ratione vehiculi, secundò ratione folij superpositi, nam simile pergit ad simile, & positum ibi folium vim habet trahendi ad se tabaci spiritus, ut magnes ferrum trahit. Cæteroqui, ut diximus alibi, tabacum non est appropriatum leni.

30. *Ad dolores, capitis, crurum, brachiorum, renum, dorsi, à vento, frigore, lassitudine, morbi reliquiis, purgante violento contractos.*

Everartus unum aut alterum folium sub cineribus calefactum applicari jubet: oleum magis probarem, facilius enim penetrat, essentiam certè, spiritumque quis non efficaciorum foliis faciliusque applicabilem videt? Ad renum autem gravatorum curationem plus raphanum unum, vel vini albi cyathus cum saccharo & succo limonium facit, quam tabaci succus: expertus sum.

31. *Quid*

31. *Quid possit ad orechmos pene desperatos tabacum, exposuimus supra.*

Problema. Cur tot vires tabaco tributa, & ad tot morbos adhibitum est?

Respondeo necessitatem hujus rei causam fuisse, cum enim specificis, & appropriatis careant Indi, aut ea vulgò ignorent, unius remedij insistant applicationi, & cum tabacum & pleraque alia purgantia habeant tot qualitates, alias curant ratione primarum, alias ratione secundarum, tertiarum, quarumve. Ut exempli gratia confert.

Calore suo morbis sub nu. 6. 17. 18. 19. 25. 26. 29. &c.

Siccitate 1. 3. 5. 6. 7. 14. 18. 19. 27 &c.

Ratione secundarum qualitatum 4. 5. 6. 10. 14. 23. 25. 29. &c. Ratione tertiarum qualitatum respicit omnes morbos sub generali indicatione expurgandæ pituitæ, aut aquarum.

Ratione verò quarumarum qualitatum convenit affectibus à tota substantia homini infestis ubi est aliquid veneni. Ex quibus videmus quare tabacum ad tot morbos adhiberi possit, quamq;
fa-

facile sitidem in rosis, verbi gratia, moliri, vel terebintina, aut aloe. Verum istud discriminis est, quod in tabaco negari non debet vim esse valde magnam, quæque causis satis pertinacibus expugnandis sufficiat, unde & ipsi peculiaris in medicina honor habendus. Hactenus de morbis internis, ad externos veniamus.

§. 3. Morbi particulares externi quibus tabacum subvenit.

I. Ad ulcera omnia.

SCrophulas, lichenes, ulcera cancrosa, & serpentia, aliaque etiam maligna sanat succus, pulvisque: oleum præscribere audet Neander; tantum tabaco credit, innumeris id experimentis compertum est à Nicotio, Monarde, Neandro, Clusio, & aliis; Sive ergo ulcera sint in naribus, tonsillis, gingivis, faucibus, pulmonibus, pudendis, capite, pedibus, auribus, quacumque de causa, tabaco ad ea uti poteris: imo cancos tabaco sanatos fuisse docent, & mentagram, sive noli me tangere. Succus cum spissamentis efficax est. Sale tabaci ulceribus imposito, sanabit absque dolore.

C E N.

CENSURA.

Neque his omnibus credas velim, res
ferti sunt speciosis promissis medicorum
libri, & quorundam in asserendo vani-
tas eo serpsit, ut remedia adducta ab iis
revocanda sint ad primæ probationis ex-
ercitia.

2. *Ad pediculos, phtyriasm, &
tineam.*

Herba in vino cocta, præmissa pur-
gatione è sena, tineas malignas sanat,
oleumq; probabilissimè adhibetur, succus
que: ad lichenes succus & spissamen-
ta; ad capitis pediculos succus idem cum
sem. staphisag, & adipe suillo; ad phty-
riasm decoctio fol. tabac. staphis. & aq.
dummodo nihil sacri diviniq; morbus
obtineat, proderit.

3. *Ad porriginem, achores, & polypum.*

Fiat lotio capitis ex aqua saleque tabac-
ci, ad achores succus, & sem. nicotianæ
emulsio ex ol. juniperino. Polypum fus-
mo, naribus tracto, quatuor aut quinque
diebus sanatum ait Platerus, Monardes-
narium ulcus succo curatum perhibet,
quam assertionem ob sternutationis suc-
cussionem, maximè demiror.

4. *Ad*

4. *Ad ranulam.*

Si à pituita sit, aperiatur scalpello utrinque, ut humoreffluat, fricetur sale tabacino, & cum ovi albumine pul. tab. in linimenti formam applicetur: fiat ex decocto tab. gargaris. vel fumum sorbeat æger.

5. *Ad strumas, tumores, thymum.*

Emplastrum de tabaco, unguentumve, & corrosivum è sale tabaci commendabile est cum oleo tabacino; tumores alios discutit, & thymum reficcat in sede, ac pudendo linimentum ex sale tabaci, lapide amiantho, &c. cum ol. ros.

6. *Ad oedema, Gangrenam, cancrum, lupum fistulasque.*

Purgato ægro applicabis parti affectæ succi tabacini spissamenta, oleique q. s. si gangræna oriatur à frigore, juvabit succus instillatus, tritaque folia imponere parte etiam prius aqua peti lota. Cancri dolores pulvere tabacino succoque fiuntur, ejusque habetatur erosio, & aliquando curatus est. Ad Lupum habet emplastrum Neander pag. 166. ad fistulas potionem p. 166. De cancro, sphacelloque ne credat.

7. *Ad*

7. *Ad hæmorrhoides, & herniam.*

Emplastrum facit Neander, & vaporem à decocto elevatum ano jubet excipere: quem in hac curatione non sequar, ne acrimonia tabaci magis asperetur dolor. Semen tabaci oleumq; cum aliis rebus commendant ad herniam aquosam. Teri folia juberem, ac cū oleo tabacino instituerē cataplasma.

8. *Ad verrucas, clavos, cirones, perniones, lapsos ungues.*

Ad verrucas commendat Neander, idem de clavis ab Euerarto colligi, ait, ad cirones oleum succumq; adhibent: ad perniones viridibus tabaci foliis pedes fricari jubent, unguentum emplastrumque de tabaco adhibent; aqua ad lapsos ungues confert.

CENSURA.

Nihil ad verrucas clavosque tabaci succus conferet, si tamen clavus ad radices usque abscindatur verrucave, sal tabaci aspersus reliquiis erodendis adhibeatur innoxia experientia, sed spem forte elusura.

9. *Ad vulnera omnia.*

Recentia folia vulneribus imposita sanguinem sistunt, putredinem arcent, carnem glutinant, magna vulnera ab-

luantur aqua tabaci vel vino, tum succus infundatur : commendantur potiones, è tabaco vulnerariæ. Sin autem venenata sint vulnera, vix fidelius remedium tabaco præscribi potest.

10. *Ad morsum canis rabidi, ictus urticae, punctiones, venenatosq; morsus.*

Succus statim, folia spissamentave adhibenda, ut vi alexipharmacica venenū arceat, cæteris qualitatibus vulnere subveniat, antequā virus ad præcordia serperit. Opportunū etiam erit intus adhibere; Urticæ ardores statim compescit admotus succus, vesparum, apumque aculeos eludit.

11. *Ad mures, glires, cimices, pulmones marinos &c.*

Glires muresque aqua decoctoq; tabaci gustato moriuntur, ut ait Colerus. cimices necat attrita lectis herba ex Olivarrio Serræo. Pulmonū marinorum ictus, qui natantium testiculis magnos dolores inferunt, curantur, sedaturque dolor succo tabaci perlinito ex Porta. Malum in equis serpens succus cum spissamentis sanat, equorum tibiis porros adnascentes, attritiones, & ulcera pulvere vel succo perfanantur absque itineris mora.

12. *Ad*

12. *Ad inflationes ventris, pruritus,
ambusta, scabiem, pustulasque
& furunculos.*

Inflationes ventris pueris adeo familiares appositis tabaci foliis discutiuntur, oleoque pruritus succo sedatur, ad ambusta recensent Everartus, & Neander frigidissimam historiam, quæ nullius apud me est momenti cum diuturna sit, magnisque doloribus juncta curatio; ad scabiem, pustulas, furunculos adhibe oleum, unguentum, succum, folia trita, ut libuerit.

§. 4. *Cosmetica à tabaco Remedia.*

*Ad ruborem faciei, dentium nigredinem,
cutis asperitatem, vultusque tristitiam.*

Ruborem faciei ingratum tollit succus, & spissamentum in quo linteculum intinxeris, & apposueris maxillis, idem de oleo, & aqua judicium esto. Ita Everartus.

Dentifricia ex sale præscribit Neander ad dentium dealbationem, cineres tabaci

tabaci conferunt si affricentur : ad cutis asperitatem fiat lotio ex aqua pura primum, deinde ficcata facies lavetur aqua tabaci, sinaturque ficcari sponte, postea iterum lavetur, vel aqua rosata aut communi, idem de manibus esto. Vultus tristitia simili modo discutietur, quia tabaco vis inest abstergens. Hæc in foeminarum elegantia amantium gratiam dicta sint, nam *forma viros neglecta decet.*

§. 5. *Censura severior virium tabaci.*

V Idisti, ô amabilis lector, quot morbis opituletur tabacum, ex Stephano, Monarde, Dodonæo, Dalechampo, Serræo, Everarto, Fioravanto, Crolero, Mercato, Vekero, Heurnio, Sennerto, Felice Platero, Porta, Neandro &c. Verum aliqui nimis fortasse proxilè de hac herba sanè admiranda senserunt. Utque sunt nunc temporis medici, qui tabacum omnino oderunt, ita illi adorarunt fere. Ego media incedo via, & optimum esse tabacum singulareque remedium censeo, at nec omnibus, nec ad omnes affectus conducit : illi autem cæteris circumstantiis à temperamento &c. petitis consentientibus, ut superius diximus, confido quinque in rebus præcipuis.

I. Ad

262 EXERCITATIO XIV.

1. Ad plerasque capitis ventriculique affectiones frigidas.
2. Ad vulnera & ulcera præsertim pudendorum & mammarum, si desit inflammatio.
3. Ad asthma, tussim, dyspnæam, affectusque thoracis frigidos.
4. Ad alvum subducendam, pituitamque expurgandam, modo vitrea ne sit.
5. Confert ad præservationem ab arthritide, non autem ad illius sanationem.

§. 6. *An indicum tabacum, an apud nos natum sit eligendum?*

AD quæstionem autem, utrum nostrum Indicumve tabacum eligendum sit? Respondeo, nostrum semper esse præferendum. Primò, quia recens est. Secundò, quia non est adulteratum, & rebus exoticis ignotisque corruptum. Tertiò, quia nostro temperamento minus est adversum sub eodem cælo natum. Quartò, quia experientia Neandrum, meque docuit, quod sirupi aliaque ex tabaco Indico præparata per extractionem virtutis, alicujus menstrui beneficio, magis sunt acria minusque benefica. Pro hac autem quæst.

quæst. vide exercit. i. §. 5. & exercit.
5. §. 5.

CONCLUSIO.

Non sunt aspernenda remedia, quod nova sint, sed examinanda sunt: multa n. quotidie detegimus antiquis abdita; inventaque majorum nostraque posteris asservari aliquid à natura reconditi, quod ad orbis commoda pandatur fidem faciunt, nedum spem. Detectam hoc etiam nomine cælesti consilio Americam crediderim, orientalesque Indias, ut fatiscens senioque laborans humanum genus, cui adeò nunc temporis fluxa est imbecillisque corporis habitudo, communicatis à toto orbe medelis, reparetur: quæ quantæ sint, è tabaco tanquam ex ungue leonem agnosce: Qua de herba licet diffusius quam quisquā egerim, dicā tamē quod de admirando suo aureoque opere scribebat ad D. Vespasianum mirus divinusque Plinius: *Adjecimus plurima quæ aut ignoraverant priores, aut postera invenerat vita. Nec dubitamus, multa esse quæ & nos præterierint, homines enim sumus & occupati officiis, subcisi visque temporibus ista curamus, ne quis vestrum putet his cessatum horis.*

264 EXERCITATIO XIV.

*ris. Dies vobis impendimus, cum somno
valetudinem computamus, vel hoc solo
præmio contenti, quod dum ista, ut ait Var-
ro. mus sitamus, pluribus horis vivimus, pro-
fectò enim vita vigilia est. Somnus enim,
ut ait Aristoteles lib. 5. de gen. animal.
cap. 1. vivendi & non vivendi interlimi-
nium est.*

F I N I S.

